

Kahdestoista vuosikerta.

Kolmas n.

Kansanvalistus-seuran toimituksia. LXXX.

Kuvia

Maantieteellisten Löytöjen

Historiasta.

Banhan ja Kesäajan Löytöretkeilijöitä.

Kirjoittanut

O. A. Forsström.

Ensimmäinen vihko.

Kansanvalistus-seuran toimitusten kahdeksanteentoista vuosikertaan 1892 kuuluvat seuraavat kirjat:

- Nälkävuodet 1860 luulla. Kirjoittanut A. Meurman. Sm. 1: —.
Mitä kansanopisto tarkoittaa? Kirj. J. Päiväranta. —: 50.
Kuvia maantieteellisten löytöjen historiasta. Wanhan ja keskiajan löytöretkeilijöitä. I. Kirj. D. A. Forsström 1: 25.
Kuvaelmia Itä-Suomalaisten wanhoista tawoista. I. Jou-
lunwietto. Kirj. Johannes Häyhä. (painossa) . . 1: 25.

Seuraavan 1893 vuosikerran waralle on painossa:

Punhedelmien wiljelys Suomessa. Kirj. Aleksandra Smirnow.

Tekillä ovat muun muassa seuraavat kirjoitukset, joista muutamamattamit liitetään tähän vuosikertaan:

Suomen tärkeimmät perustuslait. Kokoelman tarpeellisine selityksineen toimittaa senaattori L. Mechelin.

Crimielisyydestä. Kirjoittanut D. R.

Suomen waltiopäiwät 1863—1890. Kirjoittaa E. G. Palmén.

Maantieteellisiä kuvaelmia. Italia. Kirjoittaa E. Nerwander ja tulee täyttämään kaksi wihkoa.

Maantieteellisiä kuvaelmia. Belgia.

Pikku sienikirja. Suomelle tärkeimmät ruokasienet.

Koulunopettajien huomioon suljetaan seuraavat kirjat:

Kansanvalistus-seuran Pieni Kartasto. Hinta 1 m. 25 p.

Löydytty myöskin ruotsiksi.

Runeberg, Wänrikki Stoolin tarinat. Koulupainos 75 p.

Kertowaisia runoja. Utkuperäisiä. Koulupainos 75 p.

Krohu, Kertomuksia Suomen historiasta. 2 siddettä. 10 m.

Lainakirjastoille huomautus.

Kansanvalistus-seuran kautta saa nykyään ostaa melkein kaikki kirjakaupassa myytävät suomenkieliset kirjat.

Omat kirjansa myy seura kansa- ja koulukirjastoille (lainakirjastoille) 50 %:tiin niiden oikeasta hinnasta, kun tilaus tehdään luotettawan henkilön kautta. Tätä tarkoitusta warten ne myydään kowiin kansiin sidottuina. Kansista maksetaan erittäin 50 p. pienemmistä, ja 80 p. maant. kuvaelmistä.

Wuidenkin kustantamia kirjoja myydään Seuran kautta. Hintaluetelo ja tieto kauppaehdoista lähetetään ilmaisiksi jokaiselle joka pyytää. Kirjat myydään sidottuina wahwoihin, huokeahintaisiin kansiin. Kun ostos nousee 50 markan arwoon, myönnetään hinnanalennus. — Jokainen asianharrastaja pyytäköön luetteloa.

Osoite: Kansanvalistus-seura Helsingissä.

Kuvia
Maantieteellisten Löytöjen
Historiasta.

Banhan ja Keskiajan Löytöretkeilijöitä.

Kirjoittanut

O. A. Forsström.

Helsingissä,
Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa.
1892.

Ensimmäinen Luku.

Vanhan ajan maailmanrakennus-oppi. Ptolemaion maantiede.

Eri käsityksiä maan asemasta ja muodosta vanhimpina aikoina. Indialaiset. Kaldealaiset. Muinaiskreikkalaiset. Okeanos virta ja Helios jumala. Anaksagoras. Anaksimenes. Pythagoran oppi maan pallonmuodosta ja muista taivaankappaleista. Parmenides, Aristoteles ja Ptolemaios todistavat tieteellisesti, että maa on pallonmuotoinen. Aristarkos ja Seleukos Babylonialainen arvelevat maan kiertelevän auringon ympäri. Hipparkos. Ptolemaion maailmanrakennus-oppi. Välimeren seudut, varhaimmin tunnetut osat maapalloamme. Strabon ja Plinius vanhempi. Ptolemaion maailmankartta.

Maa on pallonmuotoinen taivaankappale, joka kulkee määrättyä rataansa auringon ympäri, sen tietää meidän aikoinamme jokainen koululapsi. Mutta waikka tämä ja muut samankaltaiset tiedot nyt owatkin yleisesti tunnettuja ja tunnustettuja, niin owat ne kuitenkin saavutetut vasta monen ihmispolwen miettimisen ja hawaintojen kautta.

Ukmuistoiſista ajoista on ihmishenki koettanut selittää maailmanrakennuksen suurta salaisuutta. Aurinko, kuu, tähdet ja muut taivaan ilmiöt oliwat luonnonkansain mielestä jumalia. Maa ja sen päällä elävä ihminen oli kaiken keskapisteenä, johon jumalien vaikutus kohdistui. Vanhan indialaisen tarun mukaan lepää maan perustus Shiva

jumalan elefantin selässä. Elefanti seisoo vain kolmella jalalla ja lepuuttaa aina neljättä jalkaansa. Kun se vuorotellen muuttaa yhden jaloistaan tähän lepoasemaan, syn-tyy maanjäristys. Toisen tarun mukaan lepää maa Wishnu jumalan kilpikonnan selässä. Kolmas indialainen jumalais-taru kertoo, että Brahma, indialaisen kolme-yhteisyyden ylin jumala, maailman luomisen jälkeen lepää pyhän lotuslehden päällä ja maa on hänen jalkapohjaansa tarttunut hiekkalauna.

Vanhat kaldealaiset luulivat maata ympäräiseksi levyksi, keskeltä maljantapaisesti kuperaksi. Se oli ikäänkuin uiwa ruuhi maailmanavaruudessa. Kreikkalaiset luulivat vanhimpina aikoina niinkään maata litteäksi. Sen ympäri kuohui joka taholla Okeanos wirta. Taiwas oli kristallikirkas kuori eli kupu, maaemään liikkumattomasti kiinnitetty. Helios eli aurinko nousee joka aamu ylös Okeanos wirran itäisestä osasta, ajaa sitten wauhuisaan taiwaan kirkasta kupua pitkin Okeanos'en läntiseen osaan, josta hän yöllä kultaishesä wenheessä pohjoista tietä palaa takaisin lähtöpaikkaansa.

Mutta jota enemmän ihmiset kehittyivät tältä luonnolapsen kannalta, sitä enemmän alkoi tämä mielikuvituksen luoma maailmankäsitys jäädä syrjään. Kuvettiin perusteellisempaa selitystä hakemaan. Tienraiwaajina olivat tässä, niinkuin niin monessa muusfakin siivistystyömyhkyssä, muinoinset kreikkalaiset. Ensimmäiset kokeet tähän suuntaan olivat kuitenkin sangen mielikuvitukseksista laatua.

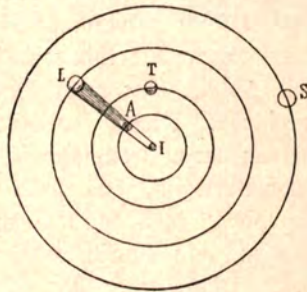
Kreikkalainen Anaksagoras (synt. w. 499 e. Kr.) kannatti tuota vanhaa luuloa, että maa oli litteä ja levymäinen. Aurinkoa piti hän loistawana raanakiwenä. Tämä wiimeksi mainittu wäite oli kuitenkin Ateenan kansan mielestä waarallista harhaoppia ja Anaksagoras joutui shytteen jumalien kieltämisestä. Toinen oppinut kreikkalainen Anaksimenes (kuoli noin w. 500 e. Kr.) piti taiwasta läpikuultawana kristallikuorena, joka liikkui maan ympäri.

Tähän kuoreen olivat tähdet kultanaanlojen tapaan kiinnitettyt. Kreikan vanhin historioitsija ja maantieteen tutkija Herodotos, luuli hänkin, että maa on litteä ja hieman ontewa Välimeren päin.

Kreikkalainen viisas Pythagoras (noin w. 500 e. Kr.) oli ensimmäinen, joka opetti, että maa on pallonmuotoinen. Tämä Pythagoran arvelu ei kuitenkaan perustunut suurettieteellisiin laskuihin eikä havaintoihin. Hänen mielestään oli pallo kaikkein täydellisin kappaleen muoto, ja koska täytyi olettaa, että maa oli täydellisin kaikista kappaleista, niin täytyi sen olla pallonmuotoisen.

Pythagoras eli ja vaikutti Ala-Italiasja. Hän koki ympärilleen suuren joukon oppilaita, jotka häntä kunnioittivat viisaana mestarina. Pythagorealaiset pitivät oppinsa salassa eivätkä sitä suuren yleisön keskuuteen lewittäneet. He muodostivat jonkinlaisia wapaamuurari-yhdistyksiä, joiden jäsenet sitoutuivat waiolioloon. Sen he nähtävästi tekivät, saadakseen rauhasja harkita sywämietteisiä ongelmiaan, herättämättä wastaansa kansan suwaisematointa uskonnowihaa ja wainoa.

Pythagorealaisen oppisuunnan tärkeimpänä tutkimusaineena oli kyyymys maailman rakennuksesta. Walo eli tuli oli heidän mielestään kaikista aineista puhtain. Kesellä maailmanawaruutta sijaitfi alkuwalo eli keskellistuli. Sen ympäri kierteliwät pyöreitä ratoja pitkin kaikki taiwaanappaleet. Wähinnä keskellistulta kierteli n. s. watakkaismaa (antifton). Sitä ulompana kulki maapallon rata. Sitten seurasi kuun rata ja kaikkein ulompana

1. Pythagoran maailmanrakennusoppi.

I alkuwalo; A watakkaismaa;
T maa; L kuu; S aurinko.

auringon ja muiden taiwaan-kappalten radat. Koska maapallon asuttu puolisko oli käännetty pois päin vastakkaismaasta ja keskellistulesta, niin ei ihmisen silmä voinut niitä nähdä. Aurinko, jota ajateltiin kristallikirrkaaksi kappaleeksi, ja kuu saivat valonsa keskellistulesta ja heijastivat vuoroonsa tämän valon maapallolle.

Ensimmäinen, joka suuretieteellisesti todisti, että maa on pallonmuotoinen, oli Parmenides Eleasta (noin w. 460 e. Kr.). Suuri kreikkalainen filosofi ja luonnontutkija Aristoteles (synt. w. 384 e. Kr.) todisti maan pallonmuotoisuuden kuun pimenemisen avulla. Kun kuu pimenee, niin kuvastuu sen pinnalle maan varjo. Tämä varjo osoittaa selvästi, että maa on pallonmuotoinen. Aristoteles todisti saman asian toisellaakin tavalla. Wesi hakeiksen aina alimpaan paikkaan, mikä on lähinnä maan keskivistettä. Yhtäjaksoinen merenpinta ei voi toisessa paikassa maata olla korkeammalla kuin toisessa, sillä korkeammalla olewa wesi waluisi aina matalampaan asemaan ja tasoittaisi merenpinnan. Mutta jos kaikki merenpinnan osat ovat yhtä kaukana maan keskivistestä, niin täytyy merenpinnan olla pallonmuotoisen, sillä pallo on ainoa kappale, jonka kaikki pintapistheet ovat yhtä kaukana keskivistestä. Ptolemaios, wanhan ajan suurin maantieteen tutkija, toi esiin wielä uuden todistuksen. Merellä purjehtiesä ja rantaa lähestyessä, tulewat wuorenhuiput kaikkein ensimmäiseksi näkywiin ja sitten wasta laakean maan pinta. Tästä käy selwille, että maan pinta on pyöreä. — Tällä tavoin wakaantui wähitellen wanhan ajan oppineisä käsitys maan pallonmuodosta.

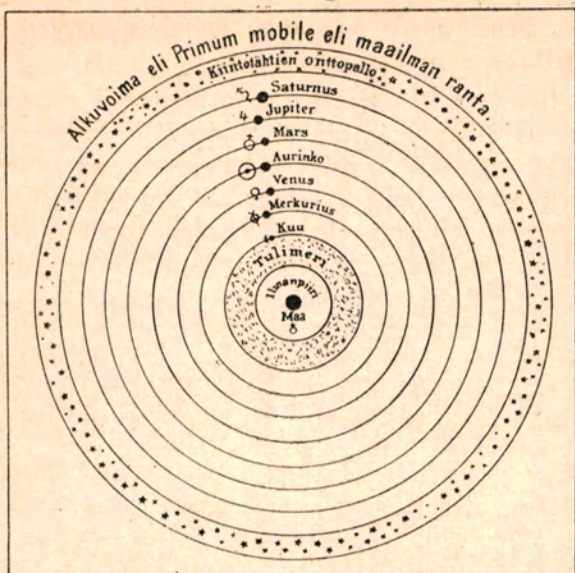
Wanha pythagorealainen oppi maailmanawaruuden keskivistessä olewasta alkuwalosta, jonka ympäri muut taiwaan-kappaleet kierteliwät, oli tosin sangen mielikwituksellinen, mutta se sisäläsi kuitenkin totuuden siemeniä. Kolmatta sataa wuotta e. Kr. oli eräs oppinut kreikkalainen, Aristarkos Samos'ta, tuonut ilmi sen arwelun, että woitai-

siin ajatella aurinkoa liikkumattomaksi ja maapallon kiertävän auringon ympäri ynnä pyörivän akselinsa ympäri. Eräs toinen vanhan ajan suure ja luonnontieteen tutkija, Seleukus Babylonialainen, meni niinkin pitkälle, että väitti Aristarkos'en arvelua ei ainoastaan mahdolliseksi, vaan tieteellisesti todistettavaksiin. Mutta näiden uudemman maailmanrakennus-opin edelläkävijäin arvelua ei otettu huomioon. Se joutui unhotuksiin.

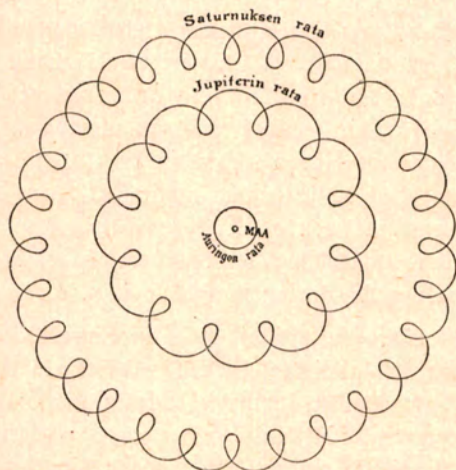
Vanhan ajan etewimmät tähtitieteen tutkijat, kreikkalaiset Hipparkos (w. 160—125 e. Kr.) ja Ptolemaios, asettivat maapallon maailmanawaruuden keskelle. Ptolemaios eli Aleksandrian kaupungissa toisella vuosikadalla j. Kr. Tahdomme tässä vähän tarkemmin kertoa hänen maailmanrakennus-opistaan, koska oppineet sitä yleisesti kannattivat, ei ainoastaan vanhan ajan lopulla, vaan aina uuteen aikaan asti.

Maapallo on Ptolemaion mukaan liikkumaton ja sijaitsee keskellä maailmanawaruutta. Maapalloa ympäröipi ilmapiiri. Ilmapiirin ulkopuolella sijaitsee tulimeri, josta valo ja lämpö säteilevät maailmanawaruuteen. Maapallo, sen ilmapiiri ja tulimeri ovat suljetut äärettömän suuriin, kristallifirkkaiisiin ontopalloon, jotka sijaitsevat sisäkkäin, toinen toistaan ulompana. Näihin ontopalloon ovat kiertotähdet ja kiintotähdet kiinnitetyt. Kiertotähtiä on seitsemän, nimittäin: Kuu, Merkurius, Venus, Aurinko, Mars, Jupiter ja Saturnus. Vähinnä maapalloa on kuun ontopallo, sitä ympäröipi vuoroonsa Merkurion ontopallo j. n. e.

Kaikki nämä ontopallot, myöskin kiintotähtien, pyörivät jotenkin yhtäaikaistella liikkeellä idästä länteen päin keskustansa, maapallon, ympäri. Mutta kiertotähdillä on vielä toisenlainenkin liikunto. Kiertotähti ei näet suorastaan ole kiinnitetty ontopalloonsa, vaan tämän ympärillä olemaan kehään, jolla on oma, erityinen, pyörivä liikun-

2. Ptolemaion käsitys maailman rakennuksesta.

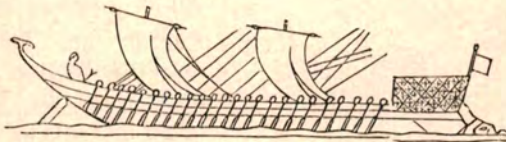

3. Jupiterin ja Saturnuksen episyylit.

tonsa. Tällä tavoin muodostuu kunkin kiertotähden rata mutkikkaan pyöreäksi (epicyclus).

Kiintotähdillä sitä vastoin on ainoastaan tuo ontopallossa pyörivä liikunto, jonka vuoksi ne näyttävät pyövään aina samassa asemassa maapallon suhteen. Äärimmäisimpänä maailmanavaruudessa sijaitsee ontopallossa, suurin kaikista, joka sulkee sisäänsä kaikki muut, maan, kiertotähdet ja kiintotähdet. Tätä nimittää Ptolemaios maailmanrannaksi (primum mobile).

Ensimmäiset tarkemmin ja yleisemmin tunnetut osat maapalloamme olivat Välimeren seudut. Välimeren ympärillä, tai ainakin sen läheisyydessä, asuivat useimmat vanhan ajan sivistyskansat. Välimeri se oli muinais-

4. Kreikkalainen 50-airoinen laiva.

Kreikkalaisten mielestä warjinainen „meri“, sillä muuta, suurempaa wettä he eivät tunteneet. Heidän tunnettu maailmansa ulottui Kaukasos wuoren seuduilta idässä Gibraltarin salmeen lännessä. Tuolla, äärimmäisessä idässä, sijaitti tarun mukaan Kolkis niminen maa. Sinne oli Jason sankari seuralaisineen purjehtinut „kultaista taljaa“, tuota muinaiskreikkalaisten sampoja, ryöstämään. Heidän laivanansa oli ihmeellinen Argo, jonka keulapuu osasi puhua ihmisen kieltä. Gibraltarin salmea nimittivät kreikkalaiset ennen muinoin Herkuleen patsoiksi. Tarun mukaan oli näet Herkules sankari, retkeillessään tähän maailman laukaisimpaan ääreen, pystyttänyt siihen paikkaan kaksi kalliopatsasta ikuisiksi muistoksi siellä käynnistään.

Mutta palatkaamme näistä taruista warjinaiseen historiaan.

Vanhan ajan lopulla oli tieto wieraista maista ja kansoista sängen suuresti laajentunut. Kreikkalaisista oli aikojen kuluessa tullut etewä siivistystansa. He harjoittivat laajaa kauppa ja perustivat siirtokuntia ylt'ympäri Wäli-meren ja Mustanmeren rantamaita. Näiden siirtokuntien kautta lewisi kreikkankieli ja kreikkalainen siivistys ennen tuntemattomille alueille. Persialaisjodat olivat nekin oman saattamaan kreikkalaisia ulos siitä ahtaasta piivistä, jossa he tätä ennen olivat eläneet. Aleksanteri Suuren sotaretkien kautta tuli tämä näköpiiri vieläkin awarammaksi. Egypti, Syria ja Persia joutuivat kreikkalaisen siivistyksen waikutuksen alaisiksi; kaukaiseen Indiaan asti ulottui, ainakin wä-

5. Muinaiskreikkalaisen laivan peräkeula.

Vanhasta korokuwasta.

Parhaimman käsityksen maantieteeseen kehitymisestä vanhan ajan lopulla saamme kreikkalaisten Strabon'in ja Ptolemaion ynnä roomalaisen Plinius vanhemman

lillisesti, tämä waikutus. Vielä enemmän laajeni vanhan ajan ihmisten maantieteellinen näköpiiri Rooman maailmanvallan aikoina. Rooman kansan wahwimpia puolia oli se tarkka yhteiskunnallinen äly, jota se osoitti tawattoman suuren waltakuntansa järjestämisesä. Leweitä sotilas-maanteitä rakennettiin waltakunnan kaukaisimpiin woittomaihin ja peljätyn Rooman nimen turwisja saattoivat kauppiaat ja matkustajat kulkea etäisimpiin seutuihin.

teokista. Strabon syntyi w. 66 e. Kr. eräässä Wähän Afasian kaupungissa. Hän on jättänyt jälkeensä 17 osaa sisäiltävän maantieteen (Geographia), jota pidetään sängen tärkeänä wanhan ajan maantiedettä walaisewana lähteenä. Plinius wanhempi syntyi w. 23 j. Kr. Pohjois-Italiassa. Plinius oli aikansa etewimpiä luonnontutkijoita. Hänen 37 osaa käsittävä suuri teoksensa „Historia naturalis“ sisältää tietoja kaikilta sen ajan luonnontutkimuksen aloilta.

6. Ptolemaion maailmankartta.

Muutammat tämän teoksen osista sisältävät myös maantieteellisen nimiluetton. Plinius'en luonnontieteellinen harrastus oli syynä hänen kuolemaansa. Vuonna 79 j. Kr. sai Plinius surmansa Vesuvius tulivuoren purkauksessa, kun hän liian waromattomasti lähenei waaranalaista vuoren tienoota eikä enää tarpeeksi nopeasti päässyt pakenemaan. Suuri luonnontutkija tukehtui tulivuoresta syöksywään tuhkasateeseen.

Wanhan ajan etewin maantieteen tutkija oli epäilemättä Aleksandrian kaupungista kotoisin olewa kreikkalainen

Ptolemaios. Ptolemaios otti sovittaakseen täydelliseksi maantieteeksi kaikki ne paikkojen ja kansakuntien nimet, jotka siihen aikaan olivat tunnetut. Parhaimmat tietonsa sanoo hän itse saaneensa Thyron kaupungissa eläneen Marinus nimisen pöinikialaisen kartoista. Marinus'en kartat säilytettiin nähtävästi Aleksandrian kaupungin maailman maanossa kirjastossa ja joutuivat siten Ptolemaion käytettäväksi. Ptolemaios on jättänyt jälkeensä kaksi suurta teosta. Ensimmäinen, joka on tunnettu latinaisella nimellään „Magna constructio“ ja vielä tunnetumpi Arapian kielestä wäännetyllä „Almagest“ nimellään, käsittelee astronomiaa eli maailmanrakennus-oppia. Toinen Ptolemaion teoksista sisältää 8 osaa ja käsittelee warfinaista maantiedettä. Viimeksi mainittu teos on ollut äärettömän tärkeä nyhjajan historiantutkimukselle. Siinä nähtyy selvästi, mitkä maat olivat tunnettuja wanhan ajan lopulla.

Ptolemaion maantieteen warusti 6:lla vuosifadalla j. Kr. eläwä aleksandrialainen mekaaniko Agatodemon karttapiirustuksilla. Agatodemonin karttateos sisälfi kaikkiin 27 lehteä. Europa oli siinä kuvattu 10 lehdesjä, Afrika 5:sjä ja Asia 12 lehdesjä. Mahdollista on kuitenkin, että nämä karttalehdet olivat Ptolemaion piirtämiä ja löytyiwät hänen alkuperäisessä maantieteensä käsikirjoituksessa ja että Agatodemon ne wasta perästäpäin erikseen julkaisi, ehkäpä niitä parantelikin.

Pohjois-Europassa olivat Shetlannin saaret ja Skandinawian niemimaa kaukaisimmat tunnetut seudut. Ptolemaios kuwaa Skandinawian niemimaata saareksi. Itämeren eteläinen ja kaakkoinen rannikko oli niinkään tunnettu milt'ei Suomenlahteen asti. Weiffeljoen keskiseutuwille asettaa Ptolemaios finniens kansan. Roomalainen historioitsija Tacitus (wv. 54—117 j. Kr.) puhuu niinkään fennien kansasta, waikka hän sijoittaa heidät wähan pohjoisempaan. Taciton sanat kuuluwat näin: „Tenneillä kummallinen raakuus, siwoton köyhhyys: ei aseita,

ei hewosia, ei kotoa; ruokana ruoho, waatteina eläinten taljat, makuusijana maa. Heidän ainoana turwanaaan owat nuolet, joita he raudan puutteessa luilla teroittawat. Ja sama metsänkähynti on sekä miesten että waimojenkin elatuskeinona, sillä nämä seuraawat mukana kuleksimassa ja ottawat osansa saaliista. Eikä ole pikkulapsilla muuta pakopaitkaa petojen ja raju-ilmain alta, kuin että heidät peitetään johonkin oksista kähättyhn suojukseen. Siihen nuorukaiset palajawat, siihen wanhukset wetääntyvät. Mutta sepä on heistä onnellisempaa kuin waiwaloisesti wiljellä maata, rakennella huoneita ja käydä tawarain kauppaa toiwon ja pelon alaisina. Turwissa ihmisiltä, turwissa jumaliltakin, owat he saawuttaneet kaikkein waikeimman asian, ett'ei heillä ole mielenteonkaan tarvetta“.

Taciton fennit oliwat raakaa willikanfaa, kiwikaudessa eläviä ihmisiä, kos'eiwät vielä raudankaan käyttämistä tunteneet. Mitä kansaa oliwat nuo fennit? Tutkijat owat olleet yksimieliset siinä, että he kuuluivat Suomen sukuun. Rienuwätkö olleet lappalaisia tai jotain muuta suomensukuista kansaa. — Itä-Europassa, nykyisessä Wenäjässä (Sarmatiassa), luettelee Ptolemaios useain kansain nimet. Muun muassa mainitsee hän siellä Wolga wirran warrella asuwat suomensukuiset tšheremisit. Wolgawirran ja Uralwuoren tuntee Ptolemaios hhywin.

Kaspianmerestä on Ptolemaiolla oikea käsitys. Hän kuwaa sitä sijämereksi, jota wastoin kreikkalaiset Aleksanteri Suuren retkien ajoilta oliwat kuwanneet sitä Pohjoisen Jäämeren lahdeksi. Mustanmeren ja Pohjoisen Jäämeren välisen alan tekee Ptolemaios kuitenkin liian kapeaksi. Hän panee näet Afowan meren uurtautumaan liian sywälle nykyiseen Wenäjään, joten Don wirran suussa olewa Tanais niminen kaupunki tulee sijaitsemaan jotenkin nykyisen

Moskowan tienoilla. Ennen Ptolemaiosta olivat maantieteen tutkijat yhdistäneet Afonian meren ja Pohjoisen Täämeren toisiinsa. Araljärveä arvelee Ptolemaios Kaspiameren lahdeksi. Amu (Oksus) ja Syr Darja (Zaksartes) wirrat laskevat siis hänen arvelunsa mukaan Kaspiamereen. Näiden jokien pohjoispuolella oleva maa oli Ptolemaiolle tuntematon.

Aasiassa tuntee Ptolemaios muun muassa Länsi-Indian niemimaan, waikkei hän sitä niemimaaksi kuvaa, waan jotenkin suoraksi rantamaaksi Indus ja Ganges wirtojen välillä. Ceilonin saaren (Taprobane) kuvaa hän liian suureksi. Jawan saarta nimittää hän „Ohrasareksi“, Malakka'n niemimaata „Kultaiseksi niemimaaksi“. Molukkien saaret olivat wanhan ajan lopulla nähtävästi myös tunnetut, koska rhyttineelikat mainitaan roomalaisten keisarien tullitaksassa ja tämä kaswi vielä 1600 luvun alkupuolella j. Kr. ainoastaan kasvoi näillä saarilla. Aasian itäisimmässä osassa tuntee Ptolemaios Kiinan waltakunnan (Serikon). Roomalaisen keisarin Marcus Aurelius'en aikana (w. 165 j. Kr.) lähetettiin Roomasta warsinainen lähetystö Kiinaan.

Wanhan ajan oppineet olivat eri mieltä kuiwan maan ja meren keskinäisestä suhteesta maapallollamme. Toiset arvelivat Europaa, Aasiaa ja Afrikaa suureksi waltameren ympäröimäksi saareksi. Tätä mielipidettä olivat wanhan ajan maantieteen tutkijoista esim. kreikkalaiset Eratostenes (w. 276—190 e. Kr.) ja Strabon. Eratostenes toi esiin senkin arvelun, että nuisjakin osissa maapalloa saattoi löytyä sellaisia waltameren ympäröimiä mantereita. Tätä mielipidettä wastustivat toiset sen ajan tiedemiehistä, niinkuin Aristoteles, Hipparkos ja Ptolemaios. Heidän mielestään ei löytnyt mitään yhtäjaksoista waltamerta, waan he luulivat Atlantian ja Indian waltameriä sijämeriksi, samantaisiksi kuin Wälimerikin.

Arapian niemimaan muoto on Ptolemaion kar-

tassa oikein kuvattu. Afrikan itäranta aina tuolle puolelle nykyistä Sansibaria oli wanhan ajan lopulla tunnettu Utsania nimellä. Mutta koska Ptolemaios pitää Indian valtameren sisämerenä, niin kaartaa hän Afrikan mantereeseen Sansibarin eteläpuolelta kulkemaan itäänpäin, kunnes se viimein yhtyy Asiaan Malakka niemimaan itäpuolella. Nilvirran panee Ptolemaios aivan oikein alkamaan suurista sisämaan järivistä. Näiden järvien eteläpuolelle sijoittaa hän Kuuvuoret ja sanoo, että mainitut järvet saavat vetensä Kuuvuorien kapeilla sulawista jäätiköistä. Bahrel Asrak'ia eli Sinistä Niliä nimittää Ptolemaios Astapus'eksi, Takatse on hänen kartassaan Astaboras. Sisä-Afrika oli wanhaan aikaan melkein tuntematon maa, elleimme ota lukuun Nilvirran aluetta. Fetjan'in keitaan tunsivat kuitentän maantieteen tutkijat Ptolemaion aikana. Madeira ja Kanari-saaret olivat niinkään tunnetut.

Toinen Luku.

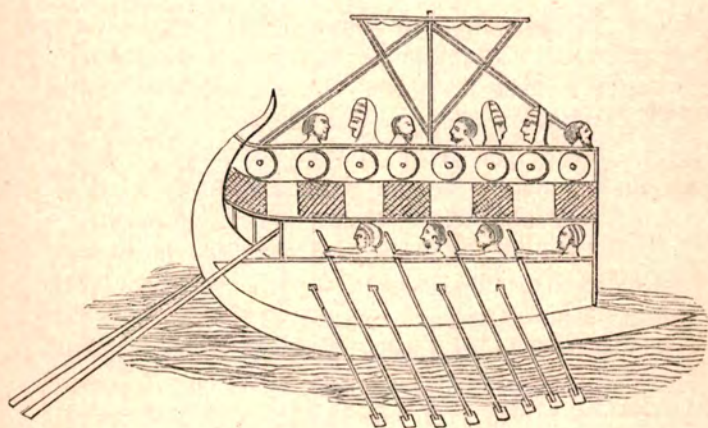
Vanhan ajan löytöretkeilijöitä.

Foinikialaiset. Heidän kauppansa ja merenkulkunsa. Heidän siirtokuntansa. Kartago. Gadir. Tinasaalet. Ofir. Foinikialaisten merimiesten löytöretki Afrikan länsirannalle. Herodoton matkat. Pyteas masfialainen ja hänen löytöretkensä Tuule'en. Nearton löytöretki Indus wirran suusta Eufraat wirran suulle.

Vanhin tunnettu kauppa- ja merenkulkija-kansa oli foinikialaiset. He asuivat Välimeren itäisellä rannikolla, kapealla maankaistaleella, joka ulottui Wähän Afrikan kolumanteesta noin 200 kilometriä etelään päin. Leveydeltään oli heidän maansa tuskin 30 kilometriä. Sisämaan puolelta rajoittivat sitä Libanon ja Antilibanon vuoret. Foinikialaiset olivat jo varhain kalastajina tottuneet liikumaan merellä. Ei aikaakaan, niin oppivat he rakentamaan itselleen suurempia aluksia, joilla he tekivät pitempiäkin merimatkoja.

Vastapäätä foinikialaisten maata oli Kypron saari. Tähän suuntausivat he ensin matkansa, tehden kauppaa saaren puolivillien alkuaikojen kanssa. Saaresa löytyi saaren rikkaita vasikakaimokkia ja näitä kaimokkia käyttivät foinikialaiset hyväkseen. Vasika oli siihen aikaan hyvin haluttua kauppatawaraa. Rauta oli vielä silloin tuntematon Välimeren ympärillä asuville kansoille ja teräaseetkin tehtiin pronssista, s. o. vasken ja tinan sekoituksesta.

Aikaa voittaen ulotuttivat foinikialaiset meriretkensä ylt' ympäri Välimeren, välittäen kauppaa sen rantamailla asuwien kansojen kesken. Kaupan ohessa harjoittivat he myös meriroswoamista. He nousivat maalle sivistymättömien kansojen alueille, hyökkäsivät äkkiarvaamatta turvattomien rantakyläen kimppuun, ryöstivät omaisuuden ja kuljettivat asukkaat orjina lainvoihin. Moni mustasilmäinen kreikkalainen kaunotar sortui tällä tavoin entisiltä elomailtaan kaukaiseen Egyptiin tai Babyloniaan.

7. Foinikialainen laiva.

Foinikialaisista tuli tällä tavoin mahtava kauppansa. Heidän maassaan syntyivät suuria kaupunkeja, jotka välittivät kauppaa etäisten seutujen kanssa. Warsinaisina maailmankaupan keskustoina olivat Foinikiassa Sidon ja Tyrus kaupungit. Kauppansa ja meriliikkeen tuteeksi perustivat foinikialaiset sopiwiin paikkoihin kauppasemia ja siirtokuntia. Heidän kuuluisin siirtokuntansa oli Pohjois-Afrikan rannalla sijaitsewa Kartago, joka aikoinaan taisteli maailmanvallasta mahtawan Rooman kanssa. Es-

panjan niemimaalla oli foinikialaisilla jo ammoisista ajoista ollut siirtokuntia. Vanhin niistä oli Gadir, nykyinen Cadix. Espanjasta tuottivat foinikialaiset etupäässä hopeata.

Kitaa voittaen alkoi Välimeri käydä ahtaaksi foinikialaisten kauppaliikkeelle. He jättivät taakseen Herkuleen patfaat ja ohjasivat laivansa valtameren ulapoille. Länsi-Europan rantoja seuraten, tulivat he viimein Britannian saarelle. Näitä seutuja nimittivät he „Tinasaariksi“, koska he siellä tapasivat rikkaita tinakaiwoksia. Arwellaan foinikialaisten purjehtineen sitäkin edemmäksi, aina Itämereen asti. Tätä seikkaa ei kuitenkaan käy todistaminen, ei warsin vastustaminenkaan. Warma on, että foinikialaiset kaupittelivat siihen aikaan kallisarwoisena pidettyä merenpiikkaa, jota ainetta ei saada muualta kuin Itämeren rantamailta. Pienevätkö sitten välikaupan kautta sitä itselleen vaihtaneet, tai itse käyneet sitä noutamassa?

Myös kaukaisille itämaille suuntasivat foinikialaiset kauppamatkansa. Raamatussa kerrotaan rikkaasta Dfir maasta, jonne Salomo kuningas ja Dyron kuningas Hiram yhdesjä lähettivät laivansa kauppaa tekemään. Ensimmäisen Kuningastenkirjan 10:ssä luvussa mainitaan, että laivat joka kolmas vuosi palasivat Dfiristä kotiin, tuoden sieltä kultaa, hopeata, elsenluuta, apinoita ja riikinkukkoja. Tästä päättäen ei Dfir woinut olla muu kuin India; riikinkukko on näet siellä kotoinen eläin. Maan etäisyyskin soveltuu hyvin Indiaan.

Herodotos kertoo foinikialaisten merimiesten kerran purjehtineen Afrikan kin ympäri. Tämä meriretki tapahtui noin w. 600 e. Kr. Egyptin kuninkaan Neko'n käsystä. Herodoton sanat kuuluvat näin: „Selwä on, että Libya (Afrika) on meren ympäröimä, ottamatta lukuun sitä osaa, joka rajoittuu Asiaan, ja sen on Neko, Egyptin kuningas, mikäli me tiedämme, ensiksi todistanut. Kun hän nimittäin antoi keskeyttää sen kanavan rakentamisen, jonka

piti yhdistämän Nilvirtaa ja Arabian lahtea toisiinsa, lähetti hän foinikialaisia miehiä merille, käsken heitä kotimatfalleaan kulkea Herkuleen patfajden läpi ja sitten pohjoista merta pitkin palata Egypttiin takaisin. Foinikialaiset purjehtivat siis Punaisesta merestä lähtien ja saapuivat Etelämeren. Aina kun tuli kylvönaika, nousivat he maalle, perkasivat itselleen peltoa siinä osassa Libyaa, missä kullonkin fattuivat olemaan, ja odottivat wiljan tuleentumista. Mutta kun olivat wiljansa korjanneet, matkustivat he eteenpäin, kääntyivät kahden vuoden kuluttua kolmantena wuotena Herkuleen patfajden läpi ja saapuivat Egypttiin. Mutta he kertoivat — asia, joka minusta tuntuu uskomattomalta; joku toinen woipi ehkä sen uskoa — että heillä matfalleaan Libyan ympäri oli aurinko oikealla puolella“.

Herodotos epäilee itsekin sitä seikkaa, että foinikialaisilla merimiehillä heidän matfalleaan Afrikan ympäri olisi woinut olla aurinko oikean käden puolella. Samasta syystä pitivät muutkin wanhan ajan tiedemiehet koko kertomusta perättömänä tarinana. Nykyaikana on oltu toista mieltä. Egyptin pappien Herodotokselle antamat tiedot foinikialaisten löytöretkestä lienevät sittenkin perustuneet tofitaupaukseen.

Wanhan ajan historioitsijat tietävät kertoa toifestakin foinikialaisten tekemästä merkillisestä löytöretkestä. Noin w. 470 e. Kr. lähetti Kartagon hallitus Hanno nimisen laiwastonpäällikön perustamaan siirtokunta Afrikan läntiselle rannalle. Hanno lähti liikkeelle Kartagon satamasta 60 laiwan suuruisella laiwastolla. Hänellä oli mukanaan suuri joukko siirtolaisia, kokonaista 30,000.

Purjehdittuaan Herkuleen patfajden läpi, ohjasi Hanno laiwanfa etelään päin. Kahden päivän perästä nousi hän maalle Afrikan rannalla ja perusti siellä Tymateerion nimisen siirtokunnan. Yhä etelämpään kulki hänen matkansa ja yhä uusia siirtokuntia perustettiin. Osa wäestöä jätettiin aina siirtokuntiin asumaan. Wiimein saapuivat retkeläiset

waltameren ulapalla olemaan Cerne nimiseen saareen. Hanno arvelee tästä saaresta olevan yhtä pitkältä Herkuleen pat-faihin kuin viimeksi mainitusta salmesta Kartagoon. Cerne oli nähtävästi joku Kanari-saarista.

Sieltä laskettiin taas Afrikan rantaa kohden ja tultiin eräälle joelle, jota Hanno nimittää Kretesjoeksi. Kartagolaiset kulkiwat jonkun matkaa jokea ylöspäin, mutta kääntyivät pois, kun maan musta-ihoiset alkuasukkaat ryhtyivät vihollisuuksiin. Kretesjoessa näkiwät he paljon krokotiilejä ja wirtahepoja. Saavuttiin sitten eräasen merenlahteen, jonka mannerpuolella aukeni suuria ruohotasankoja. Täällä kauhistuivat kartagolaiset kowin, kun yöllä näkiwät koko seudun olevan ilmitulesa. Tuo tuli oli luultawasti wainaron kuimassa heinässä kulkewa kulowalkea; näillä seuduin fangen tawallinen luonnonilmiö.

Viisi päivää myöhemmin tuli laiwasto erään niemen läheisyyteen, jota Hanno nimittää „Länsisarweksi“. Täällä waltasi taas uusi pelko retkeläisiä. Kannalle kokoontanut lukematon joukko alkuasukkaita otti heitä vastaan huudoilla, pillien soitolla ja rumpujen päwinällä. Neekerit nähtävästi tahtoivat sillä tawalla pelottaa walke-ihoisia tulokkaita maalle nousemasta. Hannon kartagolaiset tietäjät neuwoivat päällikköään lähtemään pois näiltä miesten syöjiltä sijoilta. Niin tehtiinkin.

Arwellaan Hannon löytöretkellään saapuneen aina Krawun kääntöpiirin seutuwille. Toiset arwelewat hänen tulleen vieläkin kauemmaksi, Biheriän niemen eteläpuolelle. Eteläisintä paikkaa, missä Hanno käwi, nimittää hän „Eteläsarweksi“. Täällä tapasiwat kartagolaiset eräällä saarella gorilla-apinoita. Niitä luuliwat he oudonlaisiksi, karwaisiksi willi-ihmiksi. Heidän onnistui wangita kolme „naista“, mutta heidän täytyi ne pian tappa, kun nuo „willit“ oliwat niin tawattoman raiwoisia.

Eteläsarwesta kääntyi Hanno viimein kotimatalle. Tultuaan Kartagoon, antoi hän piirtää kertomuksen löytö-

retkestään ja jätti sen Baal Molokin temppeliin säilytettäväksi. Itse Hannon alkuperäinen kertomus on hukkunut, mutta myöhemmät vanhan ajan historioitsijat ovat säilyttäneet siitä otteita teoksissaan. Historiasja on tuo löytöretki tunnettu Hannon periplos'en nimellä.

Foinikialaisten meriretket eivät kuitenkaan maantiedettä suuresti hyödyttäneet, sillä he pitivät useinkin niitä jalassa, estääkseen siten muita kansoja kilpailemasta kansaan maailmankaupasta. Verrattoman paljon enemmän hyötyä ovat kreikkalaisten matkat ja löytöretket tuottaneet ihmiskunnalle.

Vanhan Kreikan kuuluisin matkustaja oli Herodotos. Hän syntyi w. 484 Halikarnassos nimisessä kaupungissa Wähässä Aasiassa. Herodotos omasi aikansa korkeimman sivistyksen ja jo nuoruudessaan halusi hän päästä matkoille, oppiakseen vieraita maita ja kansoja tuntemaan. Herodotoksen aikana pidettiin Egyptiä ikivanhan sivistyksensä vuoksi suuressa arvossa. Samoin kuin opinhaluiset ihmiset meidän aikoinamme matkustelewat Italiaan, Saksaan ja Ranskanmaahan oppiakseen suuren maailman tapoja ja sivistyselämää tuntemaan, samoin pidettiin Herodotoksen aikana Egyptin matkaa hienosti sivistyneen maailmantutijan tunnusmerkinä.

Kahdenkymmenen vuoden iässä päätti Herodotos lähteä Egyptiin. Siellä kulki hän kaikki merkilliset paikat; Memphis'it, Teebet, Heliopolis'et y. m. Herodotos seurusteli ahkerasti Egyptin oppineiden pappien kanssa ja sai heiltä sangan arvoikkaita tietoja maan luonnosta, kansan tawoista ja vanhasta historiasta. Hän kertoo Nilvirran wuotuudesta wedentulwasta, krokotiileista, ibislinnusta, wirtahewosta ynnä muista merkillisistä eläimistä. Edelleen antaa hän tarkkoja kertomuksia Egyptin rakennuksista: pyramiideista, temppeleistä obeliskeineen, sfinkseineen, labyrinthista, keinotekoisesta Moirisjärwestä y. m. Vanhain egyptiläisten tawoista kertoo hän niinkään laueasti ja

seikkaperäisesti, kuinka he balsamoivat wainajiensä ruumiit, kuinka he jumalallisella kunnioituksella palwelivat eräitä koti-eläimiä, niinkuin apishärkää, hynä willi-eläimiä, niinkuin krokotiilejä, ibislintua, ikneumonrottaa y. m.

Egyptin vanhasta historiasta antaa Herodotos la- weita tietoja, hamasta Menes kuninkaasta saakka, joka oli maan ensimmäinen hallitsija. Näissä Herodoton kertomus- sissa löytyy yhtä ja toista, jota ei historiantiede nykypellä kannallaan voi hyväksyä, mutta sitä ei käy kummeksminen. Saattoi olla niinkin, ett'ei hän oikein osannut Egyptin kieltä eikä siis täysin ymmärtänyt sitä, minkä egyptiläiset papit hänelle kertoivat.

Egyptistä matkusti Herodotos lähempiin Afrikan osiin. Hän käsittää aiwan oikein Afrikaa waltameren ympäröimäksi mantereeksi, joka ainoastaan yhdeltä kohdalta on Asian kanssa yhteydessä. Herodotos kuitenkin tuskin luuli Afrikaa niin suureksi kuin se todellakin on. Afrikan, eli niinkuin hän sitä nimittää, Libyan luonnosta ja kansoista antaa Herodotos tarffoja tietoja. Hän puhuu jalopeurasta, elefantista, sarwellisesta aasista (nähtävästi sarwikuono) ja kummallisista apinoista, joilla oli silmät rinnassa, päätä ei laisinkaan. Luultavasti hän viimeksi mainituilla eläimillä tarkoittaa habiaaniapinoita.

Afrikasta matkusti Herodotos Foinikiaan ja kävi siellä muun muassa komeassa Tyron kaupungissa. Hero- dotos kertoo meille Foinikiasa tehdyistä hawainnoistaan ja tämän wanhan maailman etewimmän kauppakansan his- toriasta, kertoo kuinka foinikialaiset sattumalta keksivät lasinwalmistuksen taidon, purppurawärin y. m.

Foinikiasta suuntafi Herodotos matkansa uudestaan etelään ja tuli Arapiaan. Arapialaiset ovat hänen mie- lestään rehellisimpiä ja hurstaimpia ihmisiä maan päällä. Täältä kulki Herodoton matka Assyriaan ja Babyloniaan. Tavalliseen tarffaan tapaansa kertoo hän näiden maiden merkillisyyksistä ja historiasta. Hän antaa kuwauksen Ba-

bylon'in jättiläis kaupungista, Semiramis ja Nitokris kunin-gattarista y. m. Näiltä feuduilta matkusti Herodotos warfinaiseen Persiaan, oppiakseen lähemmin tuntemaan sitä kansaa, joiden kansa kreikkalaiset vähää ennen olivat saaneet niin ankarasti taistella. Hän kertoo persialaisten uskonnosta. Persialaiset eivät anna jumalilleen mitään näkyväistä ihmismuotoa eivätkä rakenna heille temppeleitä eikä alttareita, vaan toimittavat hartauttaan vuorien huipuilla. Tämä Herodoton kuvaus soveltuu hyvin Tsaratus-tra'n oppiin, jota persialaiset tunnustivat ja jonka mukaan tuli oli korkeimman, hyvän jumaluuden esikuvana. Hyvän jumalan eli Ormus'en rinnalla löytyi pimeydenkin jumala, Ahriman. Herodotos kertoo paljon persialaisten tawoista. Pahana tapana oli heillä herkkuieminen ja juoppous. Hyviä tapoja ja luonteen ominaisuuksia oli persialaisilla paljon. Sodassa olivat he urhollisia, lapsiaan kasvattivat he järkewällä ankaruudella. Ihmisen oikeuksia pitivät he suuressa arvossa ja heidän mielestään oli orjakin ihminen ja hänen henkensä kallis. Waletta ja welkaantumista kammoivat persialaiset suuresti.

Persiaasta kulki Herodoton matka Indiaan. Rowin kauas ei hän kuitenkaan sinne kulkenut, ainoastaan Induswirran sentuville. Indiasta peräytyi hän takaisin Mediaan. Herodotos kertoo Median pääkaupungista, merkillisestä Elbatana'sta, jota seitsemän sifäkkin rakennettua muurekehää ympäröitsi. Kaspien merestä on Herodotolla oikea käsitys. Se on hänen arwelunsa mukaan itsenäinen sifämeri eikä mikään pohjoisen waltameren lahti, jossi moni wanhan ajan tiedemies sitä luuli. Kaspienmeren itäpuolella aukeee massageetain asuma laaja tasanko. Massageetat kunnioittawat jumalanaan aurinkoa ja uhraawat sille hewosia.

Edelleen käwi Herodotos Skhytiasfa, s. o. Mustanmeren pohjoispuolella olewassa maassa. Herodoton skhytat asuiwat Tonawawirran eli Jster'in suusta aina Don wirtaan eli Tanaisjokeen asti idässä. Pohjoiseen ulottui hei-

dän maansa noin 700 kilometriä Mustanmeren rannasta ylöspäin. Tämä kansa oli jaettu moneen eri heimoon. Skythoista itäänpäin asui sauromaattain kansa, jonka synnystä Herodotos meille kertoo kummallisen tarinan. Joukko amatsooneja, s. o. naisjotureita, oli Mustanmeren etelärannalla joutunut kreikkalaisten wangeiksi. Voittajat kuljettivat sotawankinsa kolmessa laivassa, mutta merellä tekivät amatsoonit kapinan ja tappoivat wartijansa. Ne eivät kuitenkaan osanneet laivojaan johtaa, waan tuuli kuljetti heidät Maiotin järvelle (Asowan merelle), jonka rannalla he nousivat maalle ja alkoivat skhytain maata hävittää. Skythat lähettivät heitä vastaan nuoret miehensä, mutta seurauksena tästä oli se, että molemmat wiholliset sotajoukot menivät naimisiin keskenään. Amatsoonit oppivat skhytain kieltä, mutta eivät suostuneet muuttamaan heidän maahansa asumaan. Silloin siirtyivät sekä miehet että waimot Tanaiswirran yli ja ottivat sen itäpuolella olewan maan haltuunsa. Tästä syntyi sauromaattain kansa. — Näin waihtelevat Herodoton kertomuksissa tarut ja tosiolot keskenään.

Räpyhään Trakiasa, s. o. nykyisen Balkaninimaan pohjoisosassa, tuli Herodotos viimein Kreikkaan. Täällä kävi hän katselemissa niitä merkillisiä paikkoja, jossa kreikkalaiset olivat saaneet loistawat voittonsa persialaisista. Vuonna 456 e. Kr. luki Herodotos olympialaisissa leikeissä ihastuneille kansanjoukoille historiansa. Hän oli silloin 28 vuoden ijässä. Herodoton syntymäkaupunki, Halikarnasos, oli joutunut Hygdamis nimisen tyrannin waltaan. Herodoton onnistui karjoittaa yksiwaltijas, mutta kansalaisten kiittämättömyys pakotti pian wapauttajankin lähtemään maanpakoon. Vuonna 444 e. Kr. luki Herodotos eräässä kansanjuhlissa uudestaan historiansa kokoontuneelle kansalle. Tuo hänen suuri teoksensa oli silloin aiwan walmis. Loppuajan elämästään asui Herodotos Turium nimisessä kaupungissa kreikkalaisessa Ala-Italiasa. Täällä saawutti hänet kuolema w. 406 e. Kr.

Vanhan ajan merkillisimpiä löytöretkeilijöitä oli kreikkalainen Pyteas, kotoisin Masilia nimisestä kreikkalaisesta siirtokunnasta Etelä-Galliasja. Masilia on meidän aikamme Marsellien kaupunki. Pytean löytöretken arvelaan tapahtuneen noin w. 340 e. Kr. Hän päätti yhdellä ainoalla laiwalla lähteä tutkimaan pohjoisen valtameren ranta-maita. Herkuleen patšaista ohjasi hän siis kulkunsa Espanjan ja Gallian rantoja pitkin ja tuli viimein Suur-Britannian saarelle, jota hän nimittää Albion'iksi. Albionin pohjaimmästä päästä purjehti Pyteas yhä pohjoisempaan ja saapui kuusi päivää kestäneen matkan perästä Thule nimiseen maahan.

Mikä oli se maa, jota Pyteas nimittää Thuleksi? Tutkijat ovat olleet siitä eri mieltä. Toiset arvelewat Thulea Sotlannin saariksi, toiset Islanniksi tai Norjaliksi. Viimeksi mainittu selitys tuntuu todennukaisimmalta. Pyteas sanoo itse Thulesta puhuessaan, että „maanasukkaat osoittawat meille paikan, mihin aurinko mence levolle; sillä näillä seudivin olikin yö warsin lyhyt, paikoin kaksi, paikoin kolme tuntia, niin että vähän aikaa laskunsa jälkeen aurinko taas nousi“. Tässä hän nähtävästi puhuu päivänseisähdyksestä ja tämän mukaan olisi Thule haettava vähintään 5 astetta pohjoisempaan Britannian pohjoispäätä. Toisista Pytean lauseista päätäten olisi Thule sijainnut napapiirin tienoilla.

Almanalaa Thulesja sanoo Pyteas kylmäksi. Ihmisistä näillä pohjan perillä kertoo hän, että „heillä on wiljellyistä hedelmistä ja keshyistä eläimistä osittain tyhkönään tyhjyys, osittain puute, waan elatusaineena on heillä eräs wiljanlaji (kankho) ja muita kasviksia ja hedelmiä ja juuria; ja heillä on ruokana mesikin, ja siitä tekewät he juoman; ja koska päiväpaisteet heillä eiwät ole selkeät, niin puuivat he wiljansa isoissa huoneissa, joihin tähtäpäät wiedään kokoon; sillä awonaiset luuat eiwät kelpaa päivättömyyden ja sateiden tähden“. — Tässä kuuaa Pyteas ihan selwästi rihtä. Tutkijat owatkin senwuoksi arwelleet hänen

Thulensa asukkaita Pohjois-Norjassa eläviksi suomalaisiksi. Biljan puiminen riihesjä on näet suomensukuisille kansoille aivan omituinen tapa, jota muut kansat eivät käytä eivätkä ole käyttäneet.

Edelleen kertoo Pyteas, että meri yhden päivänmatkan päässä Thulesta „on juoksetunut“, s. o. jäätynyt. Meren jäätyminen oli muuten ilmiö, jota Pyteas ei ennen koskaan ollut nähnyt. Hän kertoo „niistä paikoista, joissa ei enää ole mannerta eikä merta eikä ilmaa, vaan nämä sekasin jonakuna merenkuohkon kaltaisena wellinä, jossa maa ja meri ja kaikki tyhni on riippumassa, ja joka on ikäänkuin koko maailman side, mintä läpi ei jalkasin eikä laiwalla käy pääseminen“. — Tämä Pytean kertomus ei voi tarkoittaa muuta kuin jäätymäisillään olevaa uswaista merta.

Thulesta palattuaan jatkoi Pyteas löytöretkeään Itämeren wejillä. Etelä-~~Skandinawiaa~~ nimittää hän Basi-leia'ksi. Itse kertoo hän käyneensä aina Tanaiswirran juulla asti. Tämä Tanais on nähtävästi Weichsel-wirta. Tanais nimellä mainittiin Pytean aikana oikeastaan Don-wirtaa, josta luultiin, että se purkaa wetensä toisen haaran kautta Afowanmereen, toisen haaran kautta pohjoiseen waltamereen. Itämeren rannikosta puhuen kertoo Pyteas, kuinka siellä saadaan merenpihkaa, jota asukkaat osaksi käyttävät polttoaineena, osaksi myöwät kauppatawarana.

Pytean matkakertomuksesta on säilynyt wain hajanaisia otteita, muiden wanhan ajan tiedemiesten teoksissa. Koko Pytean matkaa epäiltiin suuresti. Kreikkalainen maantieteen tutkija Strabon, (synt. w. 66 e. Kr.), sanoo suorastaan Pyteasta walehtelijäksi. Samaa mieltä olivat hänestä useat muutkin tutkijat. Toista mieltä ollaan meidän aikoinamme Pytean luotettawaisuudesta. Niistä lyhyistä otteista, jotka owat hänen matkakertomuksistaan säilyneet, käy täysin selwille, että hän todellakin on käynyt noissa kaukaisissa pohjanperän maissa, joiden luontoa ja

asukkaista hän kuua. Pyteas oli sitä paitfi etewä tiede-
mies. Hän on esim. tähtitieteellisesti määrännyt synty-
kaupunkinsa, Massilian, maantieteellisen aseman ja hänen
laskunsa owat siinä kohden ihmeteltävän tarfat.

Wanhan ajan löytöretkeilijöiden joukkoon on myös
luettava Nearkos, Aleksanteri Suuren amiraali eli lai-
waston päällikkö. Nearkos oli syntynyt Kretan saarella ja
siis jo nuoruudestaan hywin tottunut mereen ja sen waa-
roihin. Aleksanteri Suuri oli kukistanut Persian walta-
kunnan ja tunkeutunut aina Induswirtaan asti. Täältä
palasi hän takaisin, maata myöten, niinkuin oli tullutkin.
Mutta amiraalilleen, Nearkolle, antoi hän käskyn meriteitse
lähteä kotimatalle. Hän tahtoi nimittäin saada tutkituksi
meren ja rannikon Induswirrasta Eufrat wirtaan, woidak-
seen ehkä tulewaisuudessa käyttää tätä meritietä hyväkseen
kauppawäylänä.

Nearkos sai komennettawakseen laiwaston ja kaksi-
tuhatta miestä. Neljä kuukautta kesti matka Indus wirtaa
pitkin, kunnes saavuttiin sen suistomaahan. Aleksanteri
seurasi koko tämän ajan sotajoukkoineen jokirantaa pitkin
laiwaston kulkua. Kuusi kuukautta käytti Nearkos edelleen
Induswirran suistomaan tutkimiseen. Sitten purjehti lai-
wasto merille, pysyen kuitenkin rantamaan läheisyydessä.
Maallensuupaikeissa tähtyi kreikkalaisten olla waroillaan,
sillä rantamaiden asukkaat ryhtyivät useasti wihollisuuksiin.
Glantotarpeiden hankkiminen käwi myös waikeaksi näin suu-
relle laiwastowäelle, kun rannikkomaiden asukkaat enim-
mäkseen oliwat köyhiä. Lähellä Persianlahden suuta kohtasi
meriretkelijiä outo näkö. Meressä, aiwan laiwaston lä-
heisyydessä nähtiin suuri joukko walaita. Kreikkalaiset, jotka
eiwät ennen olleet moisia meren hirwiditä nähneet, kauhis-
tuiwat kowasti ja luulivat jo tuhopäiwän tulleen. Ne-
arkos antoi silloin käskyn miehilleen torahuttamaan sota-
torwiin, pelottaakseen hirwiditä. Nämä pakeniwatkin ja
tuo luultu waara saatiin siten torjutuksi. Drmus'issa,

Peršianlahden suusja, sai Nearkos kuulla, että Aleksanteri Suuri sotajoukkoineen oli ainoastaan viiden päivämatkan

8. Nearkon merimiehet pelottavat walaita.

päässä. Nearkos kiirehti kohta maihin ja lähti kuningasta tapaamaan. Suuri oli kuninkaan ilo, kun hän näki ami-

raalinsa, jonka kohtaloa hän jo oli ruvennut epäilemään. Vietettiin loistavia kiitosjuhlia jumalien funniaksi. Nearkos jatkoi sitten löytöretkeään, kunnes laivastossaan saapui Eufraatjoen suuhun. Kuninkaan tarkoitus oli lähettää Nearkosta uudelle löytöretkelle, tutkimaan Arapian niemimaan rantoja Persianlahdesta Punaisen meren pohjalleen asti, mutta kuolema esti häntä tämän aikeen toteuttamisesta.

Nearkos kirjoitti myöhemmin kertomuksen löytöretkestään. Itse hänen kertomuksensa on joutunut hukkaan, mutta erään toisen kreikkalaisen oppineen tarkka armostelusta on meille säilynyt. Nearkon myöhemmät vaiheet eivät ole tarkoin tunnetut. Vuultavasti kaatui hän Ipson tappelusja w. 301 e. Kr.

Kolmas Luku.

Keskiajan maantiede.

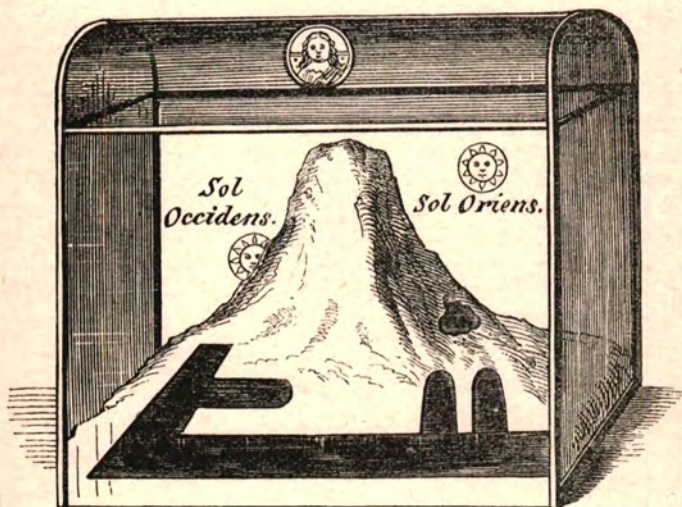
Sivistyksen taantuminen keskiajalla. Cosmas Indicopleustes ja hänen maailmanrakennusoppinsa. Arapialaiset. Tabir al magesti. Arapialaisten merkitys maantieteen historiassa. Edrisi. Abulfeda. Leo. Ibn Batuta. K ristiretket. Venetsian ja Genowan kauppawalta Välimerellä. Marino Sanuto.

Keskiajalla joutui kreikkalainen kirjallisuus ja koko sivistyksen milt'ei aivan unhotuksiin. Uinoa maa, missä vielä vanhojen kreikkalaisten oppineiden teoksia wiljeltiin, oli Itä-Rooman keisarikunta. Sielläkin wiljelivät oppineet vanhaa kreikkalaista kirjallisuutta sangen warowaisesti, koska se muka oli pakanallista ja harhaoppista eikä siis sopinut kristityille.

Kristityssä Euroopassa wallitfi keskiajan alkupuolella mitä kummallisimpia käsityksiä maailman rakennuksesta. Niinpä selitti oppinut ja laajalti matkustanut aleksandrialainen munkki Cosmas Indicopleustes, joka eli kundenella vuosijadalla, että enkelit kuljettawat taiwaan tähtiä eteenpäin awaruudessa. Enkelien huolenpidosta syntywät niinkään yö ja päivä, auringon- ja kuunpimenemiset. Maa oli Cosmasen arvelun mukaan nelionmuotoinen, keskeltä suippomaisesti ylös kohoawa. Maata ympäröi joka puolella waltameri. Aurinko ei koskaan laskenut, waan kierteli lakkaamatta taiwaanlaella. Koko tämä rakennus

waltamerineen, aurinkoineen, tähtineen oli suljettu kristallifirrkkaafen arkkuun.

Cosmas Indicopleustes oli tehnyt sängen laureita matkustuksia. Hän oli kulkenut Etiopiassa ja Indiassa. Näistä matkoistaan oli hän julkaisnut tieteellisen teoksen, jonka nimenä on „Kristillinen maailmankertomus“. Ensin puhutaan siinä maailman rakennuksesta ylempänä mainittuun tapaan. Sitten kerrotaan enkelien tehtävistä ja

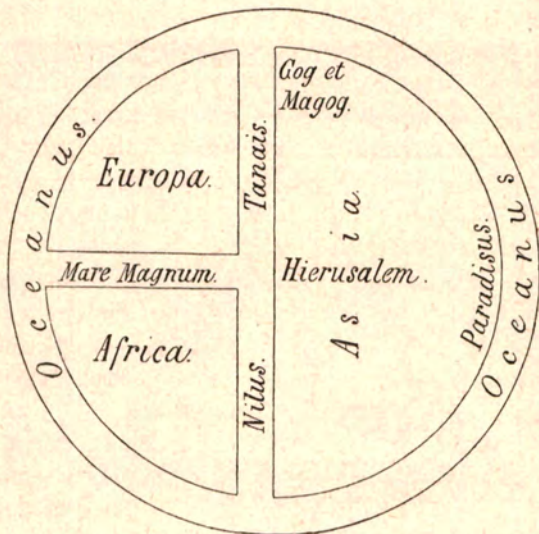
9. Maailmanrakennus Cosmas Indicopleusteen mukaan.

heprealaisten pappien puuvusta. Seuraa sitten luonnontieteellinen kuvaus Indiasta ja Ceilonin saaresta.

Vanhojen kreikkalaisten kehittämä oppi maan pallonmuodosta oli kokonaan joutunut unhotuksiin. Kun esim. Salzburgin iäkäs piispa Virgilius, joka eli kahdeksannella vuosikymmenellä j. Kr., uskalsi arvella, että maa on pallonmuotoinen ja että vastakkaisellakin maanpinnalla saattoi löytyä ihmisiä (antipodeja), niin pidettiin sitä vaarallisena

kerettiläisyyhtenä ja piispawanhus tuomittiin wirkanfa mettäneekfi.

Löytyhy vielä tallella maailmankarttoja keskiajan alkupuoliskolta ja näistä kartoista saapi hyvän käsityksen maantieteen kannasta kristityssä Europassa näinä aikoina. Maa on noissa kartoissa kuvattu ympäräiseksi levyksi. Yht'ympäri maata wirtaa Oceanus wirta. Kuwa maa

10. Maailmankartta waremmlta keskiajalta.

on hyvin säännöllisesti jaettu kolmeen, toisistaan erotettuun suureen mantereeseen, Europaan, Afrikaan ja Asiaan. Täißen maanpuoliskon muodostaa Asia yksin, läntisen puoliskon Europa ja Afrika yhteisesti. Europan ja Afrikan erottaa toisistaan Wälimeri (Mare magnum). Niili- ja Tanaïwirrat erottawat Asian muista maanosista. Kumpikin wirta laskee Wälimereen, toinen alkaen eteläisestä, toinen pohjoisesta waltamerestä.

Asian itäisimmässä osassa on Paratiisi; saman maan-
 osan pohjoisimmassa kolkassa asuvat Gog ja Magog ni-
 miset kansat. Nämä tarumaiset kansat, joista puhutaan
 profetta Hesekielin kirjassa (XXXIX l.) ja Johanneksen
 ilmestyskirjassa (XX l.), antoivat keskiajan maantieteen
 tutkijoille paljon miettimisen aihetta. Gog ja Magog oli-
 wat muka Jumalan kiroamia juutalaisheimoja, jotka Kaa-
 naan luvatasta maasta oliwat fortuneet tänne maailman
 laukaisimpaan ääreen. Wähän ennen maailman loppua tu-
 lewat Gog ja Magog esiin hämäristä asuinpaikoistaan,
 walloittawat koko maailmon ja täyttävät maat hävityksen
 kauhistuksella. Aleksanteri Suuri, niin kerrottiin, oli wal-
 loitusretkellään Aasiassa tullut siihen kalliomuuriin saakka,
 joka erottaa Gogin ja Magogin muusta maailmasta. Hän
 oli antanut sulkea muurin aukot wahvoilla porteilla, estääk-
 seen noita waarallisia kansoja tunkeutumasta ihmisten il-
 moille. Niin kauan kun porttien salwat kestävät, ei ole
 mitään hätää, mutta kun ne kerran ajan tähttyessä murtu-
 wat, silloin on maailman loppu lähellä. — Keskiajalla oli
 tuo taru Aasiassa löytyvästä „juutalaiswallista“ aiwan
 yleinen.

Wanhoissa keskiajan kartoissa kuvataan Jerusalemin
 kaupunkia maailman keskipisteeksi. Näin oliwat juutalaiset
 ennen muinoin käsittäneet Jerusalemin aseman ja tämä kä-
 sitys siirtyi kristittyihinkin, sillä heillekin oli Jerusalemin py-
 hin paikka maan päällä. Moni muukin kansa oli sijoitta-
 nut maailman keskipisteen omaan maahansa; kreikkalaiset
 luulivat siksi paikaksi Delos saarta ja kiinalaiset sanowat
 vielä tänäkin päivänä maataan „keskustan waltakunnaksi“.

Ainoa kansa, joka keskiajalla suuremmissa määräsä
 wihjeli suure- ja tähtitiedettä, oli arapialaiset. Ara-
 pialaiset eiwät kiistelleet maan pallonmuodosta. Heistä oli
 tämä asia päivän selwä, niinkuin koko Ptolemaion maail-
 manrakennus-oppikin, jota he hartaasti kannattiwat. Jos
 kaksikin ihmistä, sanoo arapialainen oppinut Abulfeda (synt.

1273) lähtewät kulkemaan maan ympäri, toinen itään, toinen länteenpäin, ja kohtaawat toisensa lähtöpaihasaan, niin on edellinen yhtä päivää edellä, jälkimmäinen yhtä päivää jälellä kalenterin osoittamasta ajasta. Tähtitieteellisten lastujen tekemisessä oliwat arapialaiset ihmeteltävän tarkkoja ja taitavia. Eri paikkojen maantieteellisen aseman määrittäminen olikin heille tärkeänä uskonnollisena tarpeena. Raikkien uskovaisten tuli näet joka päivä rukoilla pää pyhää Mekka'n kaupunkia kohtaan käännettynä, niin oli profeetta koranisssa käskenyt. Näin ollen, täytyi tietysti tarkkaan tuntea kunkin maan maantieteellinen asema ja missä päin Mekka milloinkin sijaitti. — Vuonna 827 antoi walistunut kaliiffi Al Mamum kääntää arapiankielelle Ptolemaion tärkeimmät teokset. Tämä käännös sai nimen *Tabir al magesti*. Myöhemmin käännettiin teos kristityssä Vänessä arapiankielestä latinankieleen. Nimi wäännettiin *Almagest'iksi* ja tällä nimellä owat Ptolemaion teokset jälkimaailmalle säilyneet.

Samassa määrässä kuin arapialaisten walta ja islamin usko lewisivät maailmaan, samassa määrässä laajeni arapialaisten maantieteellinen näköpiirikin. Arapian niemimaa, Syria, Wähä Asia, Eufrat ja Tigris wirtojen jokilaaksot ynnä Persia oliwat islamin uskon warsinaisia rintamaita Aasiassa. Sieltä lewisi se yhä lauemmaksi itään ja pohjoiseen päin. Turkkilaiset heimot Kaspienmeren itäpuolella muuttuivat tämän opin innokkaiksi tunnustajiksi. Indiaassa ja sen rajamaissa löytyi monta miljoonaa muhamettilaisia. Turkkilaisilta oppiwat mongoolit tätä uskontoa tuntemaan ja heidän kautta lewisi se Keski-Aasian paimentolaiskansoihin. Europan itärajalalla asuwat paimentolaiskansat niin hywin tataarit kuin muutkin ottiwat vastaan islamin uskon; aina laukaiseen Siperiaan ja Kiinaan lewisi tämä uskonto.

Egypti ja Pohjois-Afrikan rantamaat muuttuivat

varhain muhametinuskoiksi. Egyptistä lewiji muhametin-usko pitkin Afrikan itärantaa ja Niilinvirtaa seuraten Sudaniin. Pohjois-Afrikan rannikkomaista tunkeutui tämä uskonto Saharan hieta-aawikon keitaihin, wieläpä etelämmätkin, Bornu'un ja Timbuktu'un.

Wuonna 711 walloittiwat arapialaiset Espanjan niemimaan. Täällä kohosi arapialainen sivistys ennen aawistamattomaan kukoistukseen. Kordowan kalliifikunnan korkeakoulut ja kirjastot olivat niin kuuluisat, että niihin matkusti opinhaluisia tutkijoita kristityistä Länsimaistakin. Rauemmaksi Vänsi-Euroopaan ei muhamedinusko päässyt lewiämään. Itä-Europassa sai se sitä wastoin pysywäisen jalsanijan Balkanniemimaalla, jossa osmannilaiset turkkilaiset perustiwat waltansa wanhan Itä-Rooman keisarikunnan raunioille.

Yleisenä sivistyskielenä mahomettilaisessa maailmassa oli arapiankieli. Tällä kielellä oli islamin uskonnon pyhä kirja, koran, kirjoitettu, tätä kieltä käytettiin muusfikiin kirjallisuudessa. Profeetta oli määrännyt, että jokaisen islamin uskonnon tunnustajan ainakin yhden kerran eläisfään tuli lähteä toiwioretkelle Mekka'n pyhään kaupunkiin. Nämä toiwioretket olivat warsinaisia, wuotuisesti uudistuwia kansainwaelluksia. Kautaisimpienkin maiden asukkaat kohtaawat niillä toisensa. Kansainväliselle kauppayhteydelle ja maantieteelle oli niistä arwaamaton hyöty. Eri maiden kauppiat oppiwat tuntemaan toisensa ja tiedemiehet kartuttiwat tietojansa wieraista maista ja niiden kansoista.

Arapialaisten tunnetuimmat maantieteen tutkijat oliwat Edrisi, Abulfeda ja Leo.

Edrisi oli ruhtinaallista sukua. Itse oli hän aikanaan ollut hallitsijana Malagassa, Espanjassa. Walta-istuimeltaan tarkoitettuna, sai hän turwapaikan Sicilian kuninkaan Roger II:n luona. Wuonna 1154 kirjoitti hän Roger kuninkaan kehotuksesta suuren maantieteellisen teoksen, joka latinankielelle käännettynä sai nimen Oblectamentum cu-

pidi, s. o. mielen=huwitus. Roger kuningas antoi myös Edrisin neuvojen mukaan valmistaa hopeaisen pallokartan. Se painoi 800 naulaa ja siinä nähtiin kaikki silloin tunnetut maat kuwattuina.

Edrisin maantiede on parempi ja tähdellisempi kuin mikään muu sen ajan maantieteellisistä teoksista. Edrisillä olikin verratoin etu siinä, että hän saattoi käyttää hyväkseen sekä arapialaisia että kristityn länsimaailman lähteitä. Roger kuningas, joka itse oli normanni, antoi hänelle muun muassa tietoja sekä norjalaisten että islantilaisien merkellisistä löytöretkistä Atlantin valtameren takaisiin maihin. Edrisi tuntee senwuoksi sekä Grönlannin että Vinlannin s. o. Pohjois-Amerikan mantereen.

Abulfeda syntyi w. 1273. Hän oli kurdilainen, Ejubidein ruhtinaallista sukua, samaa kuin Egyptin kuuluisa sultaanin Saladinin. Kolmannentoista wuosijadan lopulla otti hän osaa mahomettiläisten sotiin Palestinan kristityitä vastaan. Myöhemmin pääsi hän erään syrialaisen ruhtinaskunnan hallitsijaksi Egyptin sultaanin yliherruuden alla. Hän kuoli w. 1331.

Abulfeda harrasti innokkaasti tieteellisiä tutkimuksia. Maantiede oli hänen lempitieteensä. Hänen pääteoksensa on n. s. muhamettilainen aikakirja, joka sisältää etupäässä historiaa, mutta myöskin maantiedettä. Sitä paitsi julkaisi Abulfeda erikseen maantieteen, jonka nimi arapiankielellä kuuluu Takwin al Boldan. Erittäin tarkasti käsittelee hän siinä Arapiaa, Mesopotamiaa, Syriaa ja Egyptiä. Hän määrää tähtitieteellisesti eri paikkojen aseman ja mainitsee ne tieteelliset teokset, joista hän on tietonsa ottanut; viimeksi mainittujen joukossa löytyy noin 60 arapialaista teosta.

Leo on kolmas järjestyksessä arapialaisten suurista maantieteen tutkijoista. Hän oli syntynyt Granadasa, Espanjassa. Hänkin oli ruhtinaallista sukua. Kun Ferdinand katoollinen ja hänen puolisonsa Isabella valloittivat

Granadan, arapialaisvallan viimeisen jäännöksen Espanjassa, täytyi Leon paeta pois synnyinmaastaan. Hän oli silloin vielä aivan nuori. Fez'in korkeakoulussa Marokko'ssa harjaantui hän arapialaiseen tieteesen. Sittemmin teki hän laajoja matkustuksia, kulkien Sudanissa, Egyptissä, Syriassa, Persiassa, Armeniassa ja tatarilaisten maassa. Näillä matkoilla koki hän itselleen suuren tietovaraston ja palasi kuuluisana miehenä kotiinsa.

Kerran joutui hän erään kristityn merirosvon vangiksi ja tämä lahjoitti arapialaisen orjansa paavi Leo X:lle. Paavi Leo rakasti suuresti tieteitä ja taiteita ja huomasi pian, että tuo arapialainen sotawanki oli oppinut ja paljon maailmaa nähnyt mies. Paavi kohteli häntä suurella funnioitujella. Seurauksena tästä ystävällisestä kohtelusta oli se, että arapialainen oppinut kääntyi kristinuskoon. Rasteessa jai hän nimen Leo suojeelijansa mukaan, ja tällä nimellä tuli hän fittemmin tunnetuksi.

Leon etewin teos on eräs maantieteellinen kertomus Afrikasta, jonka hän kirjoitti arapiankielellä, mutta fittemmin w. 1526 käänsi italiankielelle. Harvat matkustajat wetävät Leolle wertoja hawaintojen runsaudessa ja tarkkuudessa.

Arapialaisten kuuluisin matkustaja oli Ibn Batuta. Hän syntyi w. 1304 Tanger'in kaupungissa Pohjois-Afrikassa. Yhdenkolmatta vuoden ikäisenä lähti Ibn Batuta tawanmukaiselle toimioretkelle pyhään Mekka'n kaupunkiin. Silloin heräsi hänessä wastustamaton halu lähteä maailmaa ja sen ihmeitä laajemmalti katsomaan. Tämä hänen matkansa kesti kolmattahymmentä vuotta. Ibn Batuta kulki Egyptissä, Rubiassa, Abessiniasa, Syriassa, Persiassa, Mesopotamiasa, Wähässä Aasiassa, nykyisessä Etelä-Wenäjässä, Bukariassa, Afganistan'issa, Hindostan'issa, Malabar rannikolla, Ceilonissa, Sumatrasa, Sawassa ja Kiinassa. Neljänkolmatta vuoden poisjaolon jälkeen palasi hän sitten takaisin synnyinmaahansa. Pian sen jälkeen ta-

paamme me Ibn Batutan uudestaan matkoilla, tällä kertaa Granadan maurilaisessa valtakunnassa Espanjassa. Palatuaan sieltä kotiin, lähetti hänet Fez'in sultaani valtiollisen lähetystön johtajana Sudaniin ja Siisä-Afrikaan. Siellä viipyi hän kolme vuotta. Sen jälkeen asettui Ibn Batuta asumaan Fez'in kaupunkiin, jossa hän rauhasa vietti loppuikänsä, kirjoitellen kertomusta lauseista matkoistaan. Ibn Batuta kuoli w. 1377 seitsemänkymmenen kolmen vuoden ikäisenä.

Ärettömän laaja oli todellakin se osa maapalloamme, jonka läpi Ibn Batuta matkusti. Livingstone'n ja Stanley'n kaikki matkat eivät yhdistettyinäkään wedä pituudessa vertoja Ibn Batutan matkoille. Näillä matkoillaan sai rohkea matkustaja paljon kokea ja paljon kärsiä. Toisinaan oli hän mahtawien ruhtinaiden suuresa suosiossa, toisinaan pakeni hän keppikerjäläisenä henkensä kaupalla paikasta toiseen.

Intiasa kulkiesaan, saapui Ibn Batuta muun muassa Delhi nimiseen komeaan ja rikkaaseen kaupunkiin. Siellä hallitsi mahtawa mutta julma sultaani Muhamed. Muhammed otti kuuluisaa arabialaista matkustajaa sängen ystävällisesti vastaan. Hän osoitti monella tavalla suosiotaan Ibn Batutaa kohtaan, muun muassa tekemällä hänet tuomariksi Delhin kaupungissa ja antamalla hänen nauttia tulot suurista maanaloista kaupungin ulkopuolella. Ibn Batuta kietoutui kuitenkin osalliseksi erääsen salaliittoon hallitsijaa vastaan ja kun salaliitto saatiin ilmi, täytyi hänen luopua korkeasta asemastaan ja rumeta fakiiriksi eli munkiksi, wälttääkseen yksiwaltijaan kostoa. Muhamed antoi kuitenkin hänelle tämän rikoksen anteeksi ja nimitti hänet Kiinan keisarille menewän lähetystön johtajaksi. Ibn Batuta oli nyt kunniansa kulkuloilla. Hän sai taksiuhatta ratsastajaa komennettawakseen ja suuren joukon kallisarwoisia lahjoja Kiinan keisarille wietäwäksi.

Mutta pian kääntyi onni wastaiseksi. Matkallaan joutui lähetystön sotajoukko taisteluun kapinan tehneiden

hindulaisten kanssa. Ibn Batuta erotettiin saattojoukostaan, joutui maanasulasten vangiksi, ryöstettiin pako paakaaksi ja kuljetettiin köysiin sidottuna pois, tietämättä minne. Hän ei kuitenkaan hetkeksikään kadottanut rohkeuttaan ja hänen onnistuikin sopivassa tilaisuudessa päästä pakenemaan. Seitsemän päivää harhaili hän sitten ympäri, kunnes löysi erään neekerin, joka onnellisesti saattoi hänet takaisin Muhamed sultaanin luo Delhiin.

Muhamed varusti kohta toisen lähetystön ja asetti Ibn Batutan uudestaan sen johtajaksi. Tällä kertaa pääsi Ibn Batuta joukkoineen onnellisesti kulkemaan Indian sijamaan halki Kalikut nimiseen satamaan itärannalla. Täältä piti lähettiläiden purjehtia meren yli Kiinaan. Kolme kukaudesta saivat he odottaa otollista tuulta. Tämän ajan käytti Ibn Batuta havaintojen tekemiseen. Hän tutustui muun muassa kiinalaisiin, jotka dshonkeillaan eli purjelaiwoillaan kävivät Kalikut'in kaupungissa kauppatavoilla. Ibn Batuta valitsi itselleen mukavasti sijustetun dshonkin ja lastasi siihen kaikki omat tavaransa. Kiinan keisarille annettavat lahjat lastattiin 13 dshonkkiin. Kaikki oli jo valmiina lähtöä varten, kun yöllä ennen lähtöpäivää äkkiarvaamatta syntyi yksi noita Indiasssa niin tavallisia hirmumyrskyjä, joka upotti kaikki dshonkit meren syvyyteen. Onneksi Ibn Batuta itse oli sen yön viettänyt maalla. Mutta kaikki hänen omat tavaransa ja Kiinan keisarille aijutut kallisarvoiset lahjat oli myrsky hävittänyt. Ibn Batuta oli nyt keppikerjäläisenä, eikä enää tohtinut tulla Muhamed sultaanin silmien eteen. Hän päätti paeta pois koko Muhamedin valtakunnasta ja nousi erääseen laivaan, jonka piti purjehtia Malediwein saarille. Näitä saaria hallitsi siihen aikaan eräs naishallitsija. Ei aikaakaan niin oli op-pinut arapialainen matkustaja jo päässyt hallitsijattaren suosioon ja hänet nimitettiin tuomarinvirkaan niinkuin Delhisjakin. Ibn Batuta otti itselleen kolme vaimoa niinkuin hänen arvoiselle korkealle herralle sopikin. Runingattaren

wisjirin eli pääministerin käwi tämä oudon tulokkaan onni kowin kateeksi ja Ibn Batutan täytyi paeta maasta, peläten wisjirin wehkeitä. Hän astui taas laimaan päästäkseen Koromandel rannikolle, mutta tuuli ajoi laivan Ceilonin saarelle. Saaren kuningas otti häntä hywin vastaan ja falli hänen muun muassa nousta Serendib wuorelle, jossa mahomettiläisen tarun mukaan „Natamin jalansija“ wieläkin tuntuu kowassa kalliossa. Budhanuskowaiset hindut nimittävät tätä paikkaa „Budhan jalansijaksi“. Ceilonin saaresta on Ibn Batutalla paljon kertomista. Maan asukkaat näkyvät hänelle kertoneen sekä mahdollisia että mahdottomiakin saaren ihmeistä. Muun muassa wakuuttaa Ibn Batuta täytenä totena, että osa saaren asukkaita oli parrakaita apinoita, joilla oli oma kuninkaansa. Tällä apinäkuninkaalla oli pää niinkuin koiralla ja waltansa merkinä kantoi apinakuningas lehtiseppelettä päässänsä.

Ceilonista purjehti Ibn Batuta Koromandel rannikolle. Sieltä kulki hän maitse Indian niemimaan eteläosan halki wastakkaiselle rannikolle. Sinne päästyään astui hän taas laimaan, mutta joutui meriroswojen käsiin, jotka riisitivät waatteetkin hänen päältänsä. Kurjassa tilassa saapui hän wihdoin Kalikutin satamaan. Siellä tapasi hän muutamia Delhin kauppiaita, jotka anteliaasti auttoiwat häntä rahoilla ja matkavarustuksilla. Ibn Batuta purjehti nyt uudestaan Malediwein saaristolle, jatkoi sieltä matkaansa ensin Bengaliin ja sitten Sumatra saarelle, jonne hän pääsi pitkän ja waarallisen merimatkan perästä. Seudun kuningas otti häntä armollisesti vastaan, warustipa häntä wielä lisäksi matkalle Kiinaan. Kiinassa teki Ibn Batuta laweita matkustuksia, tutkien ahkerasti tämän omituisen maan tapoja. Mielellään olisi hän tahtonut nähdä „Kiinalaisen muurin“, joka erottaa „Gogin ja Magogin“ muusta maailmasta, mutta niin pitkälle hän ei päässyt. Oleskeltuaan tarpeekseen Kiinassa purjehti Ibn Batuta takaisin Sumatraan, josta hän Kalikutin ja Ormus'in kautta wihdoin

saapui meritietä Mekkaan. Sieltä palasi hän takaisin syntymämaahansa.

Arapialainen tie tuli vähitellen kristityssä Länsi-Europasjakin tunnetuksi. Eritenkin ristiretkien aikana oppivat Länsimaiden kansat arapialaista siivistystä tuntemaan. Tuonnempaa jo mainittiin, kuinka esim. Sicilian kuningas Roger II hoviissaan tarjosi turvapaikan oppineelle arapialaiselle maantieteen tutkijalle Edrisille. Ristiretkien aikana syntyi vilkas kauppayhteys kristittyjen Länsimaiden ja Itämaiden välillä. Eritenkin hyötyivät tästä kauppayhteydestä Venetsian ja Genowan tasavallat kolmannentoista vuosisadan alussa. Kun ristiretkeläiset valloittivat ja keskenään jakoivat vanhan kreikkalaisen keisarikunnan, saivat venetsialaiset pyhyväisen jalansijan Välimeren itäisissä osissa. Heidän hallussaan oli silloin koko itämainen kauppa. Tämä oli Venetsian tasavallan mahtavuuden aika. Kolmannentoista vuosisadan lopulla rupeavat genovalaiset kilpailemaan venetsialaisten kanssa herruudesta Välimerellä. He perustivat kauppa-asemia ja siirtokuntia aina Krim'in niemimaalla ja Mustanmeren pohjoisilla rantamailla asti.

Kolmannentoista vuosisadan loppupuolella teki venetsialainen Marco Polo kuuluisan matkustuksensa Itä- ja Etelä-Aasiassa. Neljännen toista vuosisadan alussa eli Venetsiassa Marino Sanuto niminen aatelismies. Hän koetti elähdyttää Länsimaiden kristittyitä ruhtinaita tekemään suurta ristiretkeä mahomettilaisia vastaan. Pyhä maa oli valloitettava takaisin uskottomilta; Egypti ja muut Välimeren itäiset rantamaat olivat niinkään valloitettavat. Täten joutuiksi muun muassa tuottava indialainen kauppa pois Egyptin sultaanin käsistä. Totettaakseen aikeitaan julkaisi Marino Sanuto maantieteellisen kertomuksen Itämaista, käyttäen siihen suuressa määrässä arapialaisia lähteitä. Teoksensa walaisemiseksi varusti Marino Sanuto sen maailmankartalla. Tässä kartassa on Jerusalemin kaupunki kuvattu maailman keskipisteenä.

Erittäin suuresta arvosta maapallomme tuntemiselle olivat muinais-skandinawilaisten löytöretket. Skandinawian etäinen asema vaikutti kuitenkin sen, ett'eivät nämä retket tulleet yleisemmin tunnetuiksi muualla Euroopassa. Näistä löytöretkistä saamme tarkemmin puhua seuraavassa luvussa.

Keljäs Luku.

Muinaisten skandinawilaisten löytöretket.

Skandinawilaiset wiikingit ja heidän sotaretkensä. Islannin löytäminen. Naddodd. Gardar Swawarinpoika. Floke Wilgärðinpoika. Islannin asuttaminen. Ingolf ja Leif. Kvellulf ja Skallagrim. Grönlannin löytö. Sunnbjörn. Cerik Raudi. Grönlannin asuttaminen. Kristinusko tulee Grönlantiin. Skandinawilaiset löytöretkeilijät löytävät Amerikan mantereen. Bjarne Herjulfpoika ja hänen matkansa Winlantiin. Leif Cerikinpojan winlanninretki. Thorwald ja Thorstein Cerikinpojat purjehtivat Winlantiin. Thorfin Karlsefnin winlanninretki. Fröjdis Cerikintytär, Helge ja Finboge. Suur-Irlanti. Are Marsfon. Gudleif Gudlauginpoika tulee Suur-Irlantiin. Winlanti joutuu unhotuksiin. Alfred kuninkaan kertomus norjalaisen Ottar'in löytöretkestä bjarmien maahan.

Keskiajan rohkeimmat merenkulkijat olivat epäilemättä Skandinawian muinaiset asukkaat, nykyisten ruotsalaisten, norjalaisien ja tanskalaisien esiwanhemmat. Ujuen merien ympäröimässä maassa, olivat he jo ammoisista ajoista tottuneet meren ulappoja kyntämään. Muinoisten skandinawilaisten luonteessa asui raju ja hillitsemätön voima, joka haki tyhdytystä vaaroissa ja seikkailuisja. Yhdeksännellä ja kymmenennellä vuosifadoilla olivat skandinawilaiset wiikingit eli merirosivot Keski-Europan rannikkoansojen kauhuna. Kewellä aluksiillaan purjehtivat he milloin yksitellen, milloin suurilla laivastoilla wieraille maille, ryöstäen ja hävittäen, misjä wain maitiin nousiwat. Ruotsalaiset

wiikingit hävittivät enimmäkseen Itämeren itäisiä ranta-
maita, tanskalaiset Saksan, Ranskan ja Englannin ranni-
koita, norjalaiset taas Ranskassa, Englannissa, Irlannissa
ja Skotlandissa.

Waikka nuo wiikingiretket tavallisesti wain tarkoitti-
wat ryöstöä, niin muodostuivat ne toisinaan warsinaisiksi
löy- ja valloitusretkiksi, joiden seurauksena oli pysyväinen
asutus ja uusien skandinawilaisten waltakuntien synty-
minen. Niinpä perusti ruotsalainen Kurik eli Rörek welji-
neen seuralaisineen w. 862 Wenäjän waltakunnan.
Norjalainen Rolf Ragnwaldinpoika valloitti w. 912 suurim-
man osan Pohjois-Ranskaa ja perusti siellä Normandian
herttuakunnan. Toisia norjalaisia waltakuntia syntyi Ir-
lannissa, Skotlandissa, Orkney- ja Färfaarilla. Tanskan
kuningas Swen Haraldinpoika ja hänen poikansa Knut
valloittivat w. 1014 koko Englannin.

Irlannin saari sai ensimmäiset pysyväiset asukkaansa
Norjasta, waikka maa jo sitäkin ennen näyttää olleen tun-
nettu irlantilaisille munkkeille. — Wuonna 860 oli eräs
norjalainen wiikingi Raddodd, purjehtiessaan Färfaarille,
joutunut tuulenajolle Atlantin waltamerellä. Rauan aikaa
ajelehti hän merellä, tietämättä minne, kunnes wihdoin tun-
tematon maa tuli hänelle näkywiin. Tämä maa oli Irlan-
ti. Raddodd seuralaisineen laski rantaan ja nousi eräälle
korkealle wuorelle, nähdäkseen oliko maa asuttua. Mutta
ihmiasuntoja ei missään näkynyt, korkeita, lumihuippuisia
wuoria kohosi waan silmäkantaman päähän. Koska siellä
kuitenkin löytyi tarpeeksi elantotarpeita, jäi Raddodd sinne
olemaan, kunnes tuli talwi ja maa alkoi peittyä lumella.
Silloin laittoi hän laiwanja waruksiin ja purjehti Färfaa-
rille takaisin. Raddodd nimitti löytämänsä maan Snö-
land'iksi, s. o. lumimaaksi.

Keljä vuotta sen jälkeen purjehti eräs Tanskanmaalla
asuwa ruotsalainen nimeltä Gardar Swawarinpoika
Hebridein saarille. Skotlannin pohjoisrannalla joutui hän-

fin tuusenajolle ja tuli Naddodd'in löytämän maan läheisyyteen. Gardar seurasi sen rantaa ja sai siten tietää, että se oli suuri saari. Pakkasilmat pakottivat häntä nousemaan maalle ja hän wiipyi siellä koko talven. Keväällä suoriutui hän lähtemään pois. Mutta silloin sattui se onnettomuus, että laiwawene myrsköhsä irtaantui ja kolme Gardarin seuralaisista ajelehti maalle. Nämä olivat Islannin ensimmäiset skandinawilaiset asukkaat. Itse purjehti Gardar Norjaan ja saarta nimitettiin hänen jälkeensä Gardarin saareksi.

Seuraawa Islannissa käwijä oli Floke Bilgärd'in poika niminen wikingi. Hänellä lienee ollut tarkoituksena jäädä sinne asumaan, mutta oltuaan siellä yhden talven, päätti hän lähteä pois, koska maa tuntui kylmältä ja kolkolta. Tultuaan Norjaan, antoi hän todellisen kertomuksen saaren luonnosta ja sitä ruvettiin sen perästä nimittämään Island'iksi, s. o. jäämaaksi.

Nämä löytöretket tulivat pian tunnetuiksi yli koko Norjan, eikä aikaakaan, niin alkoi sieltä muuttaa siirtolaisia Islantiin. Yhdeksännnen vuosijadan loppupuoliskolla olivatkin olot Norjassa erittäin omiaan sellaiselle siirtymiselle. Maa oli sitä ennen jaettu moneen, pieneen yhteiskuntaan, joilla jokaisella oli oma päämiehensä. Noin 870 paikoilla yhdisti yksi noista pikkukuninkaista, nimeltä Harald Kaunotukka, koko Norjan waltikkansa alle. Moni mahtawa mies näki silloin entisen waltansa ja wapautensa raukeawan eikä woinut alistua tuon nuden järjestyksen alle. Toiset lähtiwät wapaina merikuninkaina eli wiikingeinä vieraille maille hakemaan mainetta ja rikkauksia. Toiset taas päättiwät lähteä Islantiin, tuohon kaukaiseen maahan, josta wiime aikoina oli niin paljon kummallista kerrottu.

Tahdomme tässä lyhyesti kertoa parin ensimmäisen siirtolaisen waiheista, koska ne owat omiaan kuvaamaan aikakautta ja sen oloja.

Ensimmäiset norjalaiset, jotka muuttiwat Islantiin

wakinaisesti asumaan, olivat Ingolf ja Leif. Heidän siirtymisensä tapahtui w. 874. Ingolf ja Leif olivat hyviä ystäviä ja asetovereita. Kun he kerran palasivat koti- maahansa, Norjaan, eräältä sotaretkeltä, niin päättivät he panna toimeen suuret festit tuttavilleen ja naapureilleen. Mutta juhlassa riitaantuivat ystävykset erään lähiseudussa asuvan jaarlin eli päällikön poikien kanssa. Yksi jaarlin pojista oli rakastunut Ingolf'in kauniiseen Helga nimiseen sisareen ja kun miehet wanhan tawan mukaan juomingissa tekivät lupauksia tulevaisuuden waralle, niin wanoi jaarlin poika ei menewänsä naimisiin kenenkään muun kuin Helgan kanssa. Ingolf, joka jo sitä ennen oli luwannut sisarensa Leif ystäväkseen, wanoi ei jakawansa isänsä perintöä kenenkään muun kuin Leifin kanssa. Tästä seurasi pistopuheita ja viimein ilmi tappelu. Taistelussa kaatui yksi jaarlin pojista ja jonkun ajan kuluttua toinenkin uudessa taistelussa.

Ingolf ja Leif tuomittiin silloin maanpakoon ja he päättivät muuttaa Islantiin. He purjehtivat sinne ensin tiedustelevaan ja koska maa näytti heistä mieluiselta, niin palasivat he takaisin Norjaan, valmistautuakseen pitkälle matkalleen. Leif, joka sillä wälin oli nainut Helgan, poikaksi ensin Irlantiin wiikinkiretkelle. Hänen sieltä palattuaan, jättivät langokset ikipäiwiksi wanhan kotimaansa. Ensin toimitettiin uhreja jumalille, ja kun merkit lupasivat onnellista matkaa, niin läkättiin laivat wesille. Ingolf kuljetti laiwassaan heidän yhteisen omaisuutensa, Leif taas Irlannista saadun sotasaaaliin, muun muassa irlantilaisia sotaorjia. Islannin lähellä erosivat laivat toisistaan. Leif seurallaisineen astui maalle Islannin eteläisimmälle niemelle ja rupefi siellä taloa rakentamaan. Lyhyeksi muuttui kuitenkin ilo uudessa kodissa. Kun Leif, säästääkseen ainoata mukanaan olevaa härkäänsä, waljasti irlantilaiset orjansa auran eteen, niin wimmastuivat he ja tappoivat salakavalasti Leif'in kaikki miehineen. Tämän tehtyään, pakeni-

wat orjat muutamiin saariin Islannin etelärannalla, wieden waimot mukanaan.

Norjasta lähtiessään oli Ingolf ottanut isäntä-istuis-
mensa patfaat mukaansa, ja kun hän lähestyi Islantia, heitti
hän ne mereen, päättäen rakentaa talonsa siihen paikkaan,
mihin patfaat jumalien ohjaamina pysähtywät. Ensin ra-
kenji hän itselleen wain wäliaikaisen asunnon, siinä toiwossa
että patfaat wielä löytyisiwät. Kaksi orjoo, jotka olivat
lähetetyt niitä hakemaan, toivat hänelle sen kamalan wies-
tin, että Leif oli murhattu ja hänen kotinsa kylmillä. In-
golf lähti kohta asian laitaa tiedustelemaan, löysi irlanti-
laiset orjat heidän saarillaan ja kosti heille heidän pahan-
tekonsa. Kolmantena kesänä löytyiwät wiimein patfaat siinä
paikassa, missä nyt on Islannin pääkaupunki Reykjavik.
Sinne rakensi Ingolf talonsa ja otti koko laajan feudun
haltuunsa.

Wähän pohjoiseen Ingolf'in vanhasta talosta asui
Norjassa Kwellulf niminen mahtawa talonpoika. Hänellä
oli kaksi poikaa, vanhempi Thorolf ja nuorempi Skalla-
grim. Kwellulf oli yksi niitä wapaita norjalaisia, jotka
wastenmielisesti taipuivat kuningas Harald Kaunotukan
yliwallan alle. Kuningas tiesi tämän ja kutsui Kwellulf'in
henkiwartija-wäkeensä, woidakseen pitää häntä paremmin sil-
mällä. Mutta Kwellulf ei totellut kuningaan käskyä, josta
tämä kowin suuttui. Lepyttääkseen kuningaan wihaa, lähti
Thorolf wastoin isänsä tahtoa henkiwartija-joukkoon. Siellä
saawutti hän pian kuningaan suosion komealla ryhdillään ja
urhollisuudellaan. Taisteltuaan miehuullisesti Harald kunin-
kaan lipun alla, muutti Thorolf wiimein Pohjois-Norjaan
asumaan. Siellä sai hän kokea kuningaan ystäwyhttä. Ku-
ningas antoi hänelle muun muassa toimeksi lappalaisweron
ylöskannon. Pohjois-Norjan eli Haalugalandin asukkaat
olivat jo ammoisista ajoista kantaneet weroa lappalaisilta,
mutta Harald kaunotukka sääsi, että tämä weronkanto oli
olewa kuningaan yhsinomaisena oikeutena.

Thorolf matkusti suuren seuralaisjoukon kera Lappiin ja sai sieltä enemmän weroparßeilejä kootuksi kuin kukaan muu häntä ennen oli saanut. Tällä matkallaan tuli Thorolf kainulaistentkin maahan. Kainulaiset olivat suomalaisen heimo, joka asui nykyisen Suomen ja Ruotsin pohjoisosassa. Heidän kuninkaansa „Farawid“ pyysi Thorolfilta apua karjalaisia vastaan, jotka asuivat itäänpäin kainulaisista. Yhdessä Farawid'in kanssa teki Thorolf nyt kaffi sotaretkeä karjalaisten maahan ja ryöstetty saalis jaettiin. Tämä retki tuli hywin kuuluisaksi ja wanha islantilainen kertomus, jossa siitä puhutaan, on siinä merkittävä, että se on vanhimpia historiallisia lähteitä, jotka sisältävät tietoja meidän esiwanhemmistamme.

Thorolf joutui viimein riitaan Harald kuninkaan kanssa. Hänen mahtavuutensa herätti kuninkaan epäluuloa. Thorolfilla oli aina vähintään sata wapaata aseellista miestä ympärillään, ja kun kuningas kerran kolmen sadan miehen seurassa tuli hänen taloonsa wierailemaan, niin otti Thorolf häntä vastaan wiidellä sadalla. Wiimein muodostui hänen ja kuninkaan wäli ilmiwiholliseksi. Kuningas otti takawarikkoon erään Thorolfille kuuluwan laiwan, joka tuli Englannista, tuoden jauhoa, suolaa, hunajaa ja muuta tarwaraa lastinaan. Thorolf puolestaan kosti ryöstämällä yhden kuninkaan kauppalaiwoista ja häwittämällä Norjan eteläisillä rantamailla. Tämän tehtyään, päätti hän ainaksenkin muuttaa pois Norjasta. Jo oli lähtöpäiwä määrätty ja laiwa odotti täyhsissä waruksissa rannalla. Wietettiin par'aikaa lähtöjuhlaa, kun illalla odottamatta tuli sanoma, että Harald kuningas oli sotajoukkoineen saapunut paikalle. Ei aikaakaan, niin oli jo koko talo piiritetty. Thorolf hylkäsi kuninkaan armontarjouksen, jemminkin kun armoa ei tarjottu hänen miehilleen. Siinä ankarassa taistelussa, mikä nyt syntyi, kaatui Thorolf, sittenkun hän itse ensin oli kaatanut kuninkaan lipunkantajan. Talo poltettiin poroksi ja kuningas otti Thorolfin laiwan.

Kun sanoma Thorolfin surmasta sai hänen isälleen, Rwellulfille, sairastui tämä surusta. Skallagrim, Thorolfin nuorempi weli, lähti kohta kuninkaalta vaatimaan sowintosakkoja weljenjä surmasta. Kuningas pyhyi häntä rupeamaan palvelukseensa ja jos hän siinä oli uskollinen, niin sai hän sowintosakkojen asemesta nauttia kaikkea sitä kunnia, mikä ennen oli ollut hänen weljellään. Mutta Skallagrim wastasi, että kost'ei Thorolfsille, joka kuitenkin kaikin puolin oli ollut häntä etewämpi, onnistunut olla kuninkaalle mieliksi, niin vielä vähemmin olisi tämä hänelle itselle onnistuwa. Kuningas tästä wastauksesta suuttuneena antoi miehilleen käskyn ajaa Skallagrimia takaa, mutta tämä pääsi onnellisesti laiwaansa. Kun kuninkaan miehet kiirehtiwät laiwoihin, niin huomattiin, että jokaisen laiwan pohjaan oli hakattu reikä. Tähän warokeinon oli Skallagrim ryhtynyt, ennenkuin meni kuninkaan puheille.

Mutta nyt ei ollut Thorolfin sukulaisten hywä jäädä Norjaan. He päättiwätkin muuttaa Islanttiin. Matkalla tapasivat he sen laiwan, jonka kuningas oli ottanut, silloin kun Thorolf surmattiin. Jo kaukaa tunsiwat he laiwan sen sini- ja punaraitaisista purjeista. Laiwa walloitettiin ja sen wäki surmattiin, niiden joukossa kassi Harald kuninkaan sukulaistakin. Tämän kostotyön tehtyään, jatkoivat Rwellulf ja Skallagrim seuralaisineen matkaansa. Rwellulf ei kuitenkaan saanut nähdä Islantia, sillä hän kuoli matkalla. Kuollessaan määräsi hän, että hänen ruumiinsa oli pantawa arkkuun ja arku heitettävä mereen. Siihen paikkaan, mihin arku ajelehti rannalle, piti Skallagrimin rakentaa uutisafuntonsa. Noustuaan maalle, löysikin Skallagrim pian isänsä ruumiin, joka myötätuulen ajamana oli sinne kulkenut. Ruumis haudattiin ja haudan päälle rakennettiin ajan tawan mukaan kumpu. Sen läheisyyteen perusti Skallagrim sitten, isänsä wiimeistä tahtoa noudattaen, talonsa.

Tämä tapahtui w. 878. Skallagrim tuli Islannissa mahtawan ja kuuluisan suvun kanta-isäksi. Hänen pojastaan,

Egil'istä, löytyy säilyneenä pitkä elämäkertomus. Egil oli yksi Islannin mainioimpia sankareita ja parhaimpia runoilijoita.

Yhdeksännen vuosijadan lopulla kulki suuri siirtolaisuus Norjasta Islantiin. Useimmat siirtolaisista olivat kuningas Harald Raunotukan vihollisia, jotka eivät voineet taipua hänen ylivaltansa alle. Muutamia siirtolaisia muutti Islantiin myös Ruotsista. Noin w. 920 vaiheilla taukosi siirtyminen Islantiin. Maa oli silloin niin asuttua, että sen väkiluvun arvellaan nousseen noin 50,000 henkeen. Uuden yhteiskuntansa järjestivät islantilaiset jonkunlaisiksi tasavallaksi, jossa jokaisella kansalaisella oli mitä suurin henkilöellinen vapaus. Heillä oli omat lakinsa ja yhteiset asiat ratkaistiin käräjissä. Noin w. 1000 vaiheilla juurtui kristinusko saarella. Monta kertaa yrittivät Norjan kuninkaat laskea Islantia waltansa alle, mutta huonolla menestyksellä, sillä saaren asukkaat rakastivat wapauttaan eiwätkä tahtoneet wieraan waltan alle alistua. Wuonna 1261 yhdistettiin Islanti kuitenkin viimein Norjan waltakuntaan.

Suurimman maineensa owat islantilaiset saavuttaneet rikkaasta runollisuudestaan ja kirjallisuudestaan. Islantilaiset runoilijat olivat 10—12 vuosijadoilla kuuluisat yli koko Skandinawian. Melkein jokaisella Norjan, Ruotsin ja Tanskan kuninkaalla oli siihen aikaan oma islantilainen runoilijansa, joka asetoverina häntä seurasi ja lauluisjaan ylisteli hänen sankaritöitään. Nämä sankarilaulut kulkiwät polwesta polween, kunnes niitä 13 ja 14 vuosijadoilla ruwettiin kirjallisesti säilyttämään. Samaan aikaan syntyi Islannissa rikas suorasanainenkin historiallinen kirjallisuus, joka on ollut mitä suurimmasta merkityksestä koko Pohjois-Europan historialle.

Ei ollut kauan aikaa kulunut Islannin löytämisestä ja ensimmäisestä asuttamisesta, kun jo alkoi kuulua kertomuksia eräästä tätä ennen tuntemattomasta maasta läntisen waltameren takana. Wuonna 876 oli islantilainen Gunnbjörn

tuulen ajamana tullut tämän maan läheisyyteen. Muutkin merenkulkijat olivat sen vuorenhuippuja nähneet. Tuo tunte-
maton maa oli Grönlanti, jonka eteläinen osa ei ole
perin kaulana Islannista.

Noin sata vuotta sen jälkeen kun Gunnbjörn oli löy-
tänyt Grönlannin, eli Norjassa Cerik Raudi niminen
mies. Hän oli erään murhan vuoksi paennut Norjasta
Islantiin. Mutta sielläkin julistettiin hän rauhattomaksi.
Silloin päätti Cerik lähteä hakemaan tuota Gunnbjörnin
löytämää maata ja jos mahdollisesti asettua sinne asumaan.
Vuonna 984 jätti Cerik Islannin ja ohjasi laivansa länsi-
meren ulapalle. Hän pääsikin Grönlannin itärannikolle,
mutta kun hän ei siellä tavannut muuta kuin jäävuoria ja
ajojäitä, niin purjehti hän koko niemimaan ympäri, kunnes
tuli länsirannalle. Täällä näyttivät olot paljon suotuisem-
milta. Sijamaan jää ei ulottunut niin kauaksi rantaan ja
elantotarpeita löytyi runsaasti. Cerik jäi koetteeksi pariksi
vuodeksi uuteen maahan asumaan ja rakensi sinne itselleen
ja miehilleen tilawia asuntoja, joidenka rauniot vieläkin owat
nähtävinä. Utisafutukselleen pani hän nimen Brattahlid.
Itse maata nimitti hän Grönlanniksi, s. o. wihannaksi
maaksi, houkutellessaan siten paremmin siirtolaisia sinne
muuttamaan.

Oltuaan kaksi vuotta Grönlannissa, palasi Cerik Is-
lantiin takaisin ystäviään tervehtimään. Hänen kertomuk-
sensa tuosta uudesta merentakaisesta maasta herätti suurta
innostusta, ja kun hän vielä samana vuonna palasi
Grönlantiin takaisin, seurasi häntä Brattahlidiin melkoinen
joukko siirtolaisia. Ei aikaakaan, niin löytyi Grönlannilla
jo verrattain tiheä skandinaavilainen asutus. Asuttu alue
jaettiin kahteen piiriin, Länsi- ja Itäseutuun, kumpikin
Grönlannin länsirannalla.

Grönlannin asutus tuli viimein niin kukoistawalle
kannalle, että Länsiseudussa mainitaan löytyneen 190 kylää
ja Itäseudussa 86. Vieläkin nähdään näiden kylien rau-

nioita Grönlannin eteläisimmästä niemestä, Kap Farwäl'istä, alkaen aina Upernivik'iin asti 72° 50' pohj. leveyttä. Wiime aikoina on näistä raunioista löydetty ruunakirjoituksia ja muita muinaisjäännöksiä, jotka walaisewat maan entistä skandinaavilaista asutusta. — Noin w. 1000 vaiheilla alkoivat Grönlannin skandinaavilaiset kääntyä kristinuskoon. Myöhemmin saivat he oman piispansfakin, joka piti asuntoa Gardar nimisessä kaupungissa eli kylässä. Niinpä tiedetään, että w. 1112 Cerik Upsi niminen mies määrättiin Grönlannin piispaksi. Vielä w. 1418 suorittivat Grönlannin asukkaat paaville pietarinpenninki nimistä weroa, ja mainitaan tämän weron silloin tehneen 2,600 naulaa mursunhampaita.

Grönlanti oli niinkuin Islantikin kauan aikaa itsenäisen, keneistäkään riippumaton siirtokunta. Wasta w. 1261 joutui se Norjan alamaisuuteen. Monta vuosisataa ylläpitivät Grönlannin skandinaavilaiset asukkaat wilkasta yhteyttä emämaiden, Islannin ja Norjan, kansa. Wiimein tuli tämä yhteys kuitenkin katkaistuksi. Wuodesta 1347—1351 raiwosi Grönlannissa „musta surma“, häwitäen suurimman osan väestöä. Wuonna 1418 häwitivät skotlantilaiset meriroskot perinpohjin Grönlannin skandinaavilaisen siirtokunnan. Sen jälkeen alkoi Grönlanti vähitellen joutua unhotuksiin. Kuudennellatoista vuosisadalla löytyi wain himmeitä muistoja koko maasta. Grönlanti oli vielä kerran uudestaan löydettävä.

Lähimpänä seurauksena Grönlannin asuttamisesta oli Amerikan mantereen löytö. Kun Cerik Raudi w. 986 lähti toiselle retkelleen Grönlantiin, jäädäkseen sinne asumaan, seurasi häntä eräs Herjulf niminen islantilainen. Herjulfilla oli poika Bjarne, jonka halu jo nuoresta pitäen oli palanut merelle. Bjarnella oli tapana wietää wain joka toinen talwi kotona isänsä luona, mutta joka toiseksi talwekfi lähti hän matkoille wieraille maille. Näillä retkillään oli Bjarne saawuttanut paljon kunniaa ja ko'onnut itsellseen

riffauksia, niin että hän oli oman laiwan omistaja. Siihen aikaan kun Herjulf muutti Grönlantiin, oleskeli Bjarne Norjassa. Tultuaan kotiin Islantiin ja saatuaan kuulla isänsä poismuutosta, päätti Bjarne kohta lähteä häntä ha-
femaan. Hän ei purkanut lastia laiwastaan, vaan kysyi miehiltään, tahtoivatko he häntä seurata tuolle löytöretkelle. Miehet olivat puolestaan valmiit pääsikköään seuraamaan, waikka tämä heille selitti, että yritys monenkin mielestä mahtoi tuntua uhkarohkealta, kun eiwät vähääkään tunteneet sitä maata, jonne piti pyrkiä.

Bjarne ja hänen miehensä lähtiwät siis umpimähkään purjehtimaan länttä kohden. Kolme päivää olivat he purjehtineet ja jo katosi maa näkywistä, kun tuuli äkkiä kääntyi pohjoiseen ja meri peittyi paksulla sumulla. Nyt eiwät he vähääkään tietäneet, missä olivat. Tätä tällaista kulkua kesti monta päivää. Wiimein tuli aurinko taas näkywiin, niin että he saattoivat ohjata laiwanja entiseen ilman suuntaan. Wuorokauden kuluttua tuli maa näkywiin. Miehet arvelivat, mikä hän maa se mahtoi olla, olisiko Grönlanti? Bjarnen mielestä tämä arvelu ei tuntunut todenmukaiselta. Grönlannissa piti näet kertomuksista päätään löytyä suuria jäätiköitä, tässä maassa taas ei löytynyt wuoria eikä jäätiköitä, ainoastaan tuuhean metsän peittämiä kuffuloita. Ketkeläiset käänsiwät siis laiwanja ulapalle ja purjehtivat kaksi wuorokautta, kunnes tuli toinen maa näkywiin. Miehet taas arvelemaan, oliko tämä maa Grönlanti, mutta koska sekin oli laakeata ja metsäistä, niin päätti Bjarne, ett'ei vielä oltu tultu Grönlantiin. Miehet tahtoivat nousta maalle, koska oli tarwis sekä wettä että polttopuita, mutta Bjarne ei siihen suostunut. Kolme wuorokautta sitä sitten taas kuljettiin lounaistuulessa ja taas tuli maa näkywiin. Täyjisä purjeissa laskiwat he rantaa pitkin ja huomasiwat maan saarekji. Se näytti yläwältä ja jäätikköiseltä, mutta tuntui heistä kolkolta ja autiolta. Tämänkin maan jättiwät he taakseen ja purjeht-

tivat taas kolme vuorokautta yhä waan winhassa lounais-
tuulessa, kunnes saivat neljännen maan nähtyihin. Tämä
maa näytti Bjarnesta Grönlannilta. Illan tullen laskiwat
he rantaan erään niemen läheisyyteen, missä näkiwat wen-
heen, ja löysiwätkin sen paikan, mihin Herjulf oli asettunut
asumaan. Bjarne jätti nyt meriretkensä ja asui Grönlan-
nissa isänsä luona, niin kauan kuin tämä oli elossa. —
Ei voida warmuudella päättää, mitä osia Amerikasta nuo
kolme maata oliwat, jotka Bjarne näki löytöretkellään. En-
simmäinen oli luultawasti Nantucket saari Boston'in
eteläpuolella, toinen lienee ollut Uuden Skotlannin
niemimaa ja kolmas Newfoundlandin saari. Bjarne
Herjulfinpoika on siis ensimmäinen tunnettu europalainen,
joka on nähnyt Amerikan mannermaan.

Bjarne Herjulfinpoika matkusti kerran Grönlannista
Norjaan, jossa mahtawa jaarli Cerik otti häntä ystävälli-
sesti vastaan. Koko talwen oleskeli hän jaarlin luona ja
kertoi hänelle paljon meriretkistään, muun muassa noista
kolmesta maasta, jotka hän oli löytänyt matkallaan Grön-
lantiin. Jaarlin mielestä tuntui kummalliselta, ett'ei Bjarne
ollut noita outoja maita sen tarkemmin tutkinut. Seuraa-
wana kesänä purjehti Bjarne takaisin Grönlantiin ja siellä
keskusteltiin silloin wilkkaasti uusista löytöretkistä.

Siihen aikaan eli vielä Cerik Raudi, Grönlannin
ensimmäinen löytäjä, Brattahlid nimisessä uutiasutukses-
saan. Cerikillä oli kolme täyrikaswuista poikaa, Leif,
Thorwald ja Thorstein ynnä tytär Fröjdis. Bratta-
hlidissä niinkuin muuallakin oliwat löytöretket yleisenä
puheaineena. Leif Cerikinpoika, joka oli muita innokkaampi,
päätti nyt wuoroonsa lähteä noita outoja wesiä purjehti-
maan. Hän osti Bjarne Herjulfinpojan lainwan ja palkkasi
itselleen 35 lainwamiestä. Leif pyysi isäänsä Cerikiä retken
johtajaksi. Tämä ei ollut oikein suostuwainen, armeli ole-
wansa liian wanha sellaisiin yrityksiin. Wiimein suostui
hän kuitenkin, mutta kun hänen piti ratfistaa rantaan,

missä laiva oli odottamassa, kompastui hevonen ja Cerif loukkasi jalkansa. Tätä selitti hän huonoksi enteeksi ja sanoi, ett'ei hänen arwatenkaan ollut sallittu löytää useampia maita kuin sen, missä he nyt asuiwat. Cerif kääntyi kotiin ja Leif miehineen lähti matkalle.

Leif purjehti samaa tietä kun Bjarne Herjulfsinpoika, tämän ensi kerran tullessa Grönlantiin. Jonkun päivän perästä löysiwät retkeläiset sen maan, minkä Bjarne oli viimeiseksi nähnyt. He olivat päättäneet tarkoin tutkia kaikki ne maat, joita heidän onnistuisi löytää, ja he nousi-
wat siis maalle. Maa oli antiota jäätikköä. Siinä ei kaswanut ruohoa eikä puita. Lähempänä rantaa näytti se olewan yhtämittaista kalliopengertä. Leif antoi sille nimen Helleland, s. o. kalliomaa. Tämä Helleland on nykyinen Newfoundland.

Zätettyään aution Hellelandin, tulivat retkeläiset toiseen maahan, jolle Leif antoi nimen Markland, koska se oli alavaa, metsäistä ja hiekkarantaista. Markland vastaa nykyistä Uutta Skotlantia. Kaksi vuorokautta purjehtiwat he sitten winhassa koillistuudessa ja jo tuli taiwaanrannassa uusi maa näkhyiin. He nousi-
wat maalle eräälle saarelle maan pohjoispuolella ja luonto siellä tuntui heistä erittäin miellyttävästä. Kastekin heinikossa maistoi imelälle. Saaresta siirtyiwät he läheiselle mannermaalle ja kuljettiwat laiwansa erästä pientä jokea pitkin lähellä olemaan järween. Zärwen rannalle kähäsiwät he itselleen wälialkajaisia majoja, mutta mieltyiwät pian seutuun, niin että päättiwät jäädä sinne talveksi asumaan. Majojen sijaan rakennettiin hirsistä tilawa asuinrakennus. Seutu olikin asutukselle hywin sopiwa. Niin hywin järwi kuin siitä juoksewa pieni joki oliwat täynnä suuria lohja. Talwi oli niin lauhkea, että karjaa olisi woinut pitää vuoden umpeen ulkona laitumella, kost'ei ruoho juuri sanottawasti laastunut. Päivän ja yön pituus oli tasaisempi kuin Grönlannissa ja Islannissa. Aurinko nousi pimeimpänä wuodenaikana noin

kello 9 aamulla ja meni mailleen kello 3:n aikaan iltapäivällä.

Kun he olivat saaneet asuinrakennuksensa valmiiksi, jakoi Leif väkensä kahteen joukkoon. Toisen joukon piti aina kulkea tiedustusretkellä, sillä aikaa kun toinen puoli miehistöä jäi kotiin laivaa ja asuinrakennusta vartioimaan. Tiedustelijajoukon tuli aina illaksi joutua kotiin eikä kenenkään ykshityisen ollut lupa muista erota. Leif itse liittyi milloin mihinkin osastoon.

Eräänä iltana huomattiin, että yksi miehistä, Tyrker niminen saksalainen, oli kadonnut. Tyrker oli kauan aikaa oleskellut Cerik Raudin kodissa ja Leifin lapsuuden aikana ollut hänelle ikäänkuin isän sijassa. Leif joutui sentähden kowin huolenalaiseksi kasvatti-isänsä katoamisesta ja lähti itse kahdentoista miehen seuraamana häntä etsimään. Heidän ei tarwinnut kauan kulkea, ennenkuin Tyrker jo tuli heille vastaan. Hän oli kummallisen näköinen eikä tahtonut mielenliikutuksesta saada sanaa suustaan. Wiimein tyyntyi hän sen verran, että saattoi ilmoittaa, mistä syystä hän oli joutunut sellaiseen mieleentiihköön. Tyrker kertoi nyt fäteilewin filmin löytäneensä paikan, missä kasvoi wiinirypäleitä, oikein todellisia wiinirypäleitä, jommoisia hänen kotimaassaan, Saksassa, wiljeltiin. Leif ja hänen miehensä olivat kowin mielisään tästä odottamattomasta löydöstä. Kohta seuraavana päivänä lähtivät he miehissä wiinirypäleitä poimimaan. Koko sykshyn jatkoivat he tätä poimimista ja kaatoivat sen lisäksi wiinipuun runkoja ja suuria wisa-puita, jotka kaikki lastattiin laivaan, kotiin wietäväksi. Edelleen kokosivat he siemeniä eräästä wehnälajista, jota siellä kasvoi kenenkään kylwämättä. Keväällä suoriutuivat he matkaan ja purjehtivat Grönlantiin takaisin. Uudelle maalle, jossa hän oli talwen wiettänyt, antoi Leif nimen Winland, s. o. wiinimaa. — Raikesta päättäen oli tämä Winland Fall River'in sentu Massachusetts'in waltiossa Pohjois-Amerikan Yhdyswalloissa. Tämä sentu on

41°24'10'' leveysasteella ja se soveltuu hyvin yhteen sen määrähksen kanssa, että päivää siellä kesti pimeimpänä vuodenaikana kello 9:stä aamulla kello 3:een iltapuolella. Leif Gerikinpojan Winlannin matka tapahtui w. 1000 ja hän on ensimmäinen tunnettu europalainen, joka on asunut Amerikan mantereella.

Leif Gerikinpoika tuli onnellisesti takaisin Grönlantiin ja siellä puhuttiin paljon hänen Winlauninretkestään. Leifin nuorempi weli, Thorwald, oli sitä mieltä, ettei maata oltu kyllin tarkoin tutkittu. Leif silloin tarjosi laiwanja Thorwaldille, jos häntä halutti lähteä tutkimuksia jatkamaan. Thorwald suostui tarjoomukseen ja lähti w. 1002 purjehtimaan Winlantiin 30 miehen seuraamana. Ilman mitään vastuksia saapuivat he Leifin rakentamille asumuksille. Laiwa nostettiin teloilte ja miehet varustautuivat talwen wiettoon. Kalaa pyysivät he ruuakseen. Keväällä pani Thorwald laiwanja purjehdusuntoon ja käski muutamia miehiä lähtemään laiwawenheellä läntistä rannikkoa tutkimaan. Maa oli kaikkialla kaunista, tuuheata metsikköä. Meri oli lähempänä rantaa täynnä saaria ja matalaa. Koko kesänä eivät miehet tawanneet ainoatakaan ihmisajuntoa, lukuunottamatta eräällä saarella löytywää puukotaa, joka heistä näytti ihmiskäden pystyttämästä.

Kolme vuotta wiipyi Thorwald Winlannissa. Eräällä matkallaan tulivat löytöretkeilijät tuuhean metsän peittämän merenniemen läheisyyteen, jonne he kaikki nousivat maalle. „Täällä on kaunista, tänne tahdon asuntoni rakentaa“, sanoi Thorwald. Käveltyään maalla ja palatessaan laiwaansa takaisin, huomasivat he hiekassa merenrannalla kolme ylönewää esinettä, ja kun he menivät lähemmäksi niitä katsomaan, näkivät he, että ne olivat kolme kumoon kaadettua nahkwenettä. Kunkin wenheen olla oli kolme miestä. Miehet otettiin kiinni ja tapettiin, paitsi yksi ainoa, joka pääsi wenheinensä pakoön. Tämän werityhön tehtyään palasivat Thorwald ja hänen miehensä takaisin ja näkivät nyt loi-

tompana lahdenpohjukassa koko joukon pieniä kumpuja, jotka näyttivät ihmisasunnoilta.

Pian saivat löytöretkeilijät kuitenkin katua tarpeetonta julmuuttaan. Matkastaan väsyneinä uupuivat he sikeään uneen. Heidän näin maatesa kuului äkkiä räikeä huuto, ja herätessään näkivät he meressä suunnattoman joukon nahkawaenheitä, jotka lähestyivät heidän laivaansa. Thorwald käski miehiään varustaa laivan laidat puisella rintavarustuksella, jonka takana he olisivat paremmin suojassa vihollisten heittoaseilta. Muutoin tuli heidän rajoittua puolustukseen eikä itse tehdä hyökkäystä. Alkuausukkaat kävivät heidän kimppuunsa ja ampuiivat jonkun aikaa kiiwoasti nuolillaan, mutta herkesivät pian ja lähtivät tiehensä yhtä nopeasti kuin olivat tulleetkin. Thorwald kysyi miehiltään, oliko kukaan haavoitettu, ja he vastasivat, ett'eivät vihollisten aseet olleet kehenkään sattuneet. „Itse olen saanut haavan“, sanoi nyt Thorwald; „nuoli lensi laivanreunan ja kilpeni välitse kainalooni, tässä se näkyy; taitaa olla surmafseni. Teitä neuwon minä lähtemään kotimatalle, minkä waan joudutte, mutta minut haudatkaa niemelle, siihen paikkaan, joka äsken tuntui minusta niin mieluisalta. Asteiset sanani ovat nyt tähtyneet; siellä on olewa asuntoni. Hautani pääpuoleen pystyttäkää risti, jalkapuoleen toinen ja paikkaa nimitettäköön tästä lähin Kristiniemeksi“. Miehiet tekivät niinkuin Thorwald oli käsenyt ja purjehtivat fitten takaisin Grönlantiin.

Thorwald Cerikinpoika on ensimmäinen tunnettu europalainen, joka on haudattuna Amerikan mantereella. Thorwald oli kristitty. Kristinuskoa oli juuri vähää ennen saarnattu Grönlannissa. Kertomus Thorwald Cerikinpojan retkestä ynnä muista Winlanninmatkoista löytyy vanhasssa islantilaisen Snorre Sturleson'in kirjoittamassa historiassa. Tämän kertomuksen totuus on meidän woosfadallamme omituisen sattumuksen kautta tullut todistetuksi. Wuonna 1831 löydettiin Massachusettsin waltiossa Fall

Riverin läheisyydessä vanha hautakumpu ja sen siinäkö ko'okkaan miehen luuranko aseineen. Rautainen miekka ja muut aseet olivat samaa mallia, jota muinaiset skandinaavilaiset käyttivät 10:llä vuosisadalla. Ei ole epäilemistäkään, ett'ei tämä ole Thorwald Cerikinpojan hautakumpu, jonka hänen miehensä loiivat kokoon „Nistiniemellä“. Amerikan alkuasukkaiden hautoja se ei voi olla, sillä Amerikan asukkaat eivät vielä 16:llä vuosisadalla tunteneet raudan käyttämistä. Aseiden muoto ja muut seikat viittaavat selvästi Snorre Sturlesonin kertomukseen Thorwald Cerikinpojasta ja hänen Winlanninmatkastansa.

Kun sanoma Thorwald Cerikinpojan kuolemasta sai Grönlantiin, niin päätti Thorstein, nuorin Cerik Raudinpojista, lähteä Winlantiin welsensä ruumista hakemaan. Hän varusti saman laivan, jolla Thorwaldkin oli purjehtinut, ja valitsi 25 woimakasta miestä seuralaisikseen. Thorsteinin waimo, kaunis ja järkewä Gudrid, seurasi mukana matkalla. Onni ei seurannut Thorsteinia. Kaiken kesää harhaili hän aawalla merellä, kunnes viimein talwen tullen saapui Grönlannin länsiseutuun. Siellä asuwat islantilaiset siirtolaiset ottivat häntä ja hänen seuralaisiaan wieraanwaraisesti vastaan. Kaikkei onnettomuudekji syntyi rutto, joka surmasi suuren osan Thorsteinin miehistöä ja viimein wei hänet itsensäkin hautaan. Gudrid palasi silloin takaisin lantonsa Leif Cerikinpojan kotiin.

Kaikista kuuluisin Winlannissa käwijä oli kuitenkin islantilainen Thorfin Karlsefni. Thorfin polwentui vanhasta norjalaisesta kuningasjwusta ja liikanimen „Karlsefni“ oli hän saanut uljaasta, miehekkäästä ryhdistään. Syksyllä w. 1006 purjehti Thorfin erään toisen islantilaisen, Snorre Thorbrandinpojan, seurassa Grönlantiin. Heillä oli kaksi laivaa, 40 miestä kumpaisessakin.

He saapuivat Leif Cerikinpojan luo Brattahlidiin ja Leif pyysi heidät kaikki jäämään taloonsa talwea wiettämään.

Thorfin rakastui Gudridiin, kosi häntä ja vielä samana talvena wietettiin heidän häänensä.

Sinä talvena niinkuin ennenkin puhuttiin Brattahlidissä paljon löytöretkistä. Leif kertoi omista ja weliensä Winlannimatkoista. Kaikki kehottivat Thorfiniä lähtemään löytöretkelle. Gudrid oli muita innoikkaapi. „Minua kummastuttaa“, sanoi Gudrid, „miksi sinä Thorfin, jolla on niin hyvät laivat ja niin rohkeita miehiä, wiitsit jäädä tähän hedelmättömään maahan; miks'et mieluummin siirry kauniiseen Winlantiin. Ajatteleppas tuota ihanaa maata, minkä herttaisen muutoksen se tuottaisi meidän oloissamme. Siellä on tuuheita metsiä niinkuin Norjassa; täällä waan kolkoja kallioita ja lumen peittämiä wuoria. Siellä huojua wiljawainioita, täällä sammaltuneita ylänköjä ja hiekkakankaita. Siellä owat puut niin suuria, että niistä woipi kartaanoita ja laivoja rakentaa, täällä kurjia pajupehkoja, joista ei ole muuksi kuin karjanrehuksi, kun heinät sattuvat olemaan lopussa. Ja entäs tuo vuoden umpeen kestävä päivänpaiste; täällä taas winkuwa myrsky, ikuinen lumi ja jää. Minusta tuntuu nimi Grönland (wihanta maa) sangen huonosti walitulta nimeltä“.

Thorfin ei woinut wastustaa waimonsa kehotuksia. Hän päätti siis lähteä Winlantiin, ei wain käymältä niinkuin hänen edeltäjänsä, waan asettuaikseen sinne wakinaiisesti asumaan.

Thorfinin retkikunnalla oli kolme laivaa, kun se lähti liikkeelle Grönlannin Brattahlidistä. Yhtä laivaa komensi Thorfin itse ja hänen islantilainen matkatowerinsa Snorre Thorbrandinpoika. Toisen laivan päällikköinä olivat grönlantilaiset Bjarne ja Thorhall ja kolmatta ohjasi Cerik Raudin wäwy Thorward. Laiwastossa oli kaikkiaan 160 miestä. Edelleen olivat retkellä mukana Thorfinin waimo, äsken mainittu Gudrid, ja Thorwardin waimo Fröjdis, Cerik Raudin tytär.

Purjehdittiin tuota entistä reittiä, ensin Hesselantiin (Newfoundlantiin) ja sieltä Marflantiin (Uuteen Skotlantiin). Seurattiin sitten rannikkoa, kunnes tultiin erään lahden suuhun. Siellä nousivat retkeläiset maalle ja lähettivät kaksi skotlantilaista orjaa, Hake nimisen miehen ja Hekja nimisen waimon, seutua tutkimaan. Orjat oli Norjan kuningas Olawi Trygwenpoika aikanaan lahjoittanut Leif Cerikinpojalle ja he olivat kuuluisat nopeudestaan. Kolmen päivän kuluttua piti heidän viimeistään palata takaisin laivoille, niin oli määrätty. Sen he tekivätkin, Hake tuoden muassaan wiinirypäleen, Hekja taas willivehnän tähän.

Retkikunta ei kuitenkaan tähän paikkaan pysähtynyt, vaan kulki eteenpäin, kunnes saavuttiin erään saareen, jossa löytyi suunnaton joukko haahkatelkkiä. Maanpinta oli niin kokonaan peitetty näiden lintujen munilla, ett'ei voitua astua tuskin askeltakaan niihin polkematta. Saarelle antoivat he nimen Strömö, merenlahdelle nimen Strömsfjord. He päättivät jäädä saareen talveksi ajumaan.

Kejän tullen wäheni heiltä metsänriista ja kalansaalis niin suuressa määrässä, että heitä uhkasi nälänhätä. He rukoilivat Jumalalta apua, mutta turhaan. Joukossa oli mies, jota kutsuttiin pyyhdystäjä Thorhall'iksi, iholtaan tummanvärinen, suuri ja wahwa kuin jättiläinen. Hän oli harwapuheinen, mutta jos hän joskus awasi suutaan, niin tapahtui se jotain pahaa puhuakseen. Thorhall oli kauan aikaa palwellut Cerik Raudia, kesällä pyyntimiehenä, talwella talonwoutina. Usännälleen oli hän aina antanut huonoja neuvoja ja kiihottanut häntä moneen pahaan tekoon. Thorhall oli huono kristitty ja luotti enemmän wanhoihin Nasajumaliin kuin „walkeaan Kristukseen“, jonka usko juuri oli alkanut lewitä skandinaawilaisten kesken. — Gräänä päivänä katosi Thorhall ja wasta kolmen päivän kuluttua tapasivat hänet towerit eräällä wuorentörmällä, jossa hän wirui, katsoa tuijottaen liikumattomana eteensä. Kun hänetä kysyttiin, mitä hän siellä teki, wastasi hän waan ty-

lysti, ett'ei se ketään liikuttanut. Wähän aikaa sen jälkeen ajelehti walaskala rantaan ja miehet kiiruhtiwat kohta sitä tappamaan. Eiha paloitettiin ja keitettiin, mutta kaikki tulivat siitä syötyään kipeiksi. Nyt tulikin ilmi, että Thorhall loitsuillaan oli saattanut walaskalan rantaan. Hän oli kääntynyt rukouksillaan Thor jumalan puoleen, „sillä hän on paljon luotettawampi auttaja kuin teidän Kristuksenne“, niin kuuluivat hänen sanansa. Tämän kuultuaan heittivät retkeläiset walaskalan lihat mereen takaisin ja rukoilivat uudestaan Jumalalta apua. Nyt muuttuikin sää suotuisaksi, mereen ilmaantui taas runsaasti kaloja, metsään riistaa ja haahkatelkän munia vuorenrinteille. Ravintoaineista ei siitä päivästä saakka enään ollut puutetta. — Thorhallia ei saarella olo miellyttänyt. Hän sai kahdeksan miestä seuraansa ja lähti heidän kera purjehtimaan Winlantiin. Myrsky ajoi heidät kuitenkin Islantiin. Siellä tapettiin Thorhall ja hänen seuralaisensa tehtiin orjiksi.

Thorfin ynnä muut retkeläiset lähtiwät hekin saaresta ja purjehtiwat pitkin rannikkoa etelään päin, kunnes saapuivat erään joen suuhun, joka laski mereen lähellä olevasta järvestä. He ohjasivat laiwansa jokea ylöspäin ja nousivat maalle. Siellä löytyi suuria aloja, jotka kaswoivat willivehnää ja wiiniköynnöksiä näkyi kaikkialla metsästä. Joka puro oli aiwan täynnä kaloja ja missä wain laskuweden aikana ilmaantui weden täyttämiä kuoppia, siinä löytyi wiljalti nahkiaisia. Metsät oikein wiljisivät riistasta. He rakensivat majansa järven rannalle ja eliwät koko talwen wähintäkään puutetta karsimättä. Runta ei sinä talwena satanut laisinkaan; karjan saattoi kaiken aikaa pitää laitumella.

Eräänä aamuna näkiwät he suuren joukon nahkaweneitä merellä. Weneissä istujat heiluttiwat nopeasti tankoja ilmassa. „Mitähän tuo merkitsee“, sanoi Thorfin? „Ehkä he heiluttawat noita tankojaan rauhanmerkiksi“, wastasi Snorre Thorbrandinpoika. „Nostakaamme mekin heille

walkoista kilpeä". Walkoinen kilpi oli nimittäin muinais- skandinaawilaisilla rauhan merkinä. Tulokkaat olivat seudun alkuausukkaita, eskimoeja. Kerran ennenkin olivat skandinaawilaiset löytöretkeilijät joutuneet tekemiisiin mainittujen alkuausukkaiden kanssa, siinä taistelussa, jossa Thorwald Cerikinpoika kaatui. Skandinaawilaiset nimittivät eskimoeja „skräälingeiksi“ s. o. heikkolaisiksi, koska he olivat kaswultaan pieniä, heikkoja warreltaan. Nahtaweneet olivat noita yhdenistuttavia kajakkeja, joita Grönlannin eskimooit wieläkin käyttävät. Kajakissa istuja meloo itseään eteenpäin kaksilapaisella melalla. Nämä olivat ne tangot, joita löytöretkeilijät luulivat tulokkaiden pyörittelewän muka rauhan merkinä.

Eskimooit läheniwät lähenemistään ja nousiwat wiimein maalle. Suuri oli heidän kummastuksensa, kun he näkiwät Thorfinin seurueen. Islantilainen kertomus, jossa puhutaan Thorfinin Winlanniuretkestä, kuwaillee tarkasti noiden alkuausukkaiden ulkomuodon, joten ei ole epäilemistäkään, ett'eiwät he olisi olleet eskimoeja. Iholtaan olivat he tummanwerisiä, kaswopiirteistään rumia ja ilkeän näköisiä. Tukka oli heillä pikimusta ja jousentapainen, silmät suuret ja postkipäät ulonewat. — Kauan eiwät alkuausukkaat tällä kertaa wiipyneet löytöretkeilijöiden asunnoilla, waan lähtiwät joutamaan etelään päin.

Mutta kewäällä tulivat he uudestaan ja paljon suu-remmassa joukossa. Koko lahti oli niin täynnä weneitä, että merenpinta oli niinkuin hiilenkälkeillä tiheään kylwetty. Thorfin ja hänen miehensä kohottiwat nytkin kilpensä ilmaan rauhanmerkit. Eskimooit laskiwät rantaan ja siellä alkoi kohta suuret markkinat. Alkuausukkaat waihtoiwat metsän- eläwän turkiksia löytöretkeilijöiden tawaroihin. Kaikkein parhaiten kelpasi heillo punaiset kangastilkut. Näitä käyttiwät he päänsä koristimiksi. Eskimooit antoiwät suuren eläimen taljan pienestä, waaksan pituisesta kangastilkusta. Kun tämä tawara alkoi loppua, niin leikkasiwät löytöretkei-

lijät kankaansa kapeiksi, sormenlewyiksi ja istaleiksi ja niistä maksettiin sama hinta kuin suuremmistakin kankaankappaleista. Alkuasukkaat olisivat myös halukkaasti ostaneet miekkoja ja keihäitä, mutta Thorfin ja Snorre Thorbrandinpoika kielsivät miehiään heille niitä myömästä.

Äkkiauramaaton tapaus keskeytti kuitenkin kaupan käynnin. Eräs härkä, jonka Thorfin oli tuonut kotoa mukaansa, alkoi mylviä ja eskimooit pelästyiivät tästä oudosta äänestä niin, että he juoksivat minä ennättivät weneisiin ja söutiwät tiehensä.

Kolmeen wiikkoon ei heitä kuulunut, mutta tämän ajan kuluttua näkiwät löytöretkeilijät taas suunnattoman joukon alkuasukkaita, jotka nahkaweneisjään etelästä päin söutiwät heidän leiripaikalleen. Weneisjä istujat kirkuiwät kowalla äänellä ja kaikesta merkeistä woiitiin päättää, että heillä oli wihollisuus mielesjä. Thorfin miehineen warustautui taisteluum. Eskimooit laskiwät rantaan, hyppäsiwät weneistään ja yleinen taistelu alkoi. Heillä oli jouset ja heittokeihäät ja tämän lisäksi vielä jonkunlaiset pitkät linkotangot, joiden avulla he lennättiwät raskaita kiviä löytöretkeilijöiden joukkoon. Seittokiwet putosiwät maahan hirweällä jyskeellä ja tästä pelästyiivät Thorfin ja hänen miehensä, niin että lähtiwät pakoon, kunnes pääsiwät eräälle kalliolle, jossa hywin käwi puolustautuminen. Täällä tekivät he uljasta wastarintaa. Kun Fröjdis, Gerik Naudin tytär, näki miesten pakenewan, huusi hän heille: „miksi pakenette noita heikkolaisia, te wälkwät miehet. Minusta woiitte heitä teurastaa kuni karjaa konsanaan; olispa minulla waan aseet, niin paremmin toki taistelisin kuin te“. Näistä kehotuksista huolimatta pakeni wät miehet. Fröjdis ei jaksanut kyllin nopeasti heitä seurata. Alkuasukkaat kintereillään juoksi hän eteenpäin, kunnes tuli eräsen paikkaan, missä yksi Thorfinin miehistä oli kiveniskusta saanut surmansa. Fröjdis otti hänen miekkansa ja warustautui wastarintaan. Eskimoein lähestyessä painoi hän miekan

lappen paljastettua rintaansa vastaan ja seisoi siinä valmiina iskemään ensimmäistä vihollista, joka häntä lähestyi. Eskimootit luulivat varmaankin näkevänsä jonkun haltijattaren tai muun ylenluonnollisen olennon ja peljästyivät tästä niin, että vuoroonsa kääntyivät pakosalle, juoksimat weneisiinsä ja soutivat minkä jaksioivat tiehensä. Siihen päättyi vihollisten hyökkäys. Kaksi löytöretkeilijäistä oli kaatunut, vihollisista taas makasi suuri joukko tappelutantereella. Mutta Fröjdisin urostyö tuli hywin kuuluisaksi ja sitä ylistettiin paljon pohjoismaissa.

Waikka Thorfin ja hänen seuralaisensa olivat suuresti mieltyneet luonnonihanaan ja rikkaaseen Winlantiin, päättivät he kuitenkin jättää tämän maan ja purjehtia takaisin kotimaahansa. He huomasiivat näet, että heidän oli eläminen alituudessa sodassa alkusalkkaiden kanssa ja ett'eivät he ajan pitkään jaksaii heidän hyökkäyksiään torjua. Löytöretkeilijät ohjasivat siis purtensa pohjoista kohti ja tulivat takaisin Strömsfjordiin, jossa heillä oli elantotarpeita yltäkyllin. Bjarne ja Gudrid jäivät sinne 100:n miehen kanssa, mutta Thorfin ja Snorre lähtivät muun miehistön seuraamina eteenpäin löytöretkelle. Ennen pitkää täytyi kuitenkin heidänkin palata takaisin Strömsfjordiin, jossa kaikki wiettiwät talwensa. Tämä talwi oli rauhaton, riitoja syntyi miehistön kesken. Wiimein tuli kewät ja silloin purjehtivat kaikki pois Winlannista.

Ensin tulivat he Marklantiin. Siellä tapasiwat he wiiji eskimooia, yhden parrakkaan miehen, kaksi waimoa ja kaksi lasta. He ottiwat kiinni lapset, mutta wanhemmat pääsivät pakoon ja katosiwat ikäänkuin heidän silmiensä edessä maan sisjään. Lapset weiwät he mukanaan, kastoiwat heidät kristinusfoon ja opettiwat heille skandinaawilaiskieltä. Näiltä saiwat he sitten myöhemmin kaisenlaisia tietoja maasta ja sen asukkaista. Marklannin kansaa hallitsi kaksi kuningasta, toinen Awaldania, toinen Walbidia nimenen. Kansa ei asunut huoneissa waan wietti yönä wuoren-

rotkoissa ja onkaloissa. Heitä vastapäätä sijaitti toinen maa, jonka asukkaiden oli tapana kulkea ympäri valkoisiin vaatteisiin puettuina, ja kantaen käsissään valkoisilla huipuilla varustettuja tankoja. Tätä tehdessään lauloivat ja huusivat he kowalla äänellä. Maa, josta eskimooit kertoivat, ei woinut pohjanmiesten mielestä olla muu kuin „Suur-Irlanti“. Tarujen mukaan sijaitti „Suur-Irlanti“ Winlannin eteläpuolella; nimensä oli se saanut Irlannista, sillä sen asukkaat olivat siitä maasta muuttuneita siirtolaisia.

Paluumatkalla Winlannista joutui yksi laiwoista, jota Bjarne Grimolfinpoika komensti, tuulijolle ja myrskywei sen lähelle Irlannin rannikkoa. Laiwa oli saanut kowia wammoja ja alkoi upota. Pöyhtyi ainoastaan yksi wenekäytettävissä, eikä siihen mahtunut kuin puolet miehistöä. Bjarnen neuwosta päätettiin antaa arwan ratkaista, kuka pääsisi weneesen, kuka jäisi laiwaan. Ehdotus hywäksyttiin ja Bjarne itse joutui niiden joukkoon, jotka pääsivät weneesen. Kun kaikki jo olivat astuneet weneesen, niin sanoi yksi laiwaan jääneistä, eräs islantilainen: „aijotko nyt minusta erota Bjarne“. „Niinhän on sallimus määrännyt“, wastasi Bjarne. „Ja kuitenkin lupasit sinä isälleni, lähtiessäni sinun kera Irlannista, ett'et koskaan minusta erkaneisi, tulfoon onni minäläinen hywänsä“. „No niin, muutetaan sitten paikkaa“, wastasi Bjarne; „astu sinä weneesen, minä palaan laiwaan, sillä minä huomaan, kuinka arka olet henkeäsi pelastamaan“. He vaihtoivat paikkoja. Weneessä olijat pääsivät hengissä Dublinin kaupunkiin, mutta laiwaa ei sen ko'ommin kuultu eikä nähty. Se oli loppu Bjarnen elämän.

Thorfin pääsi joukkoineen onnellisesti sukulaistensa luo Grönlantiin. Jonkun vuoden perästä muutti hän sieltä kotimaahansa Irlantiin. Hänen waimonsa Gudrid oli Winlannissa synnyttänyt pojan, jolle wanhemmat antoivat nimen Snorre. Thorfin Karlsefnistä polwentuu laaja suku-

kunta mainioita henkilöitä sekä Islannissa että Tanskassa. Hänen jälkeläisiään on muun muassa Tanskan mainioin taitelija, kuvanveistäjä Albert Thorwaldsen.

Amerikan Yhdysvaltojen Massachusetts'in waltiossa Tauntonvirran oikealla rannalla löytyy eräs wanha, omi-
tuinen kalliokirjoitus, jota on pidetty muistomerkinä Thorfin Karlsefnin Winlanninretkestä. Kalliokirjoitus herätti jo huomiota kolmattajataa vuotta sitten ja se kuvattiin ensi kerran vuonna 1680. Seuraawalla vuosijadalla kuvattiin se useampaan kertaan. Meidän vuosijadallamme on professori Rafn, Skandinawian muinaishistorian etewä tuntija, selittänyt, että useimmat noista kummallisista kalliokirjoista ovat muinais-skandinaawilaisia ruunakirjaimia. Rafn selityksen mukaan sijäلتää kirjoitus lyhyen kertomuksen Thorfinin retkestä, joka kuuluu näin: „Thorfin ja 151 norjalaista miestä otti tämän maan haltuunsa“. Kirjoituksen alle on wajemmalle puolelle kuvattu naisen hynnä lapsen kuva ja sen wiereen piirretty S kirjain. Tämä tarkoittaisi Thorfinin waimoa, Gudridia, ja hänen Winlannissa synty-
nyttä poikaansa, Snorrea. Kirjakiwi on juuri niillä seutu-
willa, missä Thorfinin retkikunta islantilaisen kertomuksen mukaan wietti toista talweaan. Mitenkä lieheekään tuon kalliokirjoituksen laita. Toiset tutkijat pitävät sitä warmana muistomerkinä Thorfinin Winlanninretkestä, toiset taas kieltävät sellaisen tulkitsemisen.

Thorfin Karlsefnin palattua talaijin Grönlantiin, päätti Cerik Raudin tytär Fröjdis panna toimeen uuden retken Winlantiin. Hän ja hänen miehensä Thorward warrustiwat laivan ja saivat kaksi islantilaista, Helge'n ja Finboge'n, tekemään heille seuraa toisella laiwalla. Onnellisesti saawuttiin Winlantiin, siihen paikkaan, mihin Leif Cerikinpoika aikanaan oli rakentanut itselleen talwikartanonsa. Retki sai kuitenkin kamalan lopun. Fröjdisillä oli jo matkalle lähdeittäisjä ollut salakawalat aikeet mielessä. Eräänä yönä hyökkäsi hän miehineen Helgen ja Finbogen retkikunnan

kimppuun. Miehet, jotka eivät mitään pahaa aavistaneet, herätettiin rauhallisesta unestaan, sidottiin ja surmattiin. Heidän seurassaan oli wiisi naista. Nämä tappoi Fröjdis omalla kädellään, kun ei kukaan hänen miehistään tahtonut sitä tehdä. Konnantiyönsä tehtyään, lastasi Fröjdis Helgen ja Finbogen tavarat omaan laivaansa ja purjehti kotiin Grönlantiin. Hän oli hengen uhallla kieltänyt seuralaisiaan kertomasta siitä, mitä oli tapahtunut. Helge ja Finboge olivat muka jääneet Winlantiin. Asia ei kuitenkaan pysynyt salassa. Leif Gerkinpoika sai siitä wihiä, otatti kiinni muutamia Fröjdisin miehistä ja kidutti heitä, kunnes kertoivat hänelle totuuden. Kaikki inhosiwat ja halweksiwat tämän perästä Fröjdisiä hänen konnantiyöstään.

Wanhat islantilaiset sadut tietävät kertoa eräästä toisestakin maasta Winlannin eteläpuolella, jota he nimittävät „Suur=Irlanniksi“. Siinä maassa asui mukawalko=ihoisia ihmisiä, Irlannista tulleita siirtolaisia. Wanhaisissa irlantilaisissa historiallisissa lähteissä löytyy niinkään kertomuksia sellaisesta waltameren takaisesta siirtolaisasutuksesta. — Vuonna 983, niin kertowat islantilaiset aikakirjat, joutui Are Marsjon tuulen ajamana „Suur=Irlantiin“. Hän eli siellä suuressa arwossa maan afukasten keskuudessa. Vuonna 1029, joutui eräs toinen islantilainen, Gudleif Gudlauginpoika, niinkään „Suur=Irlantiin“. Afukkaat oliwat wähällä tappaa Gudleifin ja hänen miehensä. Heidät pelasti eräs „Suur=Irlannin“ päälliköistä, jonka islantilaiset tunnisiwat Björn Asbrandinpoika nimiseksi islantilaiseksi sankariksi. Björnin oli kauan aikaa sitten tähtynyt lähteä maanpakoon Irlannista. Hän oli wiikinginä harhailnut milloin missäkin maassa ja viimein joutunut „Suur=Irlantiin“. — Nuo tarut irlantilaisesta asutuksesta Amerikassa owat kuitenkin sangen himmeätä laatua. Jotain perää niissä lienee, mutta kuinka paljon, se on vielä ratkaisematon kysymys ja semmoiseksi se jääneekin.

Wintlantti joutui keskiajan lopulla unhotuksiin niinkuin Grönlanttiin. Viimeinen tunnettu Wintlantinn matka tehtiin w. 1349. Sen koommin ei enää skandinaavilaisissa aikakirjoissa puhuta tästä maasta. Wasta w. 1492 löysi Kristoforo Kolombo uudestaan Amerikan. Ennenkuin Kolombo lähti löytöretkelleen, matkusti hän Islantiin. Täällä kuuli hän warmaankin kerrottawan Cerik Raudin ja hänen poikansa, Thorfin Karlsefnin ja muiden muinaisajan sankarien löytöretkistä.

Wanhimmat tiedot pohjoisimmasta Euroopasta löytyvät siinä Drosius'en kirkkohistorian käännöksessä, minkä Englannin kuningas Alfred Suuri toimitti Anglosaksien kielellä. Alfred Suuri (871—901) oli aikansa walistunein hallitsija. Hän harrasti kaikkea edistystä ja kokosi ympärilleen wiisaita miehiä, jotka olivat paljon nähneet ja kokeneet.

Kerran tuli Alfredin hoviin eräs Ottar niminen norjalainen ja kertoi kuningasalle eräästä meriretkestään kaukana Pohjan perillä. Tämä Ottarin kertomus oli Alfred kuninkaasta niin merkillinen, että hän tahtoi säilyttää sen jälkimaailmalle. Ottarin kertomus sovitettiin senwuoksi Drosiusen kirkkohistorian anglosaksilaiseen käännöseen, joka juuri oli siihen aikaan tekeillä. Sellainen oli sen ajan tapa. Kirjoihin pantiin kaikenlaisia wiisautta, waikeivät nuo tiedot suorastaan olisi kuuluneetkaan käsiteltävään aineeseen.

Ottar kertoi asuwansa Norjan pohjoisimmassa osassa, Bäämeren rannalla. Kotimaassaan oli hän mahtawa ja arwossa pidetty mies. Muun muassa omisti hän suuren joukon haarasarwisia peuroja.

Noilta kaukaisilta seuduilta purjehti Ottar ennen tunte mattomille wesille. Kolme päivää kesti matkaa pohjoiseen päin. Siitä alkaen rupeji maa kallistumaan itäiseen suuntaan. Neljä päivää kesti matkaa tähän suuntaan. Sitten täytyi jäädä odottamaan pohjatuulta, sillä rannikko kallistui

nyt ätkiä etelään. Ottar oli tullut Wienanmereen. Wiifi päivää purjehti hän tätä reittiä, kunnes tuli suuren joen suuhun.

Ottar ei tahtonut kulkea jokea ylöspäin, sillä hän pelkäsi vihollisuuksia maan asukasten puolelta. Siellä joen toisella puolella asui näet bjarmien äveriäs kansa. Koko matkallaan Pohjois-Norjasta Wienanjoelle ei Ottar ollut tavannut kuin muutamia metsästäjä- ja kalastaja-lappalaisia. Ne bjarmit, joita Ottar tapasi, kertoivat hänelle paljon omasta maastaan ja sen naapurimaista. Ottarista tuntui bjarmien kieli suomenkielen kaltaiselta. Bjarmit harjoittivat suurta mursunpyhntiä.

Mitä kansaa olivat nuo Ottarin bjarmit?

Tutkimus osoittaa selvästi, että bjarmit olivat suomen sukuisia kansaa, nykyisten Wienan karjalaiisten esivanhempia.

Bjarmit eli Wienan karjalaiset olivat muinoin mainioita rikkaudestaan ja kaupastaan. Avaroissa metsissään pyhysivät he monenlaisia metsäneläimiä, joiden nahkoja he sitten vaihtoivat vieraiden maiden kauppiaille. Täten hankkivat bjarmit itselleen kallisarvoista tavaraa eteläisemmiltä mailta. Vielä tänä päivänäkin löydetään vanhoista hautakummuihin Wienan Karjalassa araabialaisia rahoja ja muita itämaalaisia hopea- ja kultakaluja.

Ruotsalaiset ja norjalaiset tekivät kaupparetkiä bjarmien maahan, mutta yhtä usein houkutteli heitä saaliinhimokin sinne ryöstöretkille. Vanhat ruotsalaiset ja norjalaiset sadut kertovat, että bjarmit palvelivat erästä Somali nimistä haltijaa ylijumalanaan. Lähellä Wienanjoen suuta, nykyisen Arkangel'in kaupungin pohjoispuolella, oli bjarmeilla kuuluisa kauppapaikka. Lähellä tätä paikkaa löytyi bjarmien pyhä kalmisto. Se oli ylt'ympäri aidalla suojattu. Kalmistoon johtava portti pidettiin lukittuna ja kalmistoa wartioitsi joka yö kuusi bjarmia, kaksi aina eräästään. Kalmistossa, aitausten sisäpuolella, oli Somalin kuva. Sen polvilla lepäsi hopearahoilla tähtetty

hopeainen malja, kaulassa hohtivat paksut kultawitjat. Kalmistossa löytyi myös kumpu, johon oli haudattu suunnaton paljous rahaa ja kalleuksia. Bjarmeilla oli näet se tapa, että kun joku rikas henkilö kuoli, niin jaettiin wainajan warat kahtia; toisen osan saivat perilliset, mutta toinen osa haudattiin kumpuun. Näin oli kalmistoon aikojen kuluessa kokoontunut suunnattoman suuret rikkaudet.

Bjarmien rikkauksia käiwät Norjan ja Ruotsin wiikingit tawantakaa ryöstämässä. He tawallisesti ensin tekivät kauppaa, mutta kun olivat waihtaneet tawaransa, ylösfanoiwat he kaupparahjan ja rupešiwat sotakannalle. Sellainen ryöstöretki ei kuitenkaan ollut mikään helppo asia. Enkiskin sijaitti bjarmien maa kaukana Pohjan perillä ja pääsö oli sinne waikea ja waarallinen. Toiseksi olivat bjarmit urheata kansaa, joka osasi puolustaa maataan wieraita tulokkaita vastaan. Popuksi pidettiin bjarmeja, niinkuin muitakin suomalaisia kansoja siihen aikaan, suurina loitšijoina. Kun ei muu auttanut, niin turwautuiwat he noitakeinoihinsa ja niitä muka ei woinut kukaan wastustaa, olipa waikea kuinkakin uljas ja urhollinen. Bjarmilain retkiä pidettiin senwuoksi muinaisessa Skandinawiasa kowin waarallisina ja Bjarmilainissa käwijä saawutti aina suuren maineen.

Islantilainen historioitšija Snorre Sturleson kertoo eräästä Bjarmilainin retkestä seuraawalla tawalla. Tawella w. 1026 lähi Norjan kuninkaan Olawi Haraldinpojan käskystä eräs hänen miehistään, Kaarli, weliensä Gunstein'in kera kaupparetkelle Bjarmilantiin. Kuningas oli heille antanut laiwan hynnä kauppatawaraa; woihosta piti kuninkaan saaman toisen puolen, toisen puolen saivat itse pitää. Laiwassa oli heillä 25 miestä, mutta matkalla yhti heihin Ruujan eli Pohjois-Norjan mahtawin mies, Thorer Hund, toisella laiwalla ja 80 miehen wäestöllä.

Näin warustettuina lähdettiin Bjarmilantiin. Sinne saawuttuaan, tekivät retkeläiset ensin waihtokauppaa bjarmien

kanssa, kunnes olivat myöneet kaikki tavaransa. Silloin ylösfanoivat he kaupparauhan ja purjehtivat ulos merelle. Thorer Hund kutsui molempain laivain miehistön kokoon ja kysyi, haluttaisiko miehiä lähtemään saaliin ryöstöön. Miehet vastasivat olevansa valmiit, ellei yritys olisi kowin vaarallista laatua. Thorer Hund kertoi silloin miehille bjarmien pyhästä kalmistosta, jossa oli maahan kaivettu äärettömät rikkaudet.

Päivän laskiessa nousivat retkeläiset maalle; ainoastaan joku werta miehistöä jätettiin laivoja wartioimaan. Ensin kuljettiin laakeata maata, mutta sitten tultiin suureen metsään. Thorer Hund oli antanut käskyn miehilleen wiestää pillkoja puihin, että palattaessa osattaisiin takaisin. Myöskin käski hän miehiä astumaan eteenpäin hiljaa ja melua nostamatta. Wiimein päästiin ulos metsästä ja miehille aukeni puuttomaksi raiwattu paikka. Kesellä tätä paikkaa näkyi bjarmien pyhä kalmisto aitaufsieneen. Kuten jo mainittiin, piti aina joka yö kuusi bjarmia wahtia kalmistolla. Nyt sattui juuri olemaan wartijoiden waihdos ja wuoronsa olleet wartijat olivat menneet lewolle, ennenkuin toiset ennättivät paikalle saapua.

Thorer Hund ja Kaarli kiipesivät aitaufsen yli, awasivat portin salwat ja päästivät towerinsa kalmistoon. Täällä löysivät rosnot heti kummuun ja rupesivat minä ennättivät ajamaan multaa ja sen seassa olevia kalleuksia helmoihin. Thorer Hund oli kowan rangaištuksen uhalla kieltänyt ketään koskemasta Zumalan kuwaan. Kun miehet olivat täyttäneet helmansa, lähtivät he pois, mutta huomasi nyt, ett'ei Thorer Hund ollutkaan heidän joukossaan. Kaarli juoksi silloin kalmistoon tiedustelemaan, eikö häntä jo kohta kuuluisi. Täällä näki hän Thorerin par'aikaa olevan Zumalan kuwan kimpussa, tyhjentämässä sitä hopearahoilla täytettyä maljaa, mikä lepäsi kuwan polwilla, wieläpä ottaen itse maljankin haltuunsa. Tämän nähtyään, ei Kaarlikaan tahtonut jäädä osattomaksi, waan löi kirweellään

poikki kuwan kaulassa riippuvat kultavitjat. Mutta isku oli niin kova, että Sumalan pää katkesi ja suurella jyrhällä romahdi maahan. Kolinasta heräsivät wartijat ja huomasivat, että rosvoja oli tunkeutunut kalmistoon. He rupeesivat torviinsa puhaltamaan ja wiikingeille ei auttanut muu kuin kiireinen pako. Metsään tultuaan kuuliivat he torwentorahuksia ympärillään, ja laakealle jouduttuaan näkiwät he suuren joukon bjarmeja edessään. Nyt olisivat kaikki norjalaiset joutuneet surman suuhun, ell'ei Thorer Hundin loitsijatyty olisi heidät pelastanut. Noitatempuillaan osasi hän lumota bjarmien silmät, ett'eivät he nähneet pakenevia norjalaisia. Täten pääsivät wiikingit eheinä laiwoihinsa.

Näin kertoo islantilainen satu Thorer Hundin ja Kaarlin Bjarmannin retkestä. Lukija huomaa helposti, mitä tässä kertomuksessa on tarumaisista, mitä todenperäistä. Tästä niinkuin muistakin islantilaisista saduista nähdään, että bjarmit eli Wienan karjalaiset jo ammoin ajoin olivat kohonneet verrattain korkealle sivistysasteelle ja että he olivat warakasta kaupakansaa. Tämän saman seikan on nykyinen muinaistutkimuskin näyttänyt toteen sikkäläisten hautalöytöjen perustuksella. — Vielä tänä päivänä asuu Wienanmeren seutuilla karjalaisia, wanhojen bjarmien jälkeläisiä. He owat perineet esi-isiansä kauppa-innon ja vielä nytkin nähdään heidän kulkewan ympäri Suomen kauppaa harjoittamassa, usein tyllä ruununmiesten filmäraiskana. Suomessa owat he tunnetut „laukkuryssäin“ eli „harjurien“ nimellä, mutta wenäläisiä he eiwät ole, waan karjalaisia, muinaisten bjarmien jälkeläisiä.

Viides Luku.

Marco Polo ja hänen edeltäjänsä.

Mongoolilaiset. Heidän tapansa. Dshingiskaan ja hänen seuraajansa. Carpinin matka mongoolien maahan (1245). Hänen kertomuksensa mongoolien tavoista ja laitoksista. Ruyšbrcef'in matka Karakorum'iin (1253). Nicolo ja Matteo Polo lähtevät ensimmäiselle matkalleen Kiinaan (1260). He palaavat Kublai kaanin lähettiläinä takaisin Europaan. Heidän toinen matkansa Kiinaan. Marco Polo. Kublai kaani ja hänen hovinsa. Kambaluf. Baltakunnan järjestys. Marco Polo kohoaa suurkaanin suureen suosioon ja kulkee hänen asioissaan Itä-Aasian eri osissa. Polot pääsevät lähtemään kotimatkalle. Marco Polon palausmatka Europaan. Hänen tulonsa Wienfiin ja myöhemmät elämänvaiheensa.

Keski-Aasian ylätasangoilla on jo ammoisista ajoista asunut mongoolien kansa. Mongoolit olivat muinoin niinkuin nytkin paimentolaiskansaa. He muuttivat paikasta toiseen, ja missä vain löytyi sopivaa aroa karjaa paimennella, sinne asettuivat he asumaan. Moneen eri heimoon jaettuina, kävivät he keskenään werisiä sotia; toisin ajoin taas kävivät he naapuriansa, kiinalaisten, maata ryöstämässä.

Eräs kiinalainen kirjoittaja 13:sta vuosifadalla antaa mongoleista seuraavan kuvauksen: „He ovat yksiuomaisesti karjanhoitajia; he muuttavat alati laitumelta laitumelle, joelta joelle. He eivät tiedä mitään kaupungeista eikä muureista. He eivät tunne kirjoitusta eikä kirjoja; he

päättävät liittoja wain suullisesti. He ovat lapsuudesta

11. Mongoolilaisia sotureita.

asti tottuneet ratsastamaan, ampumaan nuolilla lintuja ja rottia ja saavuttawat sillä tavoin sotaiselle ryöstöelämälleen

tarpeellisen ripeyden. Heillä ei ole enemmän uskonnollisia kuin laillisiakaan sääntöjä. Ruhtinaasta alhaisimpaan asti syövät he kaikki vain lihaa eläimistä, joita he teurastavat ja joiden nahkoihin he pukeutuvat. Väkevimmät saavat pidoissa suurimmat ja rasvaisimmat lihapalaset. Vanhat saavat syödä ja juoda tähteitä. He eivät anna arvoa muulle kuin voimalle ja ripeydelle; he halveksivat wanhuutta ja heikkoutta. Kun isä on kuollut, niin nai poika hänen nuorimmat vaimonsa“.

Toiset kiinalaiset ja muhamettiläiset historioitsijat kertovat mongooleista melkein samaan tapaan. He palvelivat nousua aurinkoa, suosivat monivaimoisuutta ja waimojen yhteyttä. Ainoa luonnonilmiö, joka heitä wiehättää, on nurmen kaswaminen; heidän kuukausiensa nimet ovat otetut aronurmikkojen eri muodoista. Syntyneet ratsastajiksi, he eivät sodassa käntä laisinkaan jalkawäkeä. Piiritystaito on heille tuntematon. Mutta kun he tahtovat walloittaa kaupunkia, niin hyökkäävät he ympärillä olewiin kyliin; jokainen ratsumies wangitsee kymmenkunnan miestä ja kufin näistä wangeista pakotetaan kantamaan jonkun määrän puita, kiwiä ja muita tarpeita. Näillä täytetään wallihaudat tai laitetaan uusia warustuksia. Jos kaupunkia walloittaessa kaatuu kymmentuhatta miestä, niin vähät siitä. Heidän tulwaansa ei mikään seisahuta. Walloitettuaan jonkun paikan, tappawat he kaikki sen asukkaat; wanhat ja nuoret, rikkaat ja köyhät, kauniit ja rumat, autautuneet ja wastarinnan tehneet. — Tällainen oli mongoolien kansa. Missä heidän ratsulaumansa kulkivat eteenpäin, siellä sawusiwat kylien ja kaupunkien rauniot. Heidän sydämissään ei asunut sääliä eikä ihmisellisyhttä.

Kahdennentoista vuosifadan lopulla perusti Temudshin, erään mongoolilaisruhtinaan poika, itselleen mahtawan waltakunnan Baikajärwen itäpuolella. Hän yhdisti wähitellen waltaansa kaikki Keski-Aasian mongoolilaisheimot. Wuonna 1206 otti Temudshin suuressa kansankokouksessa

funnianimen Dshingiskaan, s. o. ruhtinasten ruhtinas, ja tällä nimellä on hän tunnettu historiasa. Ensin valloitti hän Pohjois-Kiinan, sitten kaikki muhamettiläiset maat Kaspianmerestä Indian rajoille asti.

Voitetuissa maisja raiwosi Dshingiskaan kuin willipeto. Hallituksensa alkuaikoina antoi hän kerran wiskata 70 kapiinan tehnyttä mongoolilaisruhtinasta kiehumaan weteen. Kun Dshingiskaanin poika, Tuli, valloitettuaan wäkirikkaan Herat'in kaupungin nykyisessä Afganistan'issa, ei ottanut surmataksseen kaikkia sen asukkaita, ärjäsi isä wihoisjaan pojalleen: „minä kiellän sinua koskaan minun nimenomaisetta käskytänni osoittamasta armahtawaisuutta; säälä asuu ainoastaan heikoissa sieluisja“.

Wuonna 1227 kuoli Dshingiskaan. Säkkeläiset jatkoivat hänen valloituksiaan. Wuonna 1236 valloitti Batu, yksi hänen pojanpojistaan, Wenäjän. Wuonna 1258 teki Hulagu, toinen Dshingiskaanin pojanpojista, lopun vanhasta Bagdad'in kaliiffikunnasta. Kun rikas Bagdadin kaupunki valloitettiin, surmasiwat mongoolit siellä 200.000 ihmistä, niiden joukossa Mostasssem'intin, viimeisen kaliijin.

Kolmannentoista vuosijadan loppupuolella oli mongoolien walta laajimmillaan. Se käsitti silloin suurimman osan koko Aasiasta ja koko Itä-Europan. Voitetut kansat saivat pitää lakinsa ja laitoksensa, kunhan wain maksoivat weroa mongoolien kaaneille. Uskonnon asioissa oliwät mongoolit erittäin suwaitsewaisia. Kristinopin, islamin ja Budhan opin tunnustajat saiwät rauhassa harjoittaa uskontoaan heidän waltakunnasjaan.

Ensimmäisten suurkaanien: Dshingiskaanin, Oktai'n, Kujuk'in ja Mangu'n hallitesja, pysyi waltakunta yhtenä ja jakamattomana. Pääkaupunkina oli siihen aikaan Karakorum niminen kaupunki nykyisessä Kiinalaisessa Mongoliassa. Wiidennen suurkaanin Kublai'n hallitesja siirtyi waltakunnan keskipiste Kiinaan. Hänen aikanaan alkoi tuon äärettömän suuren waltakunnan hajaantuminen.

Silloin erosi suurkaanin vallasta Kaptshak niminen kaanikunta, joka käsitti Kaspien- ja Mustanmeren pohjoispuolella olevat maat. Kolmannentoista vuosijadan loppupuolella oli mongoolien valtakunta jo jakaantunut neljään osaan: Kiinan, Iran'in, Dshagatai'n ja Kaptshakin kaanikuntiin. Tästä lähtien alkavat mongoolilaiset myös osaksi kadottaa alkuperäisen raakuutensa. Kiinassa asuvat mongoolit omistavat Budhan uskonnon ja kiinalaisen sivistyksen. Iranin ja Kaptshakin mongoolit kääntyvät enimmäkseen islamin uskoon.

Kun mongoolit 13:n vuosijadan alkupuolella valloittivat Venäjän, wyöryi heidän sotalaumoistaan yksi hyökkäältä Puolaan ja Unkariin, jotka maat joutuivat hirveän hävityksen alaisiksi. Vuonna 1241 oli eräs mongoolilaisjoukko tunkeutunut Silesiaan asti. Ala-Silesian herttua, Henrik, meni ritarineen sitä vastaan, mutta kaatui Liegnitz'in tappelusssa. Lämmemmäksi eivät mongoolilaiset kuitenkaan uskaltaneet samota, saatuakaan koska rautapaitoihin puettujen ritarien voimaa ja nähtyään nuo lukuisat ritari-linnat, jotka ikäänkuin kottakanpejät kohosivat vuorien huipulla. — Toinen mongoolilais-tulvan hyökkäältä syökösi Syrian yli ja pysähtyi vasta Egyptin rajoilla.

Länsi-Europan kristityt kansat seurasivat pelolla ja kauhistuksella mongoolien voittokulkua. Nuo äärettömän suuret, puoleen miljoonaan ja enempiin noussevat sotajoukot olivat jotain tawatonta, jonka vertaista ei siihen asti vielä oltu nähty eikä kuultu. Olivatko kansantarujen Gog ja Magog murtaneet juutalaisvallin ja tulleet maailmaa hävittämään? Paavit ja ruhtinaat pelkäsivät syystä kristittyä Lännen kohtaloa. Toiselta puolen toivottiin mongoleista liittolaisia islamin kufistamiseksi. Toivottiinpa vielä voitawan kääntää heidät kristinuskoonkin.

Paavi Innocentius IV päätti lähettää mongoolien kaanin luo lähetystön, ja valitsi sen johtajaksi fransiskolaismunkin Giowanni da Piano del Carpini'n, jonka hän

piti tähän toimeen sopivana. Carpini oli italialainen, syntynyt w. 1182 lähellä Perugia'n kaupunkia. Vuonna 1245 lähti Carpini pitkälle matkalleen toisen munkin, Tsapani Böömiläisen, ja muutamien muiden matkatoverien seuraamana.

Heidän matkansa kulki ensin Böömin ja Puolan kautta Wenäjään. Wenäjän suuriruhtinaan neuvosta hankkivat he itselleen majawannahjoja ja muita kalliita turkiksia lahjoiksi mongoolilaisille ruhtinaille. Kiew'in kaupungissa vaihtoivat he itselleen tatarilaisia hewosia, jotka olivat kestävämpiä ja tottuneita aroilla hakemaan ruokansa lumen alta. Danilow'in kaupungissa sairastui Carpini matkan waiwoista. Sieltä jatkoivat lähettiläät matkansa wankku-reissa. Dnjeprwirran toisella puolella tulivat he mongoolilaisien afumille aromaille.

Raakalaiset kohtelivat lähettiläitä tlysty, mutta saattoivat heidät kuitenkin Korrensa nimisen ruhtinaan luo, joka sotajoukkoineen majaili niillä seuduilla. Tämä taas lähetti Carpinin ja hänen seuralaisensa Batu kaanin luo, joka suurkaanin käskyläisenä hallitsi kaikkia mongoolilaislaumoja Kaspiamerestä länteen päin. Yöt päivät saivat lähettiläät kulkea äärettömiä aroja ja wähän wäliä muutettiin heille uusia hewosia, että matka pikemmin joutuisi. Siinä maassa, jonka läpi he matkustivat, asui kumaanien paimentolaiskansaa.

Wasta Uraljoen toisella puolella oli Batun leiri. Hän asui komeassa tellassa, joka oli tehty hienosta palttinasta. Oli pitkäperjantai, kun lähettiläät tulivat hänen eteensä. Heidän täytyi ensin astua kahden tulen wälitse, ennenkuin pääsivät kaanin puheille. Mongooleilla oli nimittäin se luulo, että tuli suojelee heidän herraansa ja ruhtinastaan, jos noilla wierailla lähettiläisillä olisi jotain pahaa mielessä häntä vastaan. Lähettiläät antoivat kaanille paawin kirjeet; ne olivat käännettyt slawonian, arapian ja mongoolin kielelle. Batu tutki tarkasti paawin kirjeet ja

lähetti sanansaattajat talaisin heidän omaan telttaansa. Pieni majallinen hirsiä oli ainoa, mikä heille annettiin ravinnoksi.

Seuraavana päivänä kutsutti Batu lähettiläät luokseen ja käski heidän lähteä suurkaanin puheille. He lähtivät pääsiäispäivänä matkaan kahden oppaan seuraamina. Ruoka oli heillä sängen niukka koko tässä matkalla: hirsiä, suolaa ja wettä, muuta ei mitään. Heidän täytyi matkustaa hywin nopeasti; uusia hemosia muutettiin wiiji, jopa kuusikin kertaa päivässä. Matka kulki ensin Rumanian läpi, jonka maan mongoolit olivat hävittäneet melkein antioksi. Sieltä tultiin kangiittien maahan. Se oli harvaan asuttu ja siellä wällitfi paikka paikoin suuri puute juomawedestä.

Selaatorstain aikaan saapuivat matkustajat nyhyiseen Turkestan'iin. Tämän ennen niin rikkaan ja wiljawan maan olivat mongoolit perin pohjin hävittäneet. Wäkirikkaiden kylien ja kaupunkien paikoilla törrötti wain mustuneita kiwikafoja. Maan hallitsija, mahtawa Muhamed, oli aikanaan, luottaen 400,000:n miehen suuruiheen sotajoukkoonsa ja lujin linnoituksiinsa, ylpeästi kohdellut Dshingiskaanin lähettiläitä. Tästä suuttuneena lähetti suurkaani vielä suuremman sotajoukon Muhamedia vastaan, woitti hänet ja häwitti tantereen tasalle hänen rikkaat kaupunkinsa.

Matka Turkestanin läpi kesti aina tuolle puolen juhanuksen. Tultiin sitten Kara=Kitai nimiseen maahan ja sieltä yhä kauemmaksi Keski=Asian ylängöille. Pitkän ja waiwalaisen matkan perästä saapuivat lähettiläät wiimein warsinaiseen Mongoliaan, siihen seutuun, misjä suurkaaniksi walittawa Kujuk majaili. Edellinen suurkaani Oktai oli nimittäin kuollut ja hänen seuraajansa Kujuk ei vielä ollut juhlallisesti asetettu uuteen arwoonsa. Batu kaani oli Carpinille antanut kirjeen, jossa suurkaanille selitettiin lähetystön tarkoituksesta. Ennen juhlallista kruunaustaan ei Kujuk kuitenkaan saanut ottaa wieraiden kansain lähettiläitä

wastaan. Kului vielä kokonainen kuukausi, ennenkuin hän julistettiin suurkaaniksi ja tämän ajan käytti Carpini tehdäkseen hawaintoja mongoolien maasta ja kansan tawoista.

Oltai kaanin leski, joka wäliaikaisesti hoiti hallitusta, kutsui kerran paawin lähettiläät telttaanja. Telтта oli purppurawaatteesta ja niin suuri, että siihen mahtui parituhatta ihmistä. Sen ympärillä majaili suuri ihmisjoukko, mongoolilaisruhtinaita kaikista waltakunnan ofista walioseuroineen. Ensimmäisenä päivänä oliwat kaikki puetut walkoisiin waatteisiin, toisena päivänä purppurapunaisiin, kolmantena sinisenpunaisiin ja neljäntenä päivänä karmosiinipunaisiin. Toisena päivänä tuli Kujuk itse telttaan. Owi, josta hän astui sisään, oli awoinna ja ilman warti-joita. Tästä owesta ei kuitenkaan kukaan muu saanut tulla telttaan; jos ken sitä tietä telttaa lähenei, niin otettiin hän kiinni ja suomittiin witsoilla. Ellei häntä kohta saatu kiinni, niin ampuiwat sotamiehet pakenevaa nuolillaan.

Maa oli wuorista mutta metsätöntä, hiekkaperäistä. Ei edes polttopuitakaan saatu, niin että suurkaanin ja muiden ruhtinasten täytyi käyttää karjanlantaa polttoaineena, kun tahtoivat teltoissaan lämmitteleitä. Ilmanala on hywin waihtelevaa. Wihurituulet owat kesäiseen aikaan toisinaan niin ankarat, että ne tempaawat ratsastajan alas hewosenselästä. Hirmuiset ukkosenilmat ja raesateet tuhowsat usein sekä ihmisiä että eläimiä. Carpinin oleskellessa suurkaanin leirisä, hukutti sellainen raesade kerran 170 ihmistä, kun rakeet suliwat wedeksi. Waikka maa näytti hebelmättömältä, oli se kuitenkin karjanlaitumeksi sopiwaa.

Itse maanasukkaita, mongooleja, kuwaa Carpini seuraamalla tawalla: „Heidän kaswonja owat sängen leweät filmien ja postkipäiden välissä; postkiluut owat hywin ulonewat. Nenä on litteä ja pieni, filmät pienet ja filmäluomet ulottuwat ylöspäin aina kulmakarwoihin asti. He owat hoikat wartaloltaan, eritenkin wyötäisten kohdalta. Useimmat owat kesikokoisia. Parrankaswu on heillä heikko;

muutamilla on kuitenkin ylähuulessa ja leuvasa eräitä partajouhia, joita he säilyttävät eivätkä koskaan leikkaa. He ajavat hiukset päältä aivan kuin meidän pappimme, ja toisesta korvasta toiseen on tukka sitäpaitfi kolmen sormen leveydeltä ajettu. Zälle jääneen tukan antawat he wapaasti kasvaa aina filmiin asti. Kesellä ottaa leikataan tukka kuitenkin puolipitkäksi. Miehet kantawat muntoin yhtä pitkiä hiuksia kuin naisetkin ja hapsset palmikoidaan kahdelle letille, jotta sowitzetaan korvien taakse. Heillä on sangen pienet jalat". — Tämä kuvaus mongooleista on jotenkin fattuwa ja paikalleen ofattu.

Mongoolit asuwat teltoissa, joita he pystyttävät puun oksien ja tankojen waralle. Matkoillaan laidunpaikasta toiseen kuljettawat he mukanaan suuria telttakuomilla warustettuja wankkureita. Miesten ja naisten puku on aivan samanlainen: pitkä, awonainen, turkifilla sijustettu kauhtana. Päässä kantawat he korkeata, ylöspäin laajenewaa, kanteata palttinalakkia.

Tarvoiltaan owat mongoolit hywin raakoja. He syöwät kaikkien eläinten lihaa ilman erotusta. Sewosen, koiran ja suden liha kelpaa heille rawinnoksi. He eiwät ylenkatso rotanlihaakaan eivätkä inhoa ihmisen lihaa, kun sitä fattuwat saamaan. Suomana käyttävät he tamman, lampaan, wuohen, lehmän ja kamelin maitoa. He eiwät tunne olutta, wiiniä eikä simaa, waan käyttävät sen sijaan muita juowutusjuomia. Sokapäiwäisessä elämässään owat mongoolit kowin likaisia. Waatteitaan he eiwät koskaan puhdistaa eivätkä huuhdo ruoka-astioitaan, paitfi joskus ruokansa liemessä.

Miesten ainoana työnä on metsästäminen, nuolilla ampuminen, ratsastaminen ja karjan paimentaminen. Naiset käywät myös metsästämissä ja owat erinomaisen rohkeita ratsastajia. Kotona ompelewat naiset waatteita, ohjaawat wankkureita ja kameleja. Miehet eläwät moniwoimoisuusessa ja kufin heistä ostaa itselleen niin monta waimoa kuin hän jaksaa elättää.

Mongoolit owat tawattoman karaistuja. Nurfumatta kärkevät he kuumuutta ja wilua, janoa ja nälkää eivätkä helposti wäsy ruumiillisista ponnistuksista. Luonteeltaan owat he iloisia, tanssiwat, laulawat ja leikkiwät, kun heillä wain on joutawaa aikaa. Suowutusjuomia rakastawat he suuresti. Walopuolena heidän luonteessaan mainitsee Carpini, että he kammoawat walhetta. Warkaudet owat hywin harwinaisia eikä kenenkään tarwitse toiselta kätkeä kallisarwoista omaisuuttaan. Keskinäisessä elämässään owat mongoolit rauhaa rakastawia; murhat ja wäkiwallanteot owat harwinaisia. Wihollisiaan vastaan owat he tawattoman julmia, eivätkä silloin pane ihmiselämälle mitään arwoa. Päälliköitä pidetään suuressa arwoessa.

Mongoolit uskowat yhteen Jumalaan, kaiken maailman luojaan, joka palkitsee hyviä ja rankaisee huonoja ihmisiä. Tämän ohessa palwelewat mongoolit aurinkoa, kunta, tulta, maata ja wettä. Samoin palwelewat he huowasta tehtyjä, ihmisen muotoon kuvattuja epäjumalan kuvia. Edelleen owat he kowin taika-uskoisia; tuli puhdistaa heidän mielestään kaikki. Kun joku heidän päälliköistään kuolee, niin lasketaan hänen hautansa pöytä, kaukaloollinen lihaa, maljallinen tammanmaitoa, tamma warsoineen ja täysin warustettu hewonen, satuloineen suitsineen. Wainaja muka tarwitsee kaiken tämän tuon ilmoisilla mailla.

Käwisi tässä pitkäksi kertoa kaikista niistä hawainnoista, jotka Carpini teki, odottaessaan suurkaanin waalia. Wiimeinkin tapahtui Kujukin kruunaus. Jonkun matkan päässä leiristä pystytettiin erään puron rannalle suuri kruunaustelita. Sen patjaat oliwat kultalewyillä katetut ja sijästä oli telttä kaultaaltaan katettu punaisella kankaalla. Elokuun 24 päivänä tapahtui kruunaus. Kaikki rukoilivat hartaasti kaswot eteläänpäin kääntyneinä. Tämän perästä nostettiin Kujuk suurkaanin istuimelle, kaikki lankeiwat polwilleen hänen eteenpä ja waali oli nyt toimitettu.

Kohta kruunauksen jälkeen saivat Carpini ja Tapani Böömiläinen läskyn saapua suurkaanin telktaan, jonne kaikki muutkin wieraiden kansojen lähettiläät olivat kokoontuneet, tuoden muassaan kallisarvoisia lahjoja. Paawin köyhillä lähettiläillä ei ollut mitään lahjoja antaa ja heitä kohdeltiinkin hlenkatseellisesti. Monta päivää saivat he odottaa vastausta paawin kirjeisiin. Heitä kohdeltiin huonosti, niin että he tänä odotuksen aikana olivat milt'ei nälkään nääntyä. Wihdoin saivat he läskyn tulla erään korkean hoviheran luo, joka heille antoi suurkaanin vastauksen paawille. Kirje loppui näillä pöyhkeillä sanoilla: „Me palwelemme Jumalaa, ja hänen avullaan tulemme me häwittämään koko maailman idästä hamaan länteen saakka“.

Selmikuun 1 p:nä 1247 lähtiwät paawin lähettiläät kotimatalle. Pitkän ja waiwaloisen matkan perästä saapuivat he wasta vuoden lopulla kotimaahansa.

Muutamia vuosia Carpinin matkan jälkeen lewiji Europassa se huhu, että mongoolien suurkaani muka oli kääntynyt kristinuskoon. Tästä huhusta tietysti ei ollut vähintäkään perää, mutta sitä uskottiin, ja Ranskan silloinen hurskas kuningas Ludwig IX päätti kohta lähettää lähettiläitä suurkaanin luo, wahwistaakseen häntä uskossaan. Lähetystää johtamaan walittiin hollantilainen munkki Ruysbroek, myöskin tunnettu Rubruquis nimellä.

Sefäkuussa w. 1253 lähtiwät Ruysbroek ja hänen seuralaisensa meriteitse Konstantinopoliin. Sieltä jatkoivat he matkaansa Don wirran suulle. Ruysbroek mainitsee matkakertomuksessaan, että niillä feuduilla vielä siihen aikaan löytyi göötiläisiä, muinoisten kansainwaelluksen aikuisien göötiläisten jälkeläisiä. Ruysbroek, joka oli hollantilainen, tunsi kohta heidän germaanilaisen kieltensä. Afwanmeren pohjoispuolella asuslewat mongoolit kohtelivat ensin lähettiläitä tylysti, mutta sittenkun heidän ruhtinaanja Zagatal oli lutenut Ranskan kuninkaan kirjeen, muuttui hänen

käyntöksensä ystävällisemmäksi ja hän varusti lähettiläät hevosilla, härjillä ja wankkureilla matkaa warten. Matkalla kohtasivat he muun muassa kuljeskelewan paimentolaiskylän ja seurasivat sitä kymmenen päivää, waikk'eivät mongoolit heille osoittaneet minkäänlaista wieraanwaraisuutta. Jonkun matkan päästä saapuivat he kumaanien autioon aromaahan ja tulivat viimein kahden kuukauden waiwaloisen matkan perästä Sartak nimisen ruhtinaan leiriin Wolgawirran rannalla.

Sartak oli kuuluisan Batu kaanin poika. Hän otti lähettiläät juhlallisesti vastaan. Ruysbroek ja hänen seuraalaisensa astuivat Sartakin eteen puettuina papillisiiin juhlapukuihinsa. He kantoiwat patjalla Ranskan kuninkaan lahjoittaman psalterionin, messukirjan, ristin ja suitsutusastian. Tultuaan Sartakin eteen lauloiwat lähettiläät *salve regina* hymniä. Heidän oli noudattaminen kaikenlaisia outoja tapoja. Muun muassa he eiwät millään muotoa saaneet jaloillaan koskettaa palatsin kynnnykseen, sillä sitä olisi pidetty anteeffsi antamattomana syntinä. Sartak ja yksi hänen waimoistaan, joka oli saapuwilla, tarkastiwat wivusti lähettiläitä ja päästiwät heidät sitten menemään. Ruysbroek kertoo Sartakilla olleen kuusi waimoa. Jokaisella heistä oli oma palatsinsa ja tämän lisäksi 200 wankkuria, joista muutamat oliwat 20 jalkaa leweät ja joiden wettämiseen tarwittiin 11 härkäparia. — Oliko Sartak kaani kristitty wai ei, siitä ei Ruysbroek saanut selkoa.

Sartak kehotti lähettiläitä jatkamaan matkaansa isänsä, Batu kaanin, luo. Siellä uudistettiin sama vastaanotto kuin Sartakinin hewisja. Batu ei kuitenkaan katsonut woiwansa ryhtyä keskusteluihin Ranskan kuninkaan lähettiläiden kansja, waan lähetti heidät suurkaanin Mangun howiin Karakorumiin.

Kuljettuaan baskiirien ja uiguurien maan läpi, saapui Ruysbroek Karakorumiin. Omituisuutena mainittakoon, että täällä, mongoolilaiswallan pääkaupungissa, löytyi yksi kristitty kirkko ja kaksi muhamettilaisista moskeaa. Mongoolit

olivat yleensä uskonnonasioissa jangen suvaitsevia. Kaakaa julmuuttaan harjoittivat he vain vihollisiaan vastaan ja ryöstöretkillään.

Suurkaani ei kuitenkaan tällä kertaa asunut Karaforumissa, joten Ruysbroekin täytyi kulkea vieläkin edemmäksi, häntä tawataksien. Tultuaan viimein siihen kaupunkiin, missä Mangu kaani piti hoviaan, ja mennessään hänen puheilleen, astui Ruysbroek fransiskolaismunkiston sääntöjen mukaan paljain jaloin, josta oli seurauksena, että hän pakkasessa palellutti warpaansa. Suurkaani oli ulkomuodoltaan litteänenäinen, keskikokoinen. Hän wirui wuoteentapaisella walta-istuimella puettuna kallisarwoisiin turkiksiin. Hänen ympärillään oli jahtihaukkoja ja monenlaisia muita lintuja. Ruysbroekille tarjottiin tammanmaidosta ja wäkiwiinasta walmistettua juomaa, mutta hän ei ottanut sitä nauttiaksien. Suurkaani sitä wastoin maisteli ahkerasti tätä wäkijuomaa sillä seurauksella, että hän ennen pitkään päihtyi eikä kyennyt antamaan wastausta lähettäläiden kirjeisiin. Sittemmin kutsuttiin Ruysbroek useampaan kertaan suurkaanin puheille ja pääsi viimein lähtemään kotimatalle. Hän kulki silloin jotenkin samaa tietä kuin oli tullutkin.

Ruysbroek ei ollut lähestään niin tarkka hawaintojen tekijä kuin hänen edeltäjänsä Carpini. Hänen matkakertomuksensa on jotenkin kuiva ja yksitoikkoinen.

Carpinin ja Ruysbroekin matkat Aasiassa herättiwät suurta huomiota eritenkin Venetsiassa ja Genowassa, sen ajan mahtawimmisissa kauppowaltioissa. Venetsialaiset ja genowalaiset alkoivat miettiä uuden kauppatien awaamista Indiaan ja Kiinaan. Tähän asti oliwat näiden maiden kallisarwoiset tuotteet saapuneet Europaan Egyptin kautta ja wälityksellä.

Wuonna 1260 päätti kaksi venetsialaista aatelismiestä, welsjekset Nicolo ja Matteo Polo, lähteä mongoolien

maahan kauppamatkalle. Venetsialaisilla oli siihen aikaan kauppa-siirtokuntia aina Krim'in niemimaalla asti ja siellä oli Polo nimisellä kauppahuoneellakin haaraosasto, jota hoiti Andrea Polo, vanhin weljeksistä.

Tänne lähtivät Nicolo ja Matteo Polo ensin ja jatkoivat sieltä matkaansa Wolgawirran seutuwille, mongoolilaisen Barkai nimisen ruhtinaan leiriin. Heillä oli mukanaan kallisarvoisia jalokiviä, joita he aikoiivat kaupitella mongoolilaiselle ruhtinaalle. Kauppa onnistuikin erittäin hyvin, sillä Barkai kaani osti jalokivet kahdenkertaisesta hinnasta. Kaanin leirisä saivat venetsialaiset koea ystäväällistä kohtelua, jonka vuoksi he wiipyivät siellä kokonaisen vuoden hänen vierinaan.

Heidän siellä ollessaan syttyi sota Barkain ja Hulagu nimisen mongoolilaisen ruhtinaan välillä. Nicolo ja Matteo Polo päättivät silloin siirtyä loitommaksi sotajoukkojen jaloista ja muuttivat Bokhara'an, Barkai kaanin pääkaupunkiin. Siellä wiipyivät he kokonaista kolme vuotta.

Sodassa joutui Barkai kaani tappiolle, hänen pääkaupunkinsa valloitettiin ja Polo weljeksetkin joutuivat wihollisten käsiin. Hulagu kaanin sotapäälliköt pakottivat heitä lähtemään mongoolilaisen suurkaanin, Kublain, luo Kiinaan.

Venetsialaisilla oli nyt pitkä matka edessä. Wasta vuoden kuluttua saapuivat he siihen kaupunkiin Kiinan pohjoisrajalla, missä Kublai kaani piti kesäasuntoaan. Suurkaani otti heitä ystävällisesti vastaan. Polo weljekset saivat kertoa hänelle Europan oloista, semminkin paawista, josta hän tahtoi tarkkoja tietoja. Nicolo ja Matteo osasivat kumpikin sujuvasti puhua tataarinkieltä, niin ett'ei tämä tietojen antaminen tuottanut heille mitään vaikeuksia. Suurkaani ehdotti, että venetsialaiset lähtisivät hänen lähettiläinään wiemään kirjettä Rooman paawille. Kirje oli kirjoitettu turkinkielellä ja siinä pyysi suurkaani paawia lähetämään sata lähetyssaarnaajaa kääntämään mongoolilaisia kristinuskoon.

Polo weljekset ottivat tämän tarjoomuksen kiitollisuudella vastaan iloisfaan siitä että nyt pääsivät matkusta

12. Itämaalainen matkaseurue Syrian erämaassa.

maan kotimaahansa takaisin ja päälle päätteeksi mahtawan suurkaanin lähettiläinä. He saivat passin, joka oikeutti

heitä kaikilla suurkaanin valtakunnassa saamaan niin paljon väkeä ja hewosia kuin wain tarwitfiwat. Heidän mukanaan seurasi eräs korkearwoinen mongoolilainen ylimys, jonka piti tuoman suurkaanille öljyä siitä lampusta, mikä lakkaamatta paloi Kristuksen hautakappelissa Jerusalemissa.

Wuonna 1266 lähtiwät Polo weljekset matkalleen Europaan. Mutta waikka heitä suurkaanin lähettikään kaikilla autettiin, niin saapuivat he wasta kolmen vuoden perästä Laias nimiseen satamakaupunkiin Armeniassa, josta he vielä samana vuonna, 1269, tulivat Palestinaan. Täällä saiwat he Tebaldo nimiseltä piispalta kuulla, että paawi Clemens IV, jolle suurkaani oli kirjeensä kirjoittanut, juuri äskettäin oli kuollut. Mongoolilainen ylimys, joka oli heitä matkalla seurannut ja jonka piti tuoda öljyä pyhän handan lampusta, oli myös matkalla kuollut.

Polo weljekset päättiwät nyt matkustaa kotiinsa Venetiaan, odottamaan uuden paawin waalia. Täällä oli suuria muutoksia tapahtunut heidän perheoloissaan. Nicolon waimo oli kuollut, jättäen jälkeensä Marco nimisen pojan, joka oli syntynyt w. 1256.

Jonkun ajan kuluttua ratkaistiin kysymys paawin waalista. Walituksi tuli juuri sama Tebaldo piispa, jonka Polo weljekset oliwat tawanneet Palestinaassa. Paawina otti hän nimen Gregorius X. Uusi paawi kutsui kohta weljekset luokseen, antoi heille kirjeen wiedä mongoolien suurkaanille ja lähetti kaksi munkkia lähetyksaarnaajiksi hänen valtakuntaansa. Öljyä pyhän handan lampusta oliwat he jo sitä ennen saaneet.

Warustettuina paawin siunauksella lähtiwät Nicolo ja Matteo Polo pitkälle matkalleen Kiinaan. Nicolo otti myös Marco nimisen poikansa mukaansa. Armeniassa erosiwat paawin lähettämät munkit kyllästyneinä matkan waaroihin seurueesta ja jättiwät Polo weljekset ynnä nuoren Marcon yksin matkaa jatkamaan. Heidän matkansa kesti puoli-

neljättä vuotta, ennenkuin he viimein saapuivat Kiinaan, Kublai kaanin hoviin.

13. Marco Polo „Maailman ihmeet“ nimisen kirjan ensimmäisestä painoksesta v:lta 1477.

Marco Polosta tuli sitten sangen merkillinen mies. Hän oli terävä=älyinen, rohkea ja neuvokas. Hänellä oli

erinomainen taipumus oppimaan wieraita kieliä. Niikaa woittaen kohosi nuori Marco Polo Kublai kaanin suureen suosioon. Suurkaani antoi hänen toimekseen monta tärkeätä tehtävää ja koska hän aina hywin toimitti nämä tehtävät, niin saawutti hän wähitellen sangen mahtawan aseman suurkaanin hewisfa.

Kun Marco Polo ensi kerran tapasi suurkaanin, afui hallitsija kesäpalatsissaan Kiinan pohjoisessa osassa. Täällä oli hänen tapana oleskella kauniimpana vuoden aikana, nimittäin kesä-, heinä- ja elokuulla. Marco Polo kertoo suurkaanin kesäasunnosta ja sen merkkillisyyhistä seuraawalla tawalla. Palatsi sijaitfi erään suuren puutarhan keskellä, jossa löytyi eläintarhoja, suihkukaiwoja ja muita komeita laitoksia. Itse palatsi oli marmorista ja muusta kivistä; sen salien seinät oliwat sijästä kullatut. Suurkaani piti palveluksessaan astroloogeja eli tähtitietäjiä ja näiden tärkeänä welvollisuutena oli muun muassa kauniin ilman tekeminen. Voitsutaidollaan osasiwat he karkoittaa sadetta, jumua ja rumaa säätä. Omasta puolestaan ei Marco Polo näy laisinkaan epäilewän tietäjien suurta kykyä. „Nämä wiisaat miehet“, sanoo hän, „owat kahta lajia, kumpaisetkin epäjumalan palvelijoita. He tuntewat paremmin kuin kaiffi muut ihmiset paholaisen konstit ja tai'at, ja minkä he tekewät, sen he tekewät perkeleen avulla, mutta muita ihmisiä uskottelewat he, toimiwansa pyhän woiman ja Jumalan avulla. On tullut tawakfi näiden ihmisten kesken, että kun mies tuomitaan kuolemaan ja mestataan, niin ottawat he hänen ruumiinsa, keittävät ja syöwät sen, mutta sitä he eiwät millään ehdolla tekifi, jos ihminen on kuollut luonnollisella tawalla. Ja nämä ihmiset, joista olen puhunut, owat niin taitawia, että he osaawat tehdä sen ihmeen, josta nyt tahdon kertoa. Kun suurkaani komeimmassa salissaan istuu pöydän ääressä, joka on kahdeksan käsiwarren pituinen, ja maljat seisowat salinsaattialla hywinfin hymnemen askeleen päässä pöydästä, kaiffi wiinillä, maidolla tai muilla

hyvillä juomilla täytetyt, niin saavat nämä ihmiset taifan tempuillaan täysinäiset maljat kohoamaan ylös ilmaan ja asettumaan suurkaanin eteen, kenenkään niihin koskematta. Tämä on totinen tosi eikä mikään walhe. Muuten saattavat taitawat noidat teille sanoa, miten tämä on mahdollista“.

Kublai kaania arwelee Marco Polo koko maailman mahtawimmaksi hallitsijaksi. Hän omistaa enemmän maata kuin kukaan muu ihminen ensimmäisen kanta-ikämmme, Katamin, ajoista asti. Suurkaani oli jo siihen aikaan kun Marco Polo hänet tapasi vanha mies. Hänen setänsä, Naian, yritti kerran kopinoimaan häntä vastaan ja koki suunnattoman sotajoukon, 400,000 ratsastajaa. Kublai kaani keräsi hänkin „kaikesa hiljaisuudessa“ itselleen sotajoukon, 360,000 ratsumiestä ja 100,000 jalkamiestä, ja lähti setäänsä vastaan. Siinä werisessä taistelussa, mikä nyt syytti, joutui Naian tappiolle, saatiin wangituksi ja mestattiin. Mutta koska hän oli hallitsijaperheen jäsen, niin mestaus ei woinut tapahtua tawallisella tawalla. Hänet ommeltiin maton sisään ja rawistettiin siinä, kunnes hän kuoli. Se oli Naian kaanin julma loppu.

Warfinaista howiaan piti Kublai kaani Kambaluk nimisessä pääkaupungissaan, nykyisessä Peking'issä. Suurkaanin palatsista Kambalukissa kertoo Marco Polo seuraawalla tawalla. „Palatsin ympäri on rakennettu neliskulmainen muuri, jonka kukin sivu on peninkulman pituinen. Tämä muuri on hywin paksu, ainakin kymmentä askelmittaa korkeaa, lumiwalkoinen ja hampailta warustettu. Kussakin muurinnurkassa löytyy erittäin kaunis ja sängen rikkaasti koristettu palatsi, jossa säilytetään suurkaanin sotapuvut, jouset, wiinit, fatulat, hänen hevosiensä suitset, hänen joustenjanteensa ja kaikki, mitä hän tarvitsee sodassa. Kesellä kutakin sivua löytyy vielä palatsi, samanlainen kuin nuo mainitut kulmapalatsit, siis kaikkiaan kahdeksan palatsia, jotka kaikki sijäلتävät sotatarpeita; kuitenkin niin, että kussa-

kin löytyy ainoastaan yhtä lajia: jousia yhdespä, satuloita toisessa j. n. e. Tämän muurin eteläisellä sivulla nähdään

14. Marco Polo, hänen isänsä ja setänsä Kublai kaanin hovissa.

wiisi porttia, joista keskimmäinen on suurin ja jota ei avata muutoin kuin suurkaanin astuesssa siitä sisään tai ulos. Tämän portin lumpaisellakin puolella löytyy pie-

nempi portti, joka on aiottu kaikkia muita kulkijoita warten, ja sen lisäksi vielä kaksi porttia. Tämän muurin sisäpuolella kohoaa toinen muuri, jonka yhteyteen samoin on rakennettu kahdeksan samanlaista palatsia sotawarustuksien säilyttämistä warten“.

„Tämä muuri on niinkuin ulkomuurikin warustettu wiidellä portilla eteläisellä siwullaan. Muilla siwuilla löytyy näisjä muureissa ainoastaan yksi ainoa portti. Näiden muurien sisäpuolella on suurkaanin asuinpalatsi, ja minä tahdon kuvata sen teille. Sen suurempaa rakennusta ei ole koskaan nähty. Siinä on wain yksi ainoa kerros, mutta pohjakerros kohoaa kymmenen kädenmittaa maasta. Katto on hywin korkea, salien ja huoneiden seinät kokonaan kullalla ja hopealla katetut. Niihin on kuvattu loushikäärmeitä, sarwikarjaa, lintuja, hewosia ja paljon muita eläimiä, niin ett'ei silmä erota muuta kuin kulta ja kuvia. Sali on niin pitkä ja lewä, että seitsemättä tuhatta ihmistä woipi siellä aterioida. Siellä löytyy niin monta huonetta, että on oikein kumma. Kaikki on niin suuremmoista ja hywin tehtyä, ett'ei koko maailmassa löydy ketään, joka saisi parempaa aikaan, waikka hänellä siihen kykyä olisikin. Katto on maalattu punaiseksi, wiheriäiseksi, siniseksi, keltaiseksi ja muun wäriiseksi ja niin hywin wernisjattu, että se hohtaa kuin kristalli ja näkyy jo loitoksi. Se on sitä paitsi niin lujaa tekoa, että se saattaa kestää monta vuotta. Molempien ulkomuurien välisellä alalla löytyy ruohokenttiä, jotka kaswawat kauniita puita ja joilla elää erilaisia eläimiä. Siellä nähdään walkeisia hirwiä, myski-eläimiä, metsäkauriita, jalohirwiä ja muita kauniita eläimiä, joiden juoksutantereena on koko muurien wälinen ala paitsi se osa siitä, minkä tiet täyttävät. Luoteisella puolella nähdään hywin suuri järwi, jossa löytyy runsaasti kaloja, sillä hallitsija on tuottanut siihen monta lajia, että hän milloin hywänsä woipi saada sitä laatua kalaa kuin hän haluaa. Tästä järwestä alkaa suuri joki, joka juoksee ulos palatsista, mutta rauta- ja waskilangasta

tehty werfko sulkee joen ja estää kalat pääsemästä pois järvestä. Pohjan puolella on suurkaani nuolentantaman päähän palatsista teettänyt sadan jalan forkuisen multawuoren, joka on toista penikulmaa ympärimitaten. Se on istutettu täyteen puita, joista eiwät lehdet koskaan warise, waan jotka aina wihannoiwat. Jos suurkaani saapi kuulla puhuttawan jostain kauniista puusta, niin otattaa hän sen juurineen maamöhkäleineen ylös ja wedättää sen norjuillaan tälle multawuorelle. Hän ei wälitä siitä, waikka puu olisi kuinka suuri hywänjä, ja siten on hänellä maailman kauniimmat puut. Suurkaani on tuottanut wiheriäistä multaa wuorelle, niin että wuori ja puut owat wiheriät eikä filmä erota siinä muuta kuin paljasta wiheriää, jonka wuoksi koko laitosta kutsutaankin Wiheräwuoreksi. Sen huipulla kohoaa suuri, kaunis palatsi, joka sekin on aiwan wiheriä. Wuori, puut ja palatsi muodostawat yhdessä niin kauniin taulun, että jokaisen katselijan täytyy siitä iloita, ja kaiken tämän on suurkaani tehnyt saadakseen nauttia tuosta kauniista näköalasta“.

Uudenwuoden päivää ja suurkaanin syntymäpäivää wietetään suurimpina juhlapäiwinä. Suurkaanin syntymäpäivä-juhlaana pitävät kaikki hänen alamaisensa, pakanat niin hywin kuin kristitytkin, esirukouksia hallitsijansa menestykseksi. Uudenwuoden juhlassa pukeutuu kaikki kansa walkeisiin waatteisiin, sillä walkeata pidetään onnea tuottawana värinä. Silloin pannaan toimeen komea juhlasaatto. Sata-tuhatta loistawilla waiipoilla koristettua hewosta, wiisentuhatta kallisarwoisilla kankailla werhottua norsua ja suuri joukko kameleja kulkee silloin hallitsijan waltaistuimen ohi.

Suurkaani on innokas metsästäjä. Hänellä on kestytettyjä ilweksjiä, leopardveja, suuria leijonia, kottia ja suuri joukko koiria, joita hän käyttää metsänriistan ajamiseen. Kottikat owat niin harjoitettuja, että niillä saattaa susiakin metsästää. — Tämä Marco Polon kertomus kottista, joita käytetään sudenajossa, ei ole liioiteltu mielikuvituksen luoma.

Wielä tänä päivänäkin käyttävät Altain vuoristossa kirgiisit kesytettyjä kottia ketun- ja sudenajossa. — Maaliskuussa lähtee suurkaani metsästysretkelleen Amurjoen seu-
duille. Hänellä on silloin kerallaan monta tuhatta haukka-
miestä ja suuri joukko jahtihaukkoja. Komea, neljän norsun
kantama telttapalatši kuljetetaan mukana. Metsämailla
pyhtää suurkaani kurfia, joutsenia, jäniksiä, hirviä ja metsä-
kauriita. Sitten palaa hän taas takaisin Kambalukiin.

Marco Polon kertomuksen mukaan on suurkaanin
valtakunta jaettu 34:ään maakuntaan. Hallintoa hoitaa
suurkaanin nimesä 12 pääministeriä, joilla kullakin on oma
palatšinsa Kambalukissa. Kukin ministerin palatšissa asu-
wat myös ne korkeat wirkamiehet ja kirjurit, jotka pitävät
huolta hallintoalueen juoksewista asioista. Pääkaupungista
fäteilee teitä kaiikkiin valtakunnan osiin. Näiden teiden
warjilla löytyy aina 22 penikulman matkan päässä toisistaan
hywin varustettuja postiasemia ja jokaisessa sellaisessa
asemassa löytyy aina 200 hevosta valmiina lennättämään
hallitsijan viestejä eteenpäin. Postiasemien välillä löytyy
sitä paitši aina kolmen penikulman välimatkalla kyliä,
joissa suurkaanin sanansaattajat asuwat. Kun sanansaattaja
saapi sanoman wiedälseen, niin lähtee hän kohta tähttä
wanhuttia juoksemaan seuraawan sanansaattajan luo; tämä
taas lennättää viestin juoksujalassa seuraawan sanansaatta-
jan luo j. n. e. Viestinwiejien wirkapukuun kuuluu pään
ympäri sidottu kääre ja tiukukelloilla warustettu wyö lan-
tioilla. Kun he juoksewat, niin helähtelewät tiukukellot, niin
että matkustajat jo kaukaa kuulewat, että juoksijamies on
tulossa. Tällä tavalla saapi suurkaani hywin lyhyessä
ajassa tietoja valtakuntansa kaukaisimmistakin osista. Suur-
kaani ei maksa näille viestinwiejille mitään palkkaa; heidän
ainoa etunsa on weronwapaus. Postiasemiin tähttyy lähi-
seutuwillä asuwan kansan tuoda hevosia, kun niitä tarvitaan.

Kambaluk on tärkeä kauppaupunki, johon tuodaan
kauppatawaraa kaiikista maailman ääristä. Rahana käynte-

tään silkkiäispuun kuoresta tehtyä paperia. Paperi leikataan erisuuruisiin kaistaleihin, riippuen sen summan suuruudesta, jota ne vastaavat. Kukin kaistale on varustettu suurkaanin sinetillä. Kaikki suurkaanin alamaiset ovat hengenrangaistuksen uhalla velkاپäätt ottamaan vastaan tätä rahaa kauppoissaan. Jalokivien, helmien, kullan ja hopean omistajat ovat velvolliset useampia kertoja vuodessa tuomaan aarteensa keisarilliseen rahapajaan, jolloin he niiden sijaan saavat äsken mainittua paperirahaa. Suurkaani saapi täten kaikki maan kalleudet omaan haltuunsa.

Suurkaani pitää kuitenkin isällistä huolta alamaisistaan. Katovuosien sattuesssa vapautetaan köyhät veroista ja puutetta kärjiville annetaan wiljaa hallitsijan wiljavarastoista. Jos eläinrutto raivoaa, niin lahjoittaa hallitsija uutta karjaa wahinkoa kärjineille. Kambalukissa ruokkii suurkaani joka päivä 30,000 köyhää eikä kenenkään tarvitse turhaan tulla hänen palatsiinsa apua pyytämään.

Kiinassa asuvat mongoolit, joista Marco Polo kertoo, eivät enää olleet samoja raakalaisia kuin Dshingiskaanin julmat soturit. He olivat täydellisesti omistaneet kiinalaisten ikinanhan sivistyksen. Kaikki mitä Marco Polo puhuu hywin hoidetuista teistä, järjestetystä postinkulusta, paperirahasta y. m., ovat wanhoja kiinalaisia laitoksia.

Kuten jo mainittiin, oli Marco Polo suurkaanin suuresä suosiolla. Hallitsija lähetti häntä lähettiläänään moneen wieraaseen maahan. Sellaisissa toimisissa matkusti Marco Polo Ceilonissa, Koromandel ja Malabar rannikoilla ja Taka-Indiassa. Edelleen matkusteli hän Tibet'issä ja muissa Kiinanmaan eri osissa. Kaikkiällä teki hän tarkkoja hawaintoja maan laadusta, wieraista kansoista, niiden tawoista ja laitoksista. Se oli kerrassaan outo, ikäänkuin satumailma, jonka wenetzialainen matkustaja kohtasi Itä-Afiassa. Waltaawan suurekas luonto ja wosituhanfia wanha sivistys, kaikki oli täällä niin peräti toisenlaista kuin Euroopassa. — Useampia wuosia oli Marco Polo

Yang-Tschu nimisen kaupungin ylimpänä käskynhaltijana. Hänen hallituspiiriinsä kuului sitä paitsi seitsemänkolmatta muuta kaupunkia. Marco Polo kertoo myös Cipangu nimisestä maasta, s. o. nykyisestä Japan'ista. Tämä maa ei kuulunut Kublai kaanin valtakuntaan, vaikka hän kyllä oli yrittänyt sitäkin valloittaa. Japanisissa ei Marco Polo kuitenkaan itse käynyt, vaan on hän sepittänyt tämän kertomuksensa muilta saatujen tietojen nojalla.

Marco Polo, hänen isänsä ja setänsä olivat kokonaista kassikymmentä vuotta olleet erotetut kotimaastaan. Seitsemäntoista vuotta olivat he olleet suurkaanin palveluksessa. Mutta vaikka heillä oli tarjona sekä kunniaa että suuria rikkauksia, niin halusivat he takaisin Europaan, kotimaahansa ja omaistensa luo. He pyhivät siis suurkaanilta lupaa saadaikseen lähteä kotimatalle, mutta tämä ei tahtonut heistä erota. Hän tarjosi heille mitä suurimpia etuja, jos he jäisivät hänen valtakuntaansa, ja kun venetsialaiset eivät aikeestaan luopuneet, niin kielsi hän suorastaan heitä lähtemästä. Näytti siis siltä, kuin heidän täytyisi elinajakseen jäädä Kiinaan asumaan.

Viimein sattui kuitenkin tapaus, joka saattoi suurkaanin luopumaan estelemisestään. Eräs Persiassa hallitseva mongoolilainen vasalliruhtinas nimeltä Arghun toimitti lähetystön Kublai kaanin luo pyytämään ruhtinarta suurkaanin perheestä itselleen puolisoiksi. Kublai antoi Arghunille oman tyttärensä, Kogatran, puolisoiksi ja lähetystön oli määrä wiedä ruhtinatar maitse Persiaan. Mutta matka onnistui sängen huonosti. Saattojoukon tuli näet kulkea sellaisien seutujen läpi, missä väestö oli nousnut kapinaan suurkaania vastaan, ja Kogatra ruhtinattaren tähtyi palata takaisin isänsä luo, voimatta jatkaa matkaansa Persiaan. Persialaiset lähettivät päättivät senvuoksi matkustaa meritse, arwellsen sitä tietä turvallisemmaksi. He olivat kuulleet, että Kublai kaanin hoviessa oleskeli kolme muukalaista, jotka olivat taita-

wia merimiehiä ja pyhysivät saadakseen heitä retken johtajiksi.

15. Kublai kaani warustaa laivaston.

Suurkaani antoi silloin, vaikka vastenmielisesti, wenesjalaisille luvan matkustaa. Hän warusti komean laivaston, 14 suurta nelimastoista laiwaa, ja Marco Polo

pantiin sen johtajaksi. Toisissa lainoissa oli 250 miehinen laivaväestö. Ruokavaroja oli otettu mukaan kahdeksi vuodeksi. Ei tarvittu siis pelätä vihollisia eikä puutetta.

Wuonna 1291 tai 1292 nousivat Marco Polo ynnä hänen isänsä ja setänsä laivoihinsa Zaitem nimisessä sata-massa ja alkoivat merkkillistä purjehdusmatkaansa ensin Persiaan ja sitten kotimaatansa kohti. Ensin kulki laivasto Ciamba nimiseen maahan, s. o. nykyiseen ranskalaiseen Saigun siirtokuntaan Kokintiinan eteläisessä osassa. Maa kuului siihen aikaan vasalli-waltakuntana suurkaanille ja sen hallitsija maksoi norsuja wuotuisena werona Kublai kaanille. Saigunista tuli laivasto Sumatra saarelle, jonka Marco Polo matkakertomuksessaan nimittää Pieneksi Jawaksi. Tämän saaren merkkillisyytenä mainitsee hän muun muassa hännällä warustettuja ihmisiä — nähtävästi orang-utang apinoita.

Sumatrasta tultiin ensin Andamanein ja Mikobarein saaristolle ja sitten Ceiloniin. Wiimeksi mainitusmaassa herätti tawatoin jalokiwien rikkaus Marco Polon ihmettelystä. Saaren kuninkaalla kuuluu olleen hallussaan käden pituinen ja käsiwarren paksuinen rubiini, jota suurkaani turhaan oli koettanut häneltä ostaa kokonaisen kaupungin ostohinnasta. Ceilonista tulivat matkustajat Koromandel rannikolle. Marco Polo puhuu matkakertomuksessaan näillä senduin waltitewista uskonnollisista tawoista, muun muassa siitä, kuinka waimot, jäätyään leskiksi, wapaaehtoisesti uhraawat henkensä mieswainaaajiensa polttorwioilla.

Koromandel rannikolta suuntausivat wenetzialaiset matkansa Muftili nimiseen kuningaskuntaan, nykyiseen Golkondaan. Täällä löytyi rikkaita timanttikawoksia, joita maan-asukkaat käyttiwät hyväkseen omituisella tawalla. Marco Polo kertoo nimittäin näistä kawoksista seuraawan kummallisen tarinan. Timanttikawoksissa löytyy paljon myrkyllisiä käärmeitä, jotka telewät siellä olemisen ihmisille wauralliseksi. Kawosmiehet kiipeäwät senwuoksi wuorien kor-

keimmille jyrkän teille ja wiskaawat sieltä tuoreita lihakimpaleita rotkoihin. Lihakimpaleet putoawat timanttien päälle, jotka tarttuwat niihin kiinni. Mutta vuoristossa asusteleewalkoisia kottia, jotka pyytävät käärmeitä. Kun kottat näkewät lihan rotkoissa, niin hylkääwät ne sen kimppuun ja wiewät sen mukanaan. Vuorimiehet taas seuraawat tarkasti kottien lentoa, ja merkittyään sen paikan, mihin ne owat laskeutuneet alas saalistaan syömään, peloittawat he ankaroilta huudoilla kottat tiehensä ja forjaawat kallisarwoiset timantit talteen. Toisinaan owat kottat kuitenkin jo ennätäneet syödä lihakimpaleensa ja silloin löytywät timantit niiden suoli-ulostuksista. — Tätä kertomusta pitää Marco Polo täytenä totena eikä sitä vähääkään epäile.

Indiassa kulki Marco Polo vielä monessa muussa merkkillisessä paikassa. Sieltä olisi hänellä ollut werrattain lyhyt matka Persiaan, jonne hänen oli määrä saattaa mongoolilaista kuninkaantytärtään, mutta sen sijaan purjehti hän pitkin Araapian niemimaata aina Punaisen meren suuhun ja sieltä Afrikan itäistä rantaa pitkin aina Madagaskarin saarelle. Sieltä kertoo hän kummallisia tarinoita mainitulla saarella eläwästä „roof“ nimisestä jättiläislinnusta, joka on niin tawattoman suuri, että se woi lentää ilmassa, pitäen elefanttia kynsisjään. Tässäkin liikkuu Marco Polo kyllä todellisuuden pohjalla, waikka hänen wilkas mielikuwituksensa houkuttelee häntä uskomaan olemattomiaakin asianhaaroja. Madagaskar saarella eli todellakin Marco Polon aikaan eräs jättiläisstrutsi (*Aepyornis maximus*), paljon suurempi kuin mikään nyt eläwistä linnuista. Tämän strutsilinnun munia löydetään joskus vieläkin Madagaskarilla, waikka itse eläin jo on kuollut sukupuuttoon.

Marco Polo purjehti vieläkin kauemmaksi, aina Sانسibariin saakka. Hän antaa tarvan kertomuksen siellä eläwien neekerien ulkomuodosta ja tawoista. Muun muassa kiittää hän heitä woimalliseksi kantajiksi, jommoiksi sansibarilaiset vieläkin owat tunnetut. Näyhyään Abessiniasa, purjehti

Marco Polo takaisin Persiaan ja jätti sinne tataarilaisen kuninkaantytärtären, jota hän oli lähetetty saattamaan.

Ottuaan jäähyväiset kuninkaantytärtäreltä, jatkoivat venetsialaiset matkaansa kotimaahansa. Heille oli annettu runsaita lahjoja ja luja saattojoukko matkan turvaksi.

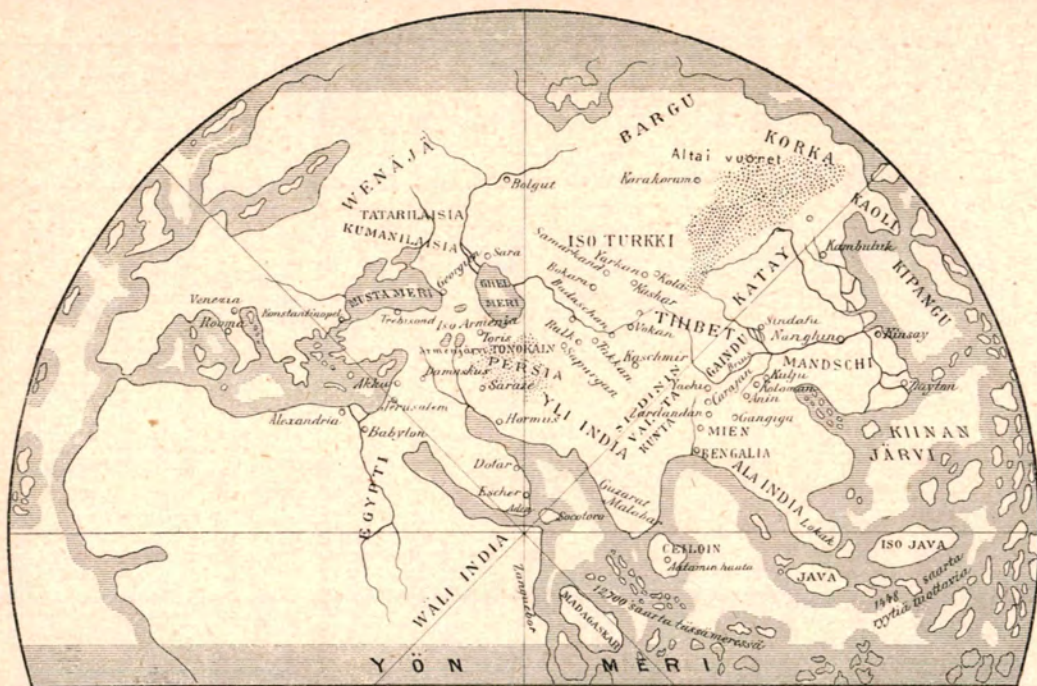
Wuonna 1295 saapuivat Marco Polo, hänen isänsä ja setänsä wihdoin Venetsiaan, oltuaan neljäkolmatta vuotta pois kotoaan. Siellä eivät edes heidän omaisensaakaan heitä enään tunteneet. Kun he tulivat taloon, niin asui siellä wieraita ihmisiä, heidän kaukaisempia sukulaisiaan. Nämä oudoksuiwat kowin noita kummallisia wieraita, jotka olivat puetut tataarilaisiin pukuihin ja puhuiwat murteellista wenetsiankieltä. Polojen hartaasta pyhinnöstä otettiin heidät kuitenkin omaan wanhiaan kotiinsa asumaan. Poistaakseen kaikkia epäluuloja paniwat Polot kolmen päivän kuluttua toimeen komeat pidot, joihin he kutsuiwat kaikki sukulaisensa ja mahtawimmat henkilöt kaupungissa. Kun kaikki wieraat olivat kokoontuneet, astuiwat Marco Polo, hänen isänsä ja setänsä kokous saliin, puettuina komeihin punaisiin silkkiwaatteisiin. Alettiin sitten syödä juhlaateriaa ja kun ensimmäinen ruokalaji oli syöty, niin poistuivat Polot ja tulivat wähän ajan kuluttua takaisin, puettuina kallisarwoisiin kirjawiin pukuihin, jotka he repiwät rikki ja joiden repaleet he jakoivat wieraiden kesken. Toisen ruokalajin syötyään, pukeutuivat he punaisiin samettiwaatteisiin ja aterian loputtua ottiwat he yllseen tawallisen Wenetsiassa käytetyn puwun. Wiimein antoiwat he tuoda sisään ne yksinfertaiset waatteet, joita he olivat matkalla käyttäneet. Waatteet ratkottiin auki, ja katso, kummastuneiden wieraiden ihmeeksi kierieli timantteja, rubiineja, smaragdeja ja muita jalokiviä pitkin laattiaa. Nyt ei enään lukaan epäilyt heidän kertomuksiansa todenperäisyyttä ja he saiwat haltuunsa kotitalonsa ja muun Venetsiaan jätetyn omaisuutensa.

Marco Polo kohosi sittemmin syntyäkaupungissaan suuriin arwopaiikoihin. Hän puhui mielellään matkoistaan

kaufaisessa idässä, kertoi mongoolien suurkaanista ja hänen äärettömistä rikkauksistaan. Ja koska hän silloin usein tuli käyttäneeksi miljoona sanaa, niin ruvettiin häntä kutsumaan „miljoonaherraksi“ („monsignor milione“).

Wuonna 1296 syttyi sota Venetsian ja Genovan välillä. Marco Polo, joka komensi erästä sotalaimaa, haavoitettiin kowasti eräässä meritappelussa ja joutui genovalaisten wangiiksi. Voittajat weivät hänet Genovaan, mutta kohtelivat kuuluisaa sotawankiaan suurella kunnioituksella. Hän sai uudelleen ja yhä uudelleen kertoa merkillisistä matkoistaan. Wuonna 1298 kirjoitutti hän lawean kertomuksen näistä matkoistaan ja nimeksi pantiin sille „Kirja maailman ihmeistä“.

Marco Polon myöhemmistä elämänvaiheista ei paljon tiedetä. Wuonna 1299 pääsi hän wapaaksi sotawankueudesta ja palasi syntymäkaupunkiinsa takaisin. Täällä wietti hän nähtävästi wanhoilla päiwillään hiljaista elämää, kunnes hän noin w. 1323 paikoilla kuoli.

16. Marco Polon maailmonkarta.

Kuudes Luku.

Jean de Béthencourt ja hänen löytöretkensä Kanari-saarille.

Nutuaitten saaret. Jean de Béthencourt ja Gadifer de la Salle päättävät lähteä löytöretkelle Nutuaitten saarille. Jean de Béthencourtin vastoinkäymiset. Guadarfia kuningas. Lanzarote saaren asukkaat kääntyvät kristinuskoon. Béthencourtin ja Gadiferin väli rikkoontuu. Gadifer matkustaa kotiinsa. Kuningas Mayorata ja kaikki Fuerteventura saaren asukkaat kääntyvät kristinuskoon. Béthencourt matkustaa Ranskaan ja tuopi sieltä siirtolaisia Kanari-saarille. Béthencourt valloittaa useimmat Kanari-saarista. Béthencourt järjestää viisaasti uuden valtakuntansa.

Atlantin valtameren ulapalla, jonkun matkan päässä Afrikan rannikosta, on Kanari-saaristo. Siihen kuuluu kaikkiaan kaksitoista saarta, mutta ainoastaan seitsemän suurinta, Ferro, Palma, Gomera, Tenerifa, Gran Canaria, Fuerteventura ja Lanzarote, ovat asuttuja.

Jo ammin ajoin oli tämä saaristo tunnettu Välimeren ympärillä asuville kansoille „Nutuaitten saarten“ nimellä. Tuon nimensä olivat saaret luultavasti saaneet erinomaisen suotuisasta ilmaluonestaan, hedelmällisestä ja ihanasta luonnostaan. Nutuaitten saarilla vallitsi näet ikuinen kewät; ilma oli siellä merituulien vaikutuksesta lauhkea ja maaperä kohtuullisen kostea. Korkeiden vuorien rinteillä ja laaksoissa rehoitti etelämainen kasvillisuus mitä täydellisimmässä kauneudessaan. Komeat piiniot — eräs

havupuun laji — baadelipalmut, wiikuna ja öljypuut muodostivat kokonaisia metsiä. Siellä kasvoi hywänhajuisesta pihkastaan ja tavattoman korkeasta ijästään tunnettu weripuu ynnä myrhyllisestä nesteestään peljätty euphorbiapuu. Siellä ei löytnyt ihmiselle vaarallisia petoeläimiä eikä käärmeitä. Willisikojä afusteli laumoittain laaksojen rämeperäisissä lehdoissa ja wuorilla löytyi runsaasti lampaita ja wuohia. Pinnuista mainittakoon kaniisääninen, kestäväräinen, meilläkin tunnettu kanaarialintu.

Antuaitten saaret olivat luultawasti jo monta wuosijataa ennen Kristuksen syntymää tuttuja foinikialaisille merimiehille. Ensimmäiset tarkemmat tiedot on niistä antanut Zuba niminen Mauretanian kuningas noin w. 40 e. Kr. Myöhemmin ferrotaan araapialaisten, genowalaisyten, portugalilaisyten, espanjalaisyten ja baskilaisyten merenkulkijain joskus käyneen näillä saarilla. Wuonna 1393 nousi Almonaster niminen espanjalainen aatelisherra ja laivaston päällikkö maalle Kanari-saaristoon kuuluwalle Lanzarote saarelle ja wei sieltä kerallaan kotimaahansa muutamia alkuafukkaita wankeina ynnä kaisenlaatuujia luonnontuotteita, jotka osoittiwat maan erinomaista hedelmällisyyttä ja rikkautta.

Maine Almonasterin meriretkestä lewisi laajalti ympärä. Vierähtiwätpä wiestit siitä Ranskanmaahankin, erään normandilaisen ritarin linnahan. Grainville-la-Teinturière nimisessä linnassaan asui siihen aikaan parooni Jean de Béthencourt, uljas ritari, syntynyt wanhasta normandilaisesta aateliswuruudesta w. 1339. Nuoruudessaan oli hän saawuttanut suurta mainetta urhollisena soturina, ja oltuaan osallisena monessa taistelussa sekä maalla että merellä, nimitettiin hän kamariherraksi Ranskan silloisen kuninkaan Kaarlo VI:n hoviin.

Sowiherrana olo ei kuitenkaan ajan pitkään Béthencourtia miellyttänyt. Hän oli luonteeltaan yhtä älykäs ja keskelijäs kuin urhollinenkin ja hänen mieltensä halusi seikkai-

luja ja löytöretkiä. Senpä vuoski erosi hän howipalveluksesta ja muutti Normandiaſsa olemaan linnaanſa aſumaan.

17. Jean de Béthencourt vanhan kuvan mukaan.

Täälläkin tuntui elämä Béthencourtista ikävältä, sillä hänen perheolonsa eivät olleet oikein onnelliset.

Tällä kannalla olivat asiat, kun tieto Almonasterin retkestä Kanari-saarille alkoi lewitä Ranskanmaalla. Bèthencourt innostui, kun hänelle kerrottiin noista ihanista saarista aawan valtameren ulapalla, ja hän päätti jättää maansa ja kotinsa ja lähteä sinne seikkailuretkelle. Tässä tarkoituksessa matkusti hän w. 1402 La Rochelle'n kaupunkiin kohtaamaan Gadifer de la Salle nimistä ritaria, joka myös suoriutui lähtemään seikkailuretkille. Bèthencourt kertoi Gadiferille aikeistaan ja ehdotti, että he yhdesä lähtisivät onneaan hakemaan. Gadifer suostui tuumaan ja asia oli päätetty. Bèthencourt hankki laivoja ja warusti ne kaikilla tarpeilla.

Ensin purjehtivat löytöretkeilijät pitkin Ranskanmaan, Portugalin ja Espanjan rannikkoa, kunnes tulivat Cadiz nimiseen kaupunkiin Guadalquivir wirran rannalla. Tällä matkalla oli Bèthencourtilla ja Gadiferilla täysi työ laivamiehien kurissa pitämisessä, sillä nämä olivat pestattuja seikkailijoita eivätkä aina tahtoneet päälliföitään totella. Cadizissa wiipyyvät retkeilijät kauan aikaa. Täällä riitoantui Bèthencourt muutamien genowalaisten kauppiaiden kanssa, jotka syyttivät häntä siitä, että hän muka oli ryöstännyt erään heidän laivansa. Puhdistaaakseen itseään tästä syytösfestä, tähtyi Bèthencourtin matkustaa Sewillaan, jossa Kastilian kuningas Henrik III silloin piti hoviaaan. Kuningas wapautti hänet kaikesta edeswastauksesta ja Bèthencourt matkusti nyt takaisin Cadiziin. Siellä tapasi hän miehistönsä täydessä kapinassa. Laivamiehiä oli ruwennut arweluttamaan pitkän retken waiwat ja waarat. Bèthencourtilla ei ollut muuta neuwoa kuin erottaa pelkurit pois palveluksestaan ja rohkeiden seurassa purjehtia eteenpäin.

Kolme päivää wiivytti tyyni ilma retkeilijöitä, kunnes wiimein suotuissa tuuli alkoi puhaltaa ja wiiden päivän kuluttua toi heidät Kanari-saaristoon kuuluvaan Graciosa saareen. Täältä purjehtivat he eteenpäin suurempaan Lanzarote nimiseen saareen, jonka ranta siinti etäällä meressä.

Lanzarote, joka on neljäviidettä kilometriä pitkä ja kuusi-
toista kilometriä leveä, on rikas hyvistä laatumista ja
wiljelykselle sopivista maanaloista. Kukuisat lähteet warus-
tavat saaren asukkaita hyvällä juomavedellä ja kasveista
mainittakoon väriaineena kallisarvoinen orseli, jota siellä
löythy suuret määrät.

Täällä tapasi Bèthencourtin retkikunta ensi kerran
Kanari-saarten alkuauskaita. Nämä alkuauskaat n. s.
guanchit (lue gwantshit), olivat ruumiinrakennukseltaan
ko'okasta ja kaunisti kansaa. Iholtaan olivat he waaleah-
koja. Heidän pukunsa oli warsin yksinkertainen, niinkuin
sopii odottaakin niin suotuissassa ilmanalassa eläwiltä luon-
nonlapsilta. Miehët käwivät milt'ei alastomina, naiset
taas käyttiwät pitkiä nahkakaappuja. Guanchit olivat rau-
hallista kansaa, mutta he osoittiwat suurta urhollisuutta,
jos joku wihollinen hyökkäsi heidän kimppuunsa. Tawoiltaan
olivat he puhtaita; eritenkin naisten siweyttä kiittävät sen
ajan löytöretkeilijät.

Mitä kansaa olivat nuo Kanari-saarten alkuauskaat?
Siihen on nyt enää waikaa wastata, kun koko rotu on
kuollut sukupuuttoon. Toiset tutkijat arwelewat guanchien
olleen jotain Pohjois-Afrikan berberikansaa, toiset taas pitä-
wät heitä germaanisaisina, muinoisten wandalien jälkeläisinä.
Kumpaisessakin tapauksessa täytyy meidän olettaa heidän
seijoneen korkeammalla siviisityksen asteella, kun he ensin
tulivat näihin saariin asumaan. Heidän kotimaansa etäi-
nen asema, joka heidät kerrassaan erotti muusta maail-
masta, waikutti taantumista, niin että guanchit 1400 lu-
wun alussa eiwät enää tunteneet metallienkaan käytäntöä,
waan eliwät kiwikauden kansan tawoin. Kuitenkin olivat
he, luultawasti muistona menneiltä ajoilta, säilyttäneet
jonkunlaisen yhteiskuntajärjestyksen. Kullakin saarella oli
oma kuninkaansa, jonka käskyjä kansa totteli. Guanchien
tawoista mainittakoon sekin, että he balsamoiwat wainaa-
jiensa ruumiit. Wuorien rotkoissa löydetään Kanari-saarilla

wielä tänä päivänäkin aika ajoin wanhoja hautoja, joissa ruumiit ovat tällä tavoin säilytetyt.

Jean de Bèthencourt oli lähtenyt löytöretkelleen wa-
kaassa aikomuksessa valloittaa Kanari-saaret ja perustaa
siellä itselleen oman valtakunnan. Hän kutsui kokoon mie-
histönsä, kertoi heille, että nyt oli hetki tullut, jolloin nämä
aiheet olivat toteutettavat, ja kaikki olivat he hänen kans-
saan yhtä mieltä siinä, että saaret olivat mistä hinnasta
hyvänsä valloitettavat. Onni seurasi Bèthencourtia
hänen yrityksessään. Lanzarote saaren kuningas teki hänen
kanssaan liiton ja wanoi hänelle uskollisuudenwanan, ei
kuitenkaan alamaisena waan ystävänä. Bèthencourt raken-
nutti kohta pienen linnoituksen saaren lounaisosassa olewalle
tasangolle ja miehitti sen muutamilla sotureilla, joiden
päälliköksi hän määräsi Berthin de Bernewal'in, yhden
seuralaisistaan.

Tämän tehtyään, lähti Bèthencourt valloittamaan
Fuerteventura saarta. Gadiferin neuwosta tapahtui maalle
nouju öiseen aikaan. Pienen joukon seuraamana kulkki Bè-
thencourt nyt kokonaiستا kahdeksan päivää saaren ristiin
rastiin, tapaamatta ainoatakaan ihmistä. Alkuasukkaat oli-
wat näet paenneet wuoristoon, jonne oli waikoa heitä seu-
rata. Lopulta alkoiwät muonawarattin käydä wähiin, että
retkikunnan täytyi purjehtia tiehensä. Tultiin sitten pieneen
Lobos saareen, joka on Fuerteventuran ja Lanzaroten wä-
lillä. Täällä teki laiwapäällikkö linastuksen ja töin tuskin
saiwät Bèthencourt ja Gadifer häntä taiwutetuksi ohjaa-
maan laiwaa talaisin Lanzarotella olewaan linnoitukseen.

Bèthencourt huomasi nyt, ett'ei hän enää woinut
luottaa miehistöönsä ja päätti senwuoksi matkustaa Espan-
jaan pestamaan itselleen uutta wäkeä ja haukkimaan muona-
waroja. Hän lähtikin matkaan ja jätti ylipäällikkyyden
poissaolonsa ajaksi Gadiferille.

Sillä aikaa tapahtui Kanari-saarilla ikäwiä seikkoja,
jotka olivat wähältä saattaa Gadiferin, saarten wälialkaisen

kuvernööriin, perikatoon. Berthin de Bernewal, jonka Bêthencourt oli määrännyt Lanzarote saaren linnoituksen päälliköksi, kanto, tiesi mistä syystä, personallista vihaa Gadiferia vastaan. Tuskin oli Bêthencourt ennättänyt purjehtia tiehensä, niin alkoi Bernewal yllättää linnan varustusväkeä kapinaan Gadiferia vastaan. Hänen onnistuikin voittaa yhden osan miehistöä, parhaastaan gascognelaisia, puolelleen. Gadifer taas oli mitään pahaa aavistamatta ystävänsä Remonnet de Leden'in seurassa lähtenyt Lobos saarelle merihylkeitä pyytämään. Kun viimeksi mainittu lähetettiin Lanzarotelle ruokawaroja hankkimaan, niin Bernewal ei ollutkaan siellä, vaan oli miehineen purjehtinut eräisen Graciosa saaren satamaan. Graciosasta palasi Bernewal Lanzarotelle, jossa hän petollisesti houkutteli saaren kuninkaan, Guadarfian, luokseen ja otti hänet sekä neljäkolmatta hänen seuralaisistaan vangiksi. Täältä purjehti hän takaisin Graciosa saarelle. Guadarfian onnistui kuitenkin siellä vapauttaa itsensä ja kolme seuralaisistaan ja paeta vuoristoon. Muut vangitut kanarilaiset jätti Bernewal espanjalaisille voistoille, jotka vuoroonsa möivät ne orjina wieraisiin maihin.

Tämän tehtyään, antoi Bernewal salaliittolaisilleen käskyn ottaa takavarikkoon se laiva, jonka Gadifer oli lähettänyt Lanzarote saarelle ruokawaroja hankkimaan. Remonnet yritti kyllä puolustaida, mutta hänen harwalukuinen joukkonsa ei jaksanut pitää puoliaan ylivoimaa vastaan. Remonnetin rukouksista huolimatta ryöstivät ja hävittivät kapinalliset vielä päälle päätteeksi sen ase- ja työkaluvaraston, minkä Bêthencourt oli koonnut Lanzarote saaren linnoitukseen.

Sillä välin kärsivät Gadifer ja hänen seuralaisensa kauheita tuskia Lobos saarella. He odottivat odottamistaan Remonnetia ja hänen miehiään tuleviksi, mutta heitä vaan ei kuulunut. Ruokawarat olivat aiwan lopussa eikä saarella löytnyt juotavaa wettäkään, niin että olivat meneh-

tyä nälkään ja janoon. Gadiferin ystävät ennättivät kaikketi onneksi ajoissa ryhtyä pelastuskeinoihin. Lanzarote saaren linnoituksesta lähti kaikki miestä Graciosa saaren satamaan puhuttelemaan erästä laivuria, joka inhosi Bernewalin konnantyötä. Mainittu laivuri lähetti kohta Ximenes nimisen laivamiehensä heidän lera Lanzarotelle. Täällä löysi Ximenes pahanpäiväisen wenheen, lastasi sen tähteen ruokawaroja, otti neljä Gadiferille uskollisina pyhnyttä miestä mukaansa ja lähti viemään ruokawaroja hätääntyneille.

Gadifer ja hänen seuralaisensa olivat kuolemaisillaan nälkään ja janoon, kun Ximenes saapui heidän avukseen. Nyt sai Gadifer tietää Bernewalin petoksen alusta loppuun asti. Eritenkin suututti häntä tämän konnamainen käytös alkuasukkaita kohtaan. Sitä hän ei koskaan olisi uskonut Bernewalista, hänestä, joka muka oli yksi retkikunnan luottavimpia miehiä.

Bernewal purjehti sillä välin Espanjaan, peläten pahoja seurauksia ilkityöstään. Hän arveli woivansa pettää Bèthencourtia walheilla ja wäärillä selityksillä, ell'ei waan kukaan muu sitä ennen ehtisi asian oikeata laitaa paljastaa. Hän ei luottanut omiin towereihinsa ja salaliittolaisiinsaakaan. Kaikitoista heistä jätti hän ennen lähtöään petollisesti Kanari-saarille. Nämä onnettomat, peläten Gadiferin kostoa, pakenivat awonaisessa wenheessä Afrikan rannalle. Wene joutui karille, kymmenen heistä hukkui ja jällelle jääneet joutuivat pakanallisten rantalaisten orjiksi.

Sillä välin oli Bèthencourt saapunut Cadiziin. Täällä täytyi hänen ryhtyä ankariin toimipiteisiin miehistöään vastaan, jossa oli ilmaantunut kapinan oireita. Pahimmat finastelijat heitettiin wankuteen. Cadizista lähetti Bèthencourt edeltäpäin laivansa Sewillaan, itse saapui hän sinne perästäpäin. Mutta laiva hukkui pahaksi onneksi Guadaluquir wirtaan. Kun Bèthencourt tuli Sewillaan, oli sinne Bernewallin saapunut. Tämä sai pian kokea sanan-

laskun totuutta, että walheella on lyhyet jäljet. Yksi hänen feuralaisistaan, Curtillo niminen Gadiferin entinen torwentoitottaja, ilmaisi Bèthencourtille Bernewalin käytökseen alusta loppuun asti, kertoipa myös alkuaikaisista, jotka Bernewal oli tuonut kerallaan, myöhdäkseen ne orjiksi. Bèthencourtin toimesta heitettiin nyt Bernewal ja hänen rikostoverinsa wankuteen, mutta kanarilaiset eivät enää olleet pelastettawissa, sillä Bernewal oli jo ennättänyt lähettää heidät Arragoniaan myötämiksi.

Bèthencourt pääsi Sewillasja Henrik kuningaan puheille, pyysi häneltä lupaa saadaikseen lewittää kristinuskoa Kanari-saarilla ja wanoi samalla kuninkaalle wafalliwalan. Kuningas oli tästä hywin mielisfään, antoi Bèthencourtille Kanari-saaret läänityksenä ja lupasi hänelle wiidenneksen kaikista tawaroista, jotka sieltä tuotaisiin Espanjaan. Edelleen sai Bèthencourt oikeuden lyöttää omaa rahaa niinkuin hallitsija maassaan konsanaanakin. Elantotarpeiden ostamiseksi lahjoitti kuningas hänelle 20,000 marawediä, joka Suomen rahassa tekisi noin 15,000 markkaa. Pahaksi onneksi uskottiin rahat petturin käsiin, joka karkasi Ranskaan, wieden muassaan Kastilian kuninkaan lahjan. Tämän onnettomuuden korwaamiseksi lahjoitti kuningas Bèthencourtille ruokawaroilla, aseilla ja työkaluilla hywin warustetun laivan, jossa oli 80:n miehen suuruinen laiwawäestö.

Bèthencourt oli kaikesta tästä sangen kiitollinen ja kirjoitti kohta kirjeen Gadiferille, jossa hän kertoi Kastilian kuninkaan anteliaisuudesta sekä lausui hämmästyksensä ja suuttumuksensa Bernewalin petoksesta. Kirjeesssä kerrottiin myös, että laiva pian oli saapuva Kanari-saarille ja tuopa apua ja ruokawaroja.

Sillä wälin oli Gadiferillä Lanzarote saarella ollut monta ikäwyyttä. Guadarfia kuningas oli suuttuneena Bernewalin petoksesta nousnut sotaan normandilaisia tulokkaita vastaan ja kanarilaiset olivat tappaneet muutamia Gadiferin miehistä. Gadifer puolestaan päätti kostaa

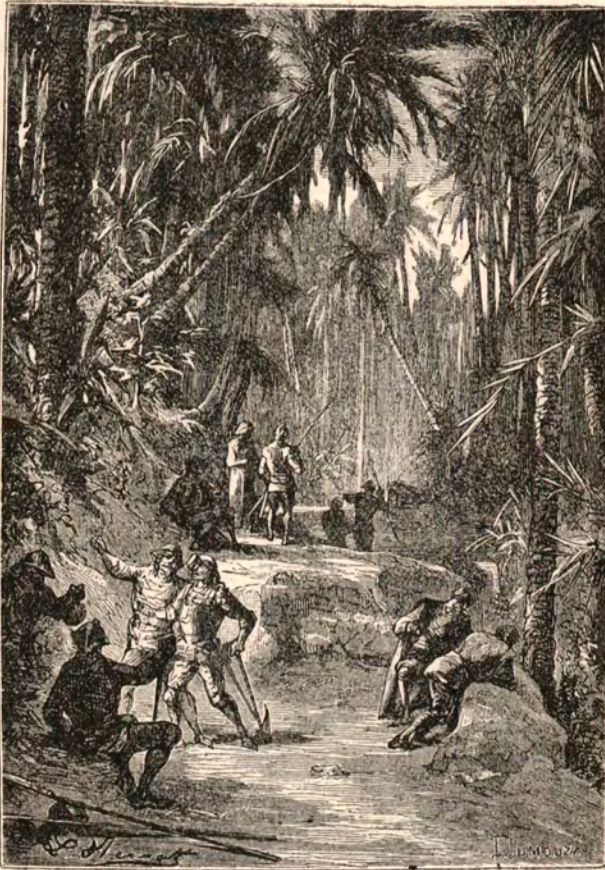
Guadarzialle miestenjä surman. Silloin saapui Gadiferin luokse Asch niminen Guadarzia kuninkaan sukulainen ja lupasi tuoda kuninkaan wangittuna normandilaisten leiriin, jos he nuoroonsa olisivat avulliset korottamaan Aschin kuninkaaksi. Gadifer suostui Aschin ehdotukseen ja jonkun ajan kuluttua tehtiin äkillinen päällearkaus Guadarziaa vastaan, joka wangittiin ja tuotiin kahleisja saaren linnoitukseen. Asch korotettiin Lanzarote saaren kuninkaaksi. Mutta hänelläkin oli waan petos mielessä. Saatuaan Guadarzia kuninkaan syrjään sytytyksi, päätti hän surmata normandilaiset tulokkaat, joita hän katkerasti vihasi ja joiden valloitustuumia hän pelkäsi. Eräänä päivänä hyökkäsi hän guanchilaisfotureineen äkkiarvaamatta Gadiferin miesten kimppuun ja siinä kahakassa sai moni heistä surmansa. Seuraavana yönä onnistui Guadarzian, joka oli päässyt karkaamaan wankilastaan, saada Aschin käsiinsä, jolloin hän kohta antoi kivittä ja polttaa hänet. Päivä päivästä ylti kanarilaisten vihollisuus. Gadifer tuskastui siitä viimein niin, että hän päätti surmata saaren kaikki miehiyet asukkaat ja jättää ainoastaan waimot ja lapset eloon, kääntääkseen heidät kristinuskoon.

Silloin saapui juuri parahiksi Lanzarote saarelle se laiwa, minkä Kastilian kuningas oli Bèthencourtille lahjoittanut. Myötäseuraawassa kirjeessä kertoi Bèthencourt, että hän oli tunnustanut Kastilian kuninkaan saarten ylherraksi. Viimeksi mainittu tieto ei laisinkaan miellyttänyt Gadiferia, sillä hän oli itse toiwonut saawanja osan saarista omakseen. Hän peitti kuitenkin tyytymättömyyttään ja otti tulokkaita ystävällisesti vastaan.

Laiwaa alettiin kohta purkaa, ja kun tämä työ oli päättynyt, lähti Gadifer Remonnetin ja monen muun towerin seuraamana löytöretkelle. Muassaan oli hänellä sitä paitfi kaikki aluasukasta tienoppaina.

Ensin tultiin Fuerteventura saarelle, jossa noustiin maalle. Täällä walitfi Gadifer 35 miestä seurastaan ja

lähti heidän kera saaren sisäosia tutkimaan. Pian luopui kuitenkin suurin osa tätä joukkoa hänestä ja palasi wäsyneenä

18. Maisemakuva Kanari-saarilta.

matkan waiwoista laivaan takaisin. Unoastaan 13 miestä, niistä kaksi jousimiestä, jäi alalleen ja heidän seurassa jat-

foidi Gadifer löyhtöretkeään. He saapuivat tuohuwan wirran partaalle ja seurattuaan jonkun matkaa sen rantaa, löysivät he sopivan ylimeno-paikan. Rauan aikaa astuttuaan, tulivat wäshyneet löyhtöretkeilijät ihanaan, kahdensadan palmupuun warjostamaan laaksoon, jossa he lepäsivät ja wirtistivät menehtyneitä wimioiaan. Sitten seurasivat he pitkän matkaa merenrannikko. Täällä kohtasivat he kuudettahymmentä alkuasukasta, jotka saartoivat heidän pienen joukkonsa ja uhkasivat heidät surmata. Gadifer ja hänen miehensä ryhtyivät kuitenkin urheasti itseään puolustamaan ja heidän onnistui torjua wihollisten hyökkäys. Illan suussa palasivat he takaisin laivaansa, tuoden neljä waimoa keraallaan wankeina.

Seuraavana päivänä purjehti Gadifer Gran Canaria saarelle ja laski laivansa ankkuriin eräisen merenlahteen. Suuri joukko alkuasukkaita, luwultaan wiisifataa, kokoontui rannalle outoja tulokkaita ihmettelemään. Kanarilaiset eivät kuitenkaan ryhtyneet wihollisuuksiin, waan harjoittivat rauhallista waihtokauppaa wieraiden kanssa. Onget ja muut pienet rautakalut olivat heille erittäin haluttua tawaraa ja niistä tarjosivat he europalaisille saarensa tuotteita, wiskunoita, weripuun hywänhajuista pihkaa y. m. Gran Canarian asukkaat olivat kuitenkin waroillaan eiwätkä sallineet muukalaisten nousta maalle, sillä noin parikymmentä vuotta takaperin oli eräs espanjalainen Lopez niminen merenkulkija petollisesti hyökännyt heidän kimppuunsa. Gadiferin täytyi senwuoksi purjehtia pois, pääsemättä saarta tarkemmin tutkimaan.

Täältä suuntafi hän kulkunsa Gomera saarelle. Oli sydänyö, kun tultiin tämän saaren läheisyyhteen. Laiwaltaan näkivät retkeilijät yltympäri saarta tullia palawan. Uienewätkö Gomeran asukkaat saaneet tietoa heidän tulostaan ja syhtäneet sotatulia toisilleen merkiksi? Seuraavana päivänä, kun muutamat kastilialaiset yrittivät nousta maalle, riensivät Gomeran soturit heitä vastaan ja terwehtivät heitä

rajulla kiivenheitolla. Alkuausukkaat osoittivat taistelunsa mitä suurinta rohkeutta, niin että kastilialaisten tuota pikaa täytyi palata takaisin laivaansa.

Somerasta jatkoi Gadifer matkaansa Ferro saarelle ja pääsi siellä maalle nousemaan, kokematta vastarintaa alkuausukasten puolelta. Sisäosassa saarta oli luonto erittäin kaunista. Kirkasvetiset purot lirsivät laaksojen halki ja korkeat piiniomännyt warjostivat niiden äyräitä. Metsät olivat täynnä waktelilintuja ja willijikoja ja wuorilla asusteli laumoittain wuohia ja lampaita.

Wiivyttyään luonnonihanalla Ferrolla kaksikolmatta päivää, purjehtivat löytöretkeilijät Palma saarelle. Sekin oli piinio- ja weripuu-metsien peittämä, sielläkin olivat purot ja joet yhtä kirkaat. Laaksoissa löytyi hyviä laidunmaita ja maanwiljelykselle sopivia aloja. Usukkaat olivat kookkaita, iholtaan hywin waaleawärisiä, kaswopiirteiltään miellyttäviä. Täällä lepäilivät retkeilijät jonkun aikaa ja lähtivät sitten saariston pienempiä saaria tutkimaan, nousematta kuitenkaan missään maalle. Kolmen kuukauden poisfaolon jälkeen saapuivat he viimein takaisin lähtöpaikkaansa, Lanzarotesaarelle.

Gadiferin käydessä löytöretkellään, olivat hänen ase-towerinsa Lanzarotella saaneet kestää alituisia taistelua kanarilaisten kanssa. Guanchit olivat kuitenkin joutuneet tappiolle ja suuri osa heistä otettu wangiksi. Wiimein lannistui heidän vastarintansa ja joka päivä tuli heitä suuret parwet linnoitukseen pyhittämään armoa ja anomaan, että heidät kastettaisiin kristinuskoon. Tästä asiain tilasta oli Gadifer sängen mielisään ja hän lähetti yhden aatelmiehistään Espanjaan kertomaan Bêthencourtille siitä mitä oli tapahtunut.

Gadiferin lähettämä wiestinwiejä ei ollut vielä ehtinyt Espanjaan, ennenkuin Bêthencourt itse, melkoinen joukko aseellisia kerallaan, saapui Lanzarote saarelle. Gadifer miehen hynnä kristinuskoon kääntyneet kanarilaiset ottivat häntä

suurella kunnioituffella vastaan. Jonkun päivän perästä saapui Guadarfia kuningaskin Bèthencourtin luo, anoen, että hän ja koko hänen kansansa kastettaisiin kristinuskoon. Niin tapahtuikin helmikuun 20 p:nä 1404. Bèthencourt antoi silloin pappiensa guanchilaiskielellä kokoonpanna lyhyen esityksen kristinuskon pääkappaleista. Siinä kerrottiin ensin maailman luomisesta, Natamin ja Cewan syntiin lankeemuksesta, wedenpaisumuksesta ja Babelin tornista. Edelleen sijaitsi se kuvauxsen patriarkkain elämästä ja Jeesus Kristuksen historiasta, kuinka hän waelsi täällä maan päällä ja kuinka juutalaiset hänen viimein ristiinnaulitsivat. Lopuksi löytyi siinä kymmenen käskyä ja alttarin sakramentti ynnä kertomus pääsiäisjuhlasta ja selitys ripistä y. m.

Kun kaikki wastarinta Lanzarote saarella näin oli rauennut, päätti Bèthencourt walloittaa muutkin Kanariisaaret. Hän walmistihe senwuoksi jatkamaan Gadiferin onnistumatonta löytöretkeä. Gadifer lähti hänkin mukaan, mutta wastahakoisesti, sillä hänessä oli syntynyt jonkinlaista kateudenselkaisuista tyytymättömyyttä Bèthencourtia kohtaan. Häntä kaiweli nähtävästi tuo hänen retkensä huono onnistuminen ja sitä paitfi oli hän nyreissänsä siitä, että Bèthencourt oli tunnustanut Kastilian kuninkaan Kanariisaarten lääniherraksi. Hän toivoi itse saawansa osan saaria omaaseen ja waatikin Bèthencourtilta Fuerteventura, Tenerifa ja Gomera saaria palkkiona siitä awusta, minkä hän oli osoittanut. Bèthencourt puolestaan koetti häntä rauhoittaa, ja mitä noihin mainittuihin saariin tuli, niin eiwähän ne olleet edes vielä walloitetutkaan. Kun yritys saataisiin onnelliseen loppuun, niin jäisi Gadiferin osalle kyllä sen werran saalista, että hän saattaisi olla täysin tyytyväinen.

Warustettuaan laiwansa runsaasti muonawaroilla ja aseilla, lähti Bèthencourt walloitusretkelleen. Ensilki saapui hän Fuerteventura saarelle ja wiipyi siellä kokonaista kolme kuukautta. Saaren asukkaat olivat ko'okasta ja woimallista kansaa. He puolustivat sitkeästi wapauttaan, mutta heidän

täytyi kuitenkin väistyä rautapaitoihin puettujen ritarien edeltä. Béthencourt otti heistä suuren joukon wangiiksi ja siirsi wangit Lanzarote saarelle. Tällaista wäkiwaltaista menettelyä pakanoita kohtaan pidettiin siihen aikaan aiwan oikeutettuna. Walloituksensa tuteeksi rakennutti Béthencourt erään korkean wuoren rinteelle Richeroque nimisen linnan, jonka rauniot wieläkin ovat nähtäwinä.

Gadiferille oli Béthencourt antanut eri osaston miehistöä komennettawaksi; hänen tuli sillä walloittaa Gran Canarian saari. Tämä retki onnistui kuitenkin perin huonosti. Heinäkuun 25 p:nä 1404 purjehti Gadifer Gran Canarian saarta kohti ja saapui wihdoin myrskujen ja wastatuulten wiivyttämänä Teldes nimisen sataman edustalle. Oli myrskynen yö, kun tultiin mainittuun satamaan, eivätkä retkeläiset sen wuoksi uskaltaneet nousta maalle, waan purjehtivat Arghneguy nimisen kaupungin eli kylän luo. Siellä laskettiin laiva ankkuriin ja wiivytettiin yksitoista päivää, mutta saaren walloituksesta ei tullut mitään. Gadiferin kastilialaiset soturit kylä nousivat maalle, mutta feudun kuningas Artamy teki heille kowaa wastarintaa. Wäijykistä hyökkäsi hän wäkineen useampia kertoja kastilialaisten kimppuun ja pakoitti heidät peräyhtymään. Gadiferin täytyi siis tyhjin toimin palata takaisin Lanzarote saarelle.

Retken huono onnistuminen oli suuri nöyryyys Gadiferille. Hänen kateutensa Béthencourtia wastaan kaswoi päivä päivästä. Harmisnaan käytti hän joka tilaisuutta moittiakseen Béthencourtia ja hänen toimiaan. Béthencourt ei olisi muka läheskään niin hywin onnistunut, ell'ei Gadifer olisi ollut häntä auttamassa. Wiimein rikkautui näiden molempien miesten wäli kokonaan. Silloin päättivät he alistaa riitansa Kastilian kuninkaan ratkaistawaksi. Kumpainenkin heistä matkusti sen wuoksi Sewillaan. Kuningas ratkai riidan kokonaan Béthencourtin eduksi ja Gadifer matkusti suutukfissaan Ranskaan eikä sen koommin enää koskaan tullut Kanari-saarille.

Béthencourt palasi kohta saatuaansa asianja selwille takaisin jaari-waltakuntaansa. Sewillan asukkaat, jotka pitivät Béthencourtia suuressa armossa, lahjoittivat hänelle ruokawaroja aseita, hopeata ja kultaa. Béthencourtin miehistö terwehti ilolla johtajaansa, kun tämä palasi Fuertementuraan takaisin. Gadifer oli poislähtiessään siirtänyt päällikkyyhtensä Hannibal nimiselle äpärapojalleen ja Béthencourt osoitti häntä kohtaan hywin ystävällistä käyöstä. Yksimielisyyttä tarwittiinkin, sillä saaren alkuasukkaiden wiha oli kowasti yltynyt. Monta kowaa taistelua saivat Béthencourt ja hänen seuralaisensa kestää saarelaisia vastaan. Onnistuipa guanchien häwittää Richeroque linnoituskin ja sytyttää sinne ko'otut ruokawarat tuleen. Mutta Béthencourt ahdisti hänkin puolestaan ankarasti alkuasukkaita ja sai heistä wiimein woiton. Richeroque linnoituksen rakennutti hän entiseen kuntoonsa.

Taistelut yhä waan jatkuiwat ja monta kanarilaista sai niissä surmansa. Alkuasukasten joukossa oli yksi, jonka jättiläiswartalo herätti Béthencourtin ja hänen seuralaistensa suurta ihmettelyä. Hän oli yhdeksän jalkaa pitkä. Béthencourt olisi tahtonut saada hänet eläwänä kiinni, mutta se ei onnistunut; jättiläinen kaatui hänkin eräässä taistelussa. Suurin waikeus oli kuitenkin siinä, ett'ei Béthencourt oikein woinut luottaa Gadiferin poikaan, Hannibaliin, eikä hänen miehiinsä. Hannibal oli näet perinyt isänsä wihan Béthencourtia vastaan. Onneksi oli kuitenkin Béthencourtin puolue lumultaan suurempi, niin ett'ei Hannibal tohtinut ryhtyä ilmi wihollisuuksiin, waikka hän kyllä käytti joka tilaisuutta ilmaistaakseen katkeruuttaan. Béthencourtin täytyi wiimein lähettää yhden alapäällikköistään, Jean le Courtois'en, Hannibalin luo huomauttamaan häntä siitä uskollisuudesta, johon wala häntä welwoitti.

Hannibal kohteli lähettilästä ynseästi eikä muun muassa tahtonut päästää wapaiksi eräitä kanarilaisia, joita Gadiferin miehet syyttömästi pitivät wankuudessa. Hänen

täytyi kuitenkin pakostakin totella. Jean le Courtois puolestaan kertoi Bèthencourtille Hannibalin pikalliset sanat ja kehotti häntä rankaisemaan tuota uppiniiskaista nuorukaista. „Ei“, sanoi rehellinen Bèthencourt, „en tahdo tehdä hänelle enkä hänen wälleen wäärhyttä. Ei pidä tehdä kaikkea sitä, mitä on oikeutettu tekemään; täytyy aina hillitä itseään ja enemmän katsoa kunniaitaan kuin etuaan“. Saloja sanoja, jotka hywin kuwaawat Bèthencourtin luonnetta.

Näistä sisällisistä riidoista huolimatta jatkui sota alkuaikojen ja valloittajien välillä. Bèthencourt ja hänen miehensä, jotka olivat paremmilla aseilla varustetut, pääsivät joka tappelussa voitolle. Viimein wärsivät kanarilaiset sotaan. Yksi heistä saapui Bèthencourtin luo anomaan Fuertewenturan kuninkaiden puolesta aselepoa. Kuninkaat ilmoittivat olevansa walmiit kääntymään kristinuskoon. Bèthencourt ihastui tästä suuresti ja lähetti heille wiestin, että heitä kohdeltaiisiin ystävällisesti, jos saapuisivat hänen luo.

Kohta sen perästä tulikin kuningas Maxorata, joka hallitsi saaren luoteiskulmalla, kahdenkolmatta alamaisen seuraamana Bèthencourtin leiriin. Tammikuun 18 p:nä 1405 vastaanotti kuningas ja hänen seurueensa kasteen. Kolmen päivän kuluttua kastettiin taas kaksikolmatta alkuaikasta. Taas kului joku päivä ja jo tuli Fuertewenturan kaakkoiskulmalla olevan Sandia nimisen niemimaan kuningas ja hänen kera kuusikolmatta alkuaikasta, jotka kaikki kastettiin. Ei aikaakaan, niin olivat kaikki Fuertewentura saaren alkuaikaat kääntyneet katooliseen oppiin.

Koko sillä ajalla, jonka tapauksista olemme kertoneet, ei Bèthencourt tertaakaan ollut käynyt synnyinmaataan teurheittimässään. Rakkaus kotiseutuun ei hänessä ollut sammunut. Nyt kun valloitus työ Kanari-saarilla oli näin hywällä alulla, päätti hän lähteä Ranskanmaalla käymään. Hän jätti sen wuoksi päällikkyyden Jean le Courtoiselle,

varusti laivanfa ja ohjasi sen kotoisia rantoja kohti. Kerrallaan otti hän muun muassa kolme kanarilaista miestä ja yhden waimon, että nämä saisivat nähdä Ranskan kuningaskunnan ja sitten kotiin tultuaan woisivat kertoa kansalaisilleen, kuinka mahtawa se maa oli, jossa Jean de Béthencourt oli syntynyt; Tammikuun 31 p:nä 1405 lähti Béthencourt matkalleen sotamiestensä ja kanarilaisten hartaiden onnentoivotusten seuraamana.

Matka Normandiaan kesti yksikolmatta päivää, ja parin päivän perästä maalle noustuaan saapui Béthencourt Grainwille nimiseen sukulinnaanfa. Maine hänen merkillisestä löytöretkestään lewiji laajalti ympäri ja kaikki seudun aateliset kokoontuivat Grainwilleen, saadakseen löytöretkeilijän omaasta suusta kuulla kertomusta noista ihmeellisistä, merentakaisista saarista ja niiden asukkaista.

Béthencourt ei kuitenkaan joutunut kauan wiipymään kotona; hänellä oli paluumatka mielessä. Dikeastaan hän olifin lähtenyt Ranskaan wain hankkifseen uutisasukkaita waltakuntaansa. Halukkaille siirtolaisille lupasi hän maata ja sillä tawoin sai hän kootuksi melkoisen joukon ihmisiä, jotka olivat walmiit muuttamaan Kanari-saarille. Siirtolaisien joukossa oli kaikenlaisia ammattilaisia, naineita ja naimattomia, ynnä kahdeksankolmatta aatelistakin, joista useimmat toivat perheensä mukanaan.

Ei aikaakaan, niin suoriutui Béthencourt taas paluumatkalle. Kaksi laiwaa wuokrattiin siirtolaisia warten ja toukokuun alkupuolella oltiin jo merellä. Kun Béthencourt sitten neljän ja puolen kuukauden poisjaolon jälkeen nousi maalle Lanzarote saarelle, niin ei kanarilaisten ilolla tahtonut olla loppua. He olivat näet ajan pitkään oppineet tuntemaan ja rakastamaan häntä oikeutta ja totuutta harastawana miehenä. Kun siis sanoma Béthencourtiin takaisin tulosta lewiji saarella, alkoivat alkuausukkaat tanssia ja laulaa ja huusivat: „tuolla tulee meidän kuningamme“.

Jean le Courtois kiirehti esimiehenä puheille ja kertoi, että kaikki asiat olivat hänen poisja ollessaan hyvin menestyneet.

Béthencourt majoitti Ranskasta tulleet uutisafukkaat Lanzarote saaren linnoitukseen. Uusi maa tuntui heistä erittäin miellyttävältä. Levättyään muutamia päiviä, purjehti Béthencourt uutisafukkaiden seurassa Fuerteventura saarelle. Täällä ottivat kanarilaiset häntä yhtä ystävällisesti vastaan.

Béthencourt päätti nyt lähteä Gran Canaria saarta valloittamaan. Lokakuun 6 p:nä 1405 lähdettiin kolmella laivalla valloitusretkelle. Tuuli ajoi kuitenkin laivaston Afrikan rannalle, Bojador niemen läheisyyteen. Täällä noustiin maalle ja lähdettiin tiedusteluretkelle sisämaahan. Muutaman penikulman päässä merenrannasta kohtasivat retkeläiset maan alkufukkaita, ottivat muutamia heistä vangiksi ja ryöstivät heiltä 3,000 kamelia. Béthencourt vei kameleista mukaansa niin monta kuin vain saattoi, sillä hän tahtoi kotiuttaa tämän hyödyllisen eläimen valtakunnassaan.

Laiwasto ohjattiin takaisin Kanarisaaristoa kohti. Tuuli tosin ajoi laivat toijistaan hajalleen, mutta lopulta saavuttiin kuitenkin määräpaikkaan, Gran Canaria saaren edustalle. Luonto täällä on yhtä ihana kuin muillakin Kanari-saarilla. Maa on sängen hedelmällinen ja antaa lannoittamattakin kaksi sataa vuodessa. Béthencourtin normandilaiset sotilaat kuittelivat ensi alussa Gran Canarian valloitusta helpoksi asiaksi. Willit eivät muka pystyisi tekemään vastarintaa rautapaitoihin puetuille ritareille. Pian saivat valloittajat kuitenkin kokea, että he olivat surkeasti erehtyneet. Saavessa löytyi 10,000 afukasta ja he puolustivat uljaasti vapauttaan. Eräässä taistelussa, jossa normandilaiset ensin olivat päässeet voitolle, hajaantuivat heidän rivinsä ja he joutuivat nyt vuoroonsa perin pohjin

tappiolle. Kaksikolmatta europalaista kaatui, niiden joukossa Jean le Cuortois ja Gadiferin poika Hannibal.

Béthencourt purjehti tiehensä Gran Canaria saaresta, jossa hänellä oli ollut näin huono menestys, ja päätti sen sijaan valloittaa Palma nimisen saaren. Täälläkin tekivät kanarilaiset uljasta vastarintaa. He olivat mainioita lingonkäyttäjiä; harvoin heittivät he linkkimensä harhaan. Kumpaisellakin puolella kaatui paljon väkeä; kanarilaisten puolella oli kuitenkin mieshukka suurempi. Kuusi viikkoa täytyi normandilaisten taistella, ennenkuin heidän onnistui saada saari valloitetuksi. Sieltä purjehti Béthencourt Ferro saarelle, joka valloitettiin kolmeviikkoisen sotaretken perästä.

Béthencourt oli nyt päässyt toiveittensa perille. Hän oli valloittanut useimmat Kanari-saaret ja perustanut siellä itselleen oman waltakunnan. Mutta olo kaulana vanhasta kotimaasta ja omaisista ei häntä miellyttänyt. Kotilaipaus alkoi päivä päivältä raskaammin painaa hänen rauhatonta mieltään ja hän päätti muuttaa takaisin Ranskaan, niin kohta kun oli saanut asiat waltakunnassaan järjestetyiksi.

Ensin jakoi hän Fuerteventura saarella maata niille siirtolaisille, jotka olivat häntä Ranskasta seuranneet. Kaikki olivat he osaansa tyytyväiset. Sijaishallituksen uskoi hän weljensä pojalle, Marciot'ille. Hänelle määrättiin wiidenes kaisista waltakunnan tuotteista. Lanzarote ja Fuerteventura saarista saadut werot olivat kuitenkin käytettävät kahden kirjon rakentamiseen. Dikensasioissa piti seurattaman normandilaista lakia ja lainkäyttö-tapoja. Uudelle sijaishallitsijalle, Marciot'ille, sanoi hän muun muassa: „sinulle annan minä täyden waltan toimia sen mukaan, minä katsot oikeaksi ja edulliseksi, mutta ajattele siinä aina ensin minun kunniani ja vasta toisessa sijassa etuani“. Ranskalaisia siirtolaisia kehotti hän elämään rauhasa ja sowinginossa.

Ennen poislähtöään päätti Bèthencourt vielä kerran matkustaa läpi koko valtakuntansa. Niinkuin patriarkka ainakin kulkki hän paikasta toiseen ystävällisesti puhellen alkuausukkaiden kanssa ja jaellen isällisiä neuvojaan seuralaisilleen. Tultuaan Lanzarote saarelle takaisin kutsui hän luokseen seuralaisensa ja saaren kolme kuningasta. Kaikki saapuivat jäähyväisjuhlaan ja muodattiivat katteria tyyneleitä. Kun Bèthencourt astui laivaan, jonka oli määrä wiedä hänet kotimaahan takaisin, kahlasivat alkuausukkaat kauaksi mereen ja koettivat käsin pidättää laiwaä pois lähtemästä.

Bèthencourt ohjasi ensin laiwanja Sewillaan, jossa hän nousi maalle ja lähti Kastilian kuninkaan puheille. Warustettuna rikkailta lahjoilla lähti hän sieltä Roomaan pyhää isää tapaamaan. Hän pyhyi paawia määräämään piispaa Kanari-saaristoa warten. Paawi suostui hänen pyhyntöönjä, espanjalainen Alberto de las Casas nimitettiin saariryhmän ensimmäiseksi piispaksi ja lähti kohta uutta hiippakuntaansa järjestämään. Bèthencourt taas käänsi matkansa Ranskaan eikä sitä keskeyttänyt, ennenkuin saapui Normandiaan, Grainwille nimiseen sukulinnaanja. Siellä eleli hän nuoren waimonsa kanssa vielä monta vuotta onnellisena ja tyytywäisenä, kaikkien kunnioittamana. Marciot lähetti hänelle säännöllisesti kahdesti wuodessa tietoja asiain tilasta Kanari-saarilla. Wiisi vuotta kesti Marciot'in hallitusta. Hän hallitsi ensi alussa wiisaudella ja lempeydellä, mutta ylti wiimein ylpeäksi ja kohtuuttomaksi, niin että alamaiset hänet karchoittivat.

Tämä ei kuitenkaan rikkonut Bèthencourtin ja kanari-laisten wäliä. Se pyhyi yhtä hywänä kuin ennenkin. Kaikkissa Kanari-saarten kirkoissa luettiin säännöllisesti esirukouksia Bèthencourtille. — Wuonna 1425 katkesi Jean de Bèthencourtin elämänlanka. Hywän ja tahrattoman maineen jätti hän jälkeensä. Kaikki ihmiset, joiden kanssa hän oli joutunut tekemisiin, häntä rakastivat ja kunnioittivat.

Alkuausukkaita oli hän aina kohdellut lempeydellä ja sääliwäisyydellä, ollen siinä kohden jyrkkänä vastakohtana Espanjan ja Portugalin kullan- ja werenhimoisille löytöretkeilijöille, jotka 16 vuosifadalla willipetojen tapaan raiwosivat Amerikan alkuausukkaita vastaan.

Ensimmäisen wihkon sisältys:

1. Vanhan ajan maailmanrakennus-oppi. Ptolemaion maantiede	3.
2. Vanhan ajan löytöretkeilijöitä	16.
3. Keskiajan maantiede	30.
4. Ruinaisten skandinawilaisten löytöretket	43.
5. Marco Polo ja hänen edeltäjänsä	71.
6. Jean de Bethencourt ja hänen löytöretkensä Kanariisaarille	105.

Kuvia:

1. Pythagoran maailmanrakennus-oppi	5.
2. Ptolemaion käsitys maailman rakennuksesta	8.
3. Jupiterin ja Saturnuksen episyklit	8.
4. Kreikkalainen 50-airoinen laiva	9.
5. Muinaiskreikkalaisen laivan peräkeula	10.
6. Ptolemaion maailmankartta	11.
7. Foiniialainen laiva	17.
8. Nearkon merimiehet pelottawat walaita	28.
9. Maailmanrakennus Cosmas Indicopleusteen mukaan	31.
10. Maailmankartta waremmalta keskialjalta	32.
11. Mongolian sotilaita	75.
12. Matkustawia Syrian korwessa	88.
13. Marco Polo	90.
14. Marco Polo Kublai kaanin howissa	93.
15. Kublai kaani warustaa laiwaston	99.
16. Marco Polon mailmankartta	104.
17. Jean de Bethencourt wanhan kuvan mukaan	107.
18. Maifewakuwa Kanariisaarilta	115.

Kansanwalistus-seuran historiallisia lukukirjoja.

1. **Kansan historia**, kertonut J. W. Ruuth, on alkuperäinen teos, joka wihjottain on alkanut ilmestyä Kansanwalistus-seuran kustannuksella. Raikkiansa ilmestyy seitsemän wihkoa, jokainen maksawa 80 penniä, ja koko teos on olewa valmis kesäksi 1893. Kirja warustetaan runjaasti kuwilla ja on feltä asunja että sijältönä puolesta arwolaš.

Kansan historian saattaa sanoa Europan kesti- ja uudemman ajan aineksi. Piitinä aikoina Kansalla on ollut johtawa asema jeta ulkonaisesti että fentkin lautta että ranskalaisia tapoja on pidetty mallifelpoisina. Kansan tieltä kaiffialla opittiin, sen kirjallisuutta luettiin ja siitä lähti monellaista heräystä naapurimaissa. stertomus tämän waltan kohoamisesta ja waiheista, sen alu-ajoista myhakoihin saatta, fentähden tarjoo mitä fopiwinta luettawaa kaiffille kansaluokille.

Kansanwalistus-seuran lehtisiä 1—16. Kaikki lehtiset owat kuwalla warustetut. Ne myhdään mieluummin arkfina (nitomatta), wähintään 1 kirja (25 fapp. erättänjä, mutta täällä tawoin hywin huokeasta. Walmiiksi sidottuina ne myhd owat saattawissa. Hintaehdot tarkemmin erityijen kiertofirjeen kautta. Seuraawat owat ilmestyneet:

1. Muutamia M. Oksasen runoja. 8 fiv.
 2. Muutamia Suonion runoja. 8 fiv.
 3. Muutamia J. L. Runebergin runoja. 8 fiv.
 4. Muutamia Arwi Zänneksen runoja. 8 fiv.
 5. Ritwalan heffawirret. 8 fiv.
 6. Runotaulu Pshästä Heinrikistä. 8 fiv.
 7. Klaus Kurki ja Elina rouwa (runo). 16 fiv.
 8. Sätäleiwästä 8 fiv.
 9. Stootkaa metjäpuitten ftemeniä. 16 fiv.
 10. Ennustus. Kirj. Maria. 16 fiv.
 11. Wanhan kansan runoja ja lauluja. Kanteleen fynth ja Wänämöisen soitto. 16 fiv.
 12. Wanhan kansan runoja ja lauluja. Wänämöinen ja Joutahainen. 16 fiv.
 13. Wanhan kansan runoja ja lauluja. Aino neito. 16 fiv.
 14. Wanhan kansan runoja ja lauluja. Häälaukuja. Tulo fufhastafoon. 16 fiv.
 15. Wanhan kansan runoja ja lauluja. Kuun ja päiwän päästäminen Pohjolan fiwimäestä. 16 fiv.
 16. Neijäs kästy. Kirj. Maria. 16 fiv.
- Santoilla ehdoilla tuin edelliset mutta ainoastaan walmiiksi sidottuina myhdään vielä seuraawat faksi kirjasta:
- Lauluja kokouksija ja juhla warten. 48 fiv. pientä kokoa.
Stott-eläinten fuoetus. 61 fiv. 8:o.

Kähtefarja kaiffista edellisessä luetteluista lehtisistä lähetetään tilaajalle wapaasti 1 m. 50 p:stä.

Wielä on myytäwänä seuraawat firjat ja firjaset:

Kyhyhmiä ja tutkistelemlisiä kristillisen uskonnon alalla. Kirj. M. F. G. 1 wihko. Hinta 25 p. — 2 wihko. Hinta 30 p. — 3 wihko. Hinta 50 p.
Jutalafaitten wiimeinen taistelu. Hinta 60 p.
Profectain ennustusten täyttymys. Keith'in wutaan. Hinta 1 m.
Suomalaisen wirkfirjan historia. Kirj. J. Krohn. Hinta 1 m.
Kansanopetus ja kansakoulu Suomessa. Kirj. Emmi. Hinta 25 p.
Justinus martyr. Kirj. E. Ag. Hinta 50 p.
Juhana fuis. Kirj. E. Ag. Hinta 50 p.
Baldoisaisista. Kirj. J. Salowaara. Hinta 50 p.
Luoftarilaitofesta ja munttilaisuudesta. Kirj. E. Ag. Hinta 75 p.
Dialonisatoimi. Kirj. E. L. Hinta 50 p.
Uskonpuhdistus Kansassa, luhit kertomus sen waiheista myhakoihin asti. Kirj. J. S. P. Hinta 75 p.

Mitä kansanopisto tarkoittaa? Kirj. J. Päiwärinta. Hinta 60 p.
Luonteen kehittämisestä kaswatuksen kautta. Kirj. L. S. E. Hinta 25 p.
Emäntien henkinen wailutus ympäristönsä, kirj. Anna Lilius. Hinta 25 p.
Kaimiskaupasta. Kirj. E. T. Hinta 25 p.
Satumasta. Kirj. Antti Rautanen. Hinta 25 p.
Kirjeitä Itämailta lapsilleni. Kirj. S. A. Harper. Hinta 75 p.

Kirkollisesta taiteesta Suomessa kesti-aikana Kirj. E. Nerwanber. I. Hinta 75 p.
II. Hinta 75 p.
Kunnuot ja kansanelämä Suomessa. Kirj. A. St. Hinta 50 p.
Riffaudesta. Kirj. J. R. Hinta 25 p.
Säästäwäisyhdestä ja postifäästöpankista. Kirj. Aug. J. Heit. Hinta 25 p.
Wähäsen rapasta ja korosta nyt ja ennen. Eftelmä. Kirj. E. S. Hinta 25 p.

Beroista Suomesä. Kirj. A. M. Hinta 1 m.
 Maatilojen yleiset rahtitukset. Kirj. A. M. Hinta 75 p.
 Bähäsen metsistä. Kirj. P. B. Hannikainen. Hinta 50 p.
 Asevelvollisuus Suomesä. Kirj. R. Cafrén. Hinta 30 p.
 Jänämaan puolustuksesta. Kirj. A. A. A. Maamies. Hinta 75 p.

Suomen yhdistäminen Venäjän valtakuntaan. Kirj. J. R. Danielson. Hinta 3 m. 60 p.
 Päuritti Stoolin tarinat. Kirj. J. L. Ruenberg. Suomenkos. Hinta 75 p., 1 m. ja 1 m. 50 p. Kultareunustilla paff. paperille 4 m.
 Kertovaisia runoelmia. A. A. A. Hinta 1 m.
 Kalewipoeg. Kertonut A. R. Hinta 1 m.
 Kiwifauski. Ihmisuunnan wanhin kehitysmisjako. Kirj. O. A. Forsström. Hinta 75 p.
 Suomen sota 1808—1809. Kirj. K. J. Kiwifauski. Hinta 50 p.
 Kälfamuudet 1860 luwulla. Kirj. A. Meurman. Hinta 1 m.
 Elämäni, perhe-elämällinen kertomus. Kirj. B. Päiwärinta. Hinta 75 p.
 Oma tupa, oma lupa. Kirj. J. Pärn. Hinta 75 p.
 Jaawetti Lwingsone. Kirj. B. Lagus. Hinta 1 m.
 Läpi Keelerin maanosan. Nuorisoa warten matkallut A. Herberg. Hinta 2 m.
 Kolme matkaa Afrikassa. S. Stanleyn ensimmäiset matkat Afrikan sisämaissa. Kirj. B. Lagus. Hinta 1 m. 50 p.
 Jaakko Cookin matkat. Kirj. A. J. S. Hinta 75 p.
 Nordenskiöldin matkat. Kirj. R. Herberg. Hinta 2 m.
 Käynti Pompeijissa. Kirj. K. J. S. Hinta 60 p.
 Katatombit Roomassa. Kirj. G. R. Hinta 50 p.
 Oniseppe Garibaldi. Kirj. G. S. P. Hinta 1 m.
 Kirjapainosta. Kirj. A. Jalawa. Hinta 60 p.
 Raudesta. Kirj. G. Bergroth. Hinta 40 p.
 Waloista. Kirj. K. J. S. Hinta 55 p.
 Kuwia kaswifunnasta I. Kirj. J. P. R. Hinta 1 m.
 Ruumiin elimistä. Kirj. J. A. P. Hinta 75 p.
 Tulluworista. Kirj. A. St. Hinta 75 p.
 James Watt ja höyrykone. Kirj. A. Andresen. Hinta 50 p.
 Lyhyt kertomus maailman rakennuksesta. Kirj. J. A. B. Hinta 75 p.
 Retki eläinluonnon rajalle. Kirj. J. Sahterg. Hinta 50 p.
 Kuwia eläinluonnon kommunismin ja sosialismin walajemisestä. Kirj. J. Sahterg. Hinta 50 p.

Maantieteellisiä kuwaelmia:

Rorja 1. Kirj. J. S. Hinta 1 m. 25 p.
 Rorja 2. Kirj. J. P., warustettu kartalla. Hinta 2 m. 50 p.
 Kuotti 1. Kirj. M—r. Hinta 1 m. 25 p.
 Kuotti 2. Kirj. M—r. Hinta 1 m. 50 p.
 Venäjä 1. Kirj. R. S. Hinta 1 m. 50 p.
 Venäjä 2. Kirj. K. S. Hinta 2 m.
 Venäjä 3. Kirj. J. Päiwärinta. Hinta 1 m. 60 p.
 Venäjä 4. Kirj. J. Päiwärinta. Hinta 1 m. 25 p.
 Tanska. Kirj. G. R. Hinta 1 m. 50 p.
 Unfari 1. Kirj. A. Jalawa. Hinta 1 m. 50 p.
 Unfari 2. Kirj. A. Jalawa, warustettu kartalla. Hinta 1 m. 75 p.
 Tanska 1. Kirj. R. Herberg. Hinta 1 m. 50 p.
 Tanska 2. Kirj. R. Herberg. Hinta 1 m. 50 p.
 Suomen sota. Kirj. J. Krohn. Hinta 2 m.
 Sweitzi. Kirj. Traba Berna. Hinta 1 m. 50 p.
 Espanja I. Kirj. R. Herberg. Hinta 1 m. 25 p.
 Espanja II ja Portugal. Kirj. R. Herberg. Hinta 1 m. 50 p.
 Palestina I. Kirj. G. S. Swan. Hinta 1 m. 50 p.

Kansanvalistus-seuran Kuottiwaraisto:

Sekääänisiä lauluja 1—6. Hinta à 25 p.
 Miesäänisiä lauluja 1—12. Hinta à 25 p.
 Naisäänisiä lauluja 1—5. Hinta à 25 p.

Torwifoitannon oppikirja jowittanut A. J. Leander. Hinta 4 m.
 Torwifawelmien partituuri-kooselma I—V. Hinta à 8 m.
 Kansanvalistus-seuran kalenteri. Wuosikerat 1881—93. Hinta wuosikerralta niidoituna 1 m. 50 p. Useimmat wuosikerat saadaan mhös siidoituna waatekansiin 2 m:sta.

Kansakirjasto:

Araham Lincoln Kirj. A. B. Grube. Suomenkos. Hinta paperikansissa 1 m., waatekansissa 1 m. 50 p.
 Kultala. Hyödyllinen ja huwittawa kertomus. Kirj. D. Bshoffe. Hinta 1 m. 25 p. fowisissa kansissa 1 m. 50 p.
 Robinson nuorempi. J. S. Campen muutaan. Hinta 2 m.

Kansanvalistus-seuran luonnontieteellinen kirjasto:

1. Kemia. Kirjoittanut G. Siet. Hinta nid. 3 m. 50 p. waatekansissa 4 m.
 2. Geologia. Kirj. A. J. Tigerstedt. Pajinossa.

Näköispainos, Kvs-säätiön Arkisivistyksen digikirjasto

Digitoitu Suomen tiedekustantajien liiton Kopiostokorvauksista myöntämällä apurahalla.

Alkuperäinen julkaisu:

Kuwia maantieteellisten löytöjen historiasta : wanhan ja keskiajan löytöretkeilijöitä. Ensimmäinen vihko / kirjoittanut O. A. Forsström. (Kansanvalistus-seuran toimituksia ; 80, kahdestoista vuosikerta, kolmas vihko). Helsingissä : [Kansanvalistus-seura], 1893. (Helsingissä : Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa, 1892)

Forsström (myöh. Hainari), Oskar Adolf, 1856–1910
Kansanvalistusseuran toimituksia 80

YKL 91

foinikialaiset; keskiaika; laivat; löytöretkeilijät; löytöretket; maailmankuva; ristiretket; vanha aika; viikinkiretket
Bjarmalanti; Grönlanti; Islanti; Kanariansaaret; Kiina; Mongolia; Khanbalik (Mongolia); Vinland
de Béthencourt, Jean, 1362–1425;
Kosmas Indikopleustes, 500-luku;
Kublai-kaani, 1215–1294;
Polo, Marco, n. 1254–1324;
Tšingis-kaani, 116x–1227

ISBN 978-951-9140-98-8

URN:ISBN:978-951-9140-98-8

Kvs-säätiö (Kansanvalistusseura sr)
Helsinki 2022